

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

ВСЕЛЕНСЬКИЙ СОБОР - ВАТИКАНСЬКИЙ ІІ
ДІЯННЯ І ПОСТАНОВИ

II

СВЯТА ЛІТУРГІЯ
ЗАСОБИ ПОВІДОМЛАННЯ

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІАН

Рим - 1965 - Італія
diasporiana.org.ua

BIBLIOTECA SPIRITUALE UCRAINA

CONCILIO ECUMENICO - VATICANO SECONDO
ATTI E DECRETI

II

LA SACRA LITURGIA
I MEZZI DI COMUNICAZIONE SOCIALE

traduzione
P. RODION R. HOLOWACKYJ, OSBM

EDIZIONI DEI PP. BASILIANI

ROMA - 1965 - ITALIA

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

ВСЕЛЕНСЬКИЙ СОБОР - ВАТИКАНСЬКИЙ ІІ
ДІЯННЯ І ПОСТАНОВИ

ІІ

СВЯТА ЛІТУРГІЯ
ЗАСОБИ ПОВІДОМЛЯННЯ

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІАН

Рим - 1965 - Італія

Можна друкувати

Рим, з Генеральної Курії ОО. Василіян, дня 18. XII. 1965.

о. Атанасій Г. Великий, ЧСВВ

Протоархимандрит

Дозволяється друкувати

Рим, від Вікаріату Міста, дня 20. XII. 1965.

Алойсій Кард. Вікарій

переклав

о. Родіон Р. Головацький, ЧСВВ

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Оце випускаємо другу книжку про діяння і постанови Вселенського Собору Ватиканського II. Нею доповнюємо чергове число «Української Духовної Бібліотеки», збагачуючи її конституцією «Про святу Літургію» і декретом «Про засоби суспільного повідомлення».

Хоч, на перший погляд, ані конституція, ані декрет не вкладаються у рамки наміченого сюжету, то й ці документальні матеріали можуть стати вдячною духовною лектурою для уважного читача, який цікавиться розвитком життя Церкви, а й намагається жити її ритмом, зростати духом в нових умовах життя, відчувати животорний подих оновлення християнської суспільності.

Звичайно, сучасного читача відстрашує офіційальщина, параграфи, чергування цифр артикулів, урядові підписи і т. п. Це правда! Опубліковані нами документи, як правні акти Церкви, не могли поминути урядово-правного оформлення. Все ж і тут дають вони щось нове: офіційні документи теперішнього Собору поміж параграфи й цифрові позначення вплітають багатий аскетичний матеріал, зачерпнутий, головною мірою, із Святого Письма. Зокрема конституція «Про святу Літургію» багато ними нашарована, і справді появляє світові Церкву в усій її красі й духовній привабливості.

Офіційними цими документами наша Мати-Церква бажав - як виражається Й. С. Павло VI у своєму інавгураційному слові - «людям нашого віку принести послання любови, спасіння й надії, яку Христос приніс на світ: «Бо не послав Бог у світ Сина світ засудити, лише ним - світ спасти» (Ів. 3, 17).

Хіба могла Церква дати своїм дітям кращий дарунок якраз у наші дні?

Тож і ми цією книжкою передаємо нашим читачам

- громадянам, які творять складові клітини сучасної суспільності дослівно на всіх континентах нашої планети
- оте послання « любови, спасіння і надії », щоб оновлене життя нашої Церкви перелити в середовище їхньої сім'ї і теж їй дати оновлення.

Рим, 14 вересня 1965.

Видавництво ОО. Василіян

В ПРАЗНИК ВОЗДВИЖЕННЯ
ЧЕСНОГО ХРЕСТА

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Кожний переклад - складна праця, зосібна для тих, що здійснюють його принагідно, у проміжках, як то кажуть, вільного часу. Тож не буде він вільний від недоліків, і домагатиметься у читачів вибачення.

Не зважаючи ж на це, ми взялися за цю важливу працю, щоб широкі кола українських читачів, яким не доступна латинська мова, познайомити з тією ділянкою життя Церкви, яка зараз являє собою осередок зацікавлень усього світу: католицького і не-католицького, християнського й того, що Ісуса не визнає за Бога, ба більше, - цілком поганського, атеїстичного, явно ворожого до всякої релігії, католицької ж зокрема. Теж і вони з великою увагою слідкують за ходом нарад Вселенського Собору, за його рішеннями, що стосуються атеїзму-безбожництва. Від них бо залежатиме дальший прогрес, а чи може врешті регрес-відступ тих сил, які присягнули остаточну загладу Богові - Церкві - релігії.

Супроти такої дійсности, наша українська суспільність не може і не сміє залишитися байдужою, індиверентною, нерішучою, йдучи за помилковою засадою « моя хата скраю », яку зроджує звичайно незнання.

« Діяння і постанови II Сесії Вселенського Собору Ватиканського II » в цьому українському перекладі мають познайомити наших читачів з тим, що в наші дні Мати-Церква подає своїм дітям.

Що саме вона подає? Що скривається в текстах згаданої конституції й декрету?

Ось відповідь:

— конституцією « Про св. Літургію » відкриває Церква ті безцінні духовні скарби, які скриваються в щоденних молитвах, піснях, читаннях і зовнішніх обрядах церковних богослужень;

— декретом « Про засоби суспільного повідомлення » подає вона келих цілющого ліку на важке захворювання модерної суспільности, - антидот проти явища загальної неморальности, яку день-у-день розносить по світі преса, радіо, телевізія, невластиво застосовуване мистецтво;

— одне і друге, конституція і декрет, це дороговказ для мандрівників по шляху життя, які в сучасному хаосі ідей втратили орієнтацію та сходять на бездоріжжя.

* * *

У наші дні майже все наше суспільство - і по цей і по той бік залізної заслони - живо зацікавлене *літургійною справою*. Всі бо ми живемо чистосердим бажанням прославити Бога в наших церквах рідною мовою, прагнемо дати вислів нашої віри оновленими обрядами, які краще виражали б духа часу й тісніше пов'язували б молитву з життям. Ми часто питаємося: Коли врешті й у нас буде здійснено літургійну обнову? Чому так повільно йде у нас так переважлива справа?

Відповідь на такі та їм подібні питання могли б читачі знайти в розділі « Діяння II сесії ». В ньому подано короткий огляд - історію перетворення звичайних схем у конституцію і декрет. Там уважний читач знайде також статистичні дані. В них догляне, скільки то труду вклали Отці Собору, щоб якнай докладніше перевірити спірні питання, непевні твердження, на які падало стільки голосів « з застереженням »; в них побачить, з якою дбайливістю більш як 2.000 найкращих синів Церкви робили все можливе, аби лише літургію, з одного боку, пов'язати з віковими традиціями, з другого ж - приспособити до модерних потреб життя сучасних християн, а то й зробити її сприйнятною для грядучих поколінь.

Сьогодні вже в кожній українській єпархії розгорнули свою діяльність Літургійні комісії. За їхніми працями стежить і їх координує Міжєпархіяльна Літургійна Комосія в Римі. Теж і їх члени мусять так працювати, щоб

і до них можна було прикласти слова Папи Павла VI: « Ми ж бо спостерігаємо, що в цій справі збережено слушний лад речей і завдань: це ж бо Ми визнали, що Богові слід віддати найвище місце; що першим нашим обов'язком є заносити до Бога молитви; що свята Літургія є першим джерелом тих божих стосунків, якими нам уділяється життя самого Бога; що вона є першою школою нашого духа; що вона є тим першим даром, який ми даруємо християнському народові, з'єднаному з Нами вірою й настійливістю в молитві » (з інавг. промови).

Щоб і укр. св. Літургія стала отим « першим джерелом » необхідно і її дуже дбайливо перевірити, опрацювати, достосувати до вимог нашого дуже складного життя. А це домагається часу.

* * *

Другим дарунком Собору з нагоди закінчення II сесії є декрет « Про засоби суспільного повідомляння ». В оригіналі латинському є *De mediis communicationis socialis*. В тих наших перекладах, що досі появилися, находимо різні окреслення, такі як: « середники суспільної комунікації », « середники суспільної лучби », « засоби суспільного сполучення » тощо. Латинське слово *communicare* означає « передавати комусь щось ». Тим то в нашій перекладі ми вжили виразу « засоби суспільного повідомляння »; це слово сходиться своїм поняттям докладніше з тією дефініцією, яку подає сам таки декрет: « преса, кінематографія, телевізія та й ще інше цього роду, що їх з-за цього слушно можна назвати засобами суспільного повідомляння » (Вступ, ч. 1). В усіх цих випадках ідеться не про матеріальну, а, навпаки, моральну пов'язаність членів суспільства, яка здійснюється за допомогою передавання не зовнішніх, матеріальних речей, але різних вісток, знання, досягнень, здобутків, думок, ідеологій.

І це, перш усього, має на увазі декрет « Про засоби суспільного повідомляння ». Бо сучасна преса, радіо,

телевізія, кінематографія є не тільки інформаторами про імпульсанти здобутки техніки й величні досягнення людського генія, але й дзеркалом глибокого морального занепаду модерної людини. Наявність цієї подвійної дійсності робить сучасну людину непевною, боязкою, розгубленою в сумнівах, нездідною класти чіткі межі в розрізненні зла від добра, правди від брехні, справжньої краси від сповидної.

На цю дійсність звернув увагу вже с. п. Папа Іван XXIII, висловившись, що « нашу епоху пронизують основні помилки, що її роздирає і заколючує глибоке безладдя » (Cfr. Innagone O. P., *Predicazione e dialogo*, Napoli, 1965, p. 117). Безладдя це є морального порядку. Папа Павло VI так про це пише: « Наш час характеризує велика непевність ідей, велика моральна втома: існує криза ідей; думки-рушії заступлено провізоричними калькуляціями користи; страх перед чимось гіршим, начебто воно було неуникненне, охоплює уми, моральне ж зусилля - не в моді; адається, що меч духа спочиває в піхві сумніву й іренізму » (*L'Osservatore Romano*, 1-2. 3. 1965).

На недугу цю треба ліку. Його подає Церква сучасному людству декретом « *Про засоби суспільного повідомлення* » з думкою, вираженою Вселенським Архисреєм в промові на відкриття II сесії: « Нехай це гаразд знає світ, що Церква з любов'ю дивиться на нього; вона звертається до нього із щирим подивом і ворушить її щире бажання не панувати над ним, але послужити йому, не осуджувати його, але йому принести потіху та спасіння ».

Український переклад цього декрету подаємо найперше батькам наших родин, відповідальним за виховання нового покоління у справді християнському дусі. В цьому декреті знайдуть вони критерії, вказівки, напрямні, як самим сприймати радієві, телевізійні, кінематографічні програми, яку пресу брати до рук і як її

читати, і як охоронити своїх дітей перед погубним впливом неморальности, яка так обильно струмує якраз із цих джерел.

* * *

Крім згаданої конституції і декрету, в II-ий том соборових діяній і постанов ми залучили ще й інші документи, що вможливають краще їх розуміння та показують шляхи якими вони будуть здійснюватися. Це документи, що мають своїм автором Вселенського Архирея, до якого належить подбати, щоб постанови Собору були правильно й успішно виконані.

Тому ми подали *вступну і заключну промову Папи Павла VI-го до другої сесії Собору*, яка випрацювала згадані постанови. Це немов урядовий коментар до них та вказівка на загальне цілеспрямування соборових постанов. В цих промовах ми чуємо неначе живий віддих Собору та нашого часу, зовнішній вияв прагнень і змагань, але й дійсних потреб сьогоднішнього християнського світу.

Крім цього ми долучили до цих соборових постанов два *апостольські листи й інструкцію* про виконання їх. Вчасність, рішучість та конкретність цих папських документів показує, що соборові постанови не залишаються тільки побажанням чи мертвою буквою, але будуть поступово, оранічно й зріло виконані.

Це стосується окремо до конституції «*про святу Літургію*». Оновлення Літургії, яка поставала століттями та ввійшла немов у кров народів, не може бути в хісном зроблене непідготовано та на скору руку. Ось тому Інструкція, видана відповідною Комісією, є першим виявом тієї розсудности, второпности та терпеливости, що ними відзначаються тривалі діла Церкви, в протилежність до отого нераз поспіху, що позначає дію одиниць. Передовсім для української людини та для укр. церковної спільноти це прегарний взір до наслідування, хоча зміст Інструкції не відноситься безпосередньо до східних

Церков. Ідеться про методу праці. Тому і подаємо цю Інструкцію в цій книзі в переконанні, що вона буде корисна для українського читача.

Вкінці, тому що в першому загальному томі про діяння і постанови Ватиканського Собору буде поданий речевий показник для легшого користування соборовими постановами, ми з розмислом залишили подавати частинний показник імен і справ, що в цім томі згадуються.

І віддаючи цю книгу в руки української людини, ми свідомі, що вона принесе свої плоди. Бо це не міркування одиниці, але голос цілої Католицької Церкви про деякі важливі справи нашого релігійного християнського життя і дії; голос, який є виявом і отої невидимої дії Святого Духа, що кермує об'єднанням у Церкві Христовій Божим народом на його шляху до вічності.

Рим, 15 серпня 1965 р.

В празник Успіння Пресвятої Богородиці.

о. Родіон Р. Головацький, ЧСВВ.

ДІЯННЯ ІІ СЕСІЇ ВСЕЛЕНСЬКОГО СОБОРУ ВАТИКАНСЬКОГО ІІ

Другу сесію попередили несподівані й для загалу людей непередбачені події: смерть с. п. папи Івана XXIII (3. 6. 63) - ідеатора й душі Вселенського Собору, й вибір нового Найвищого Архисрея - кард. Монтіні - на папу Павла VI.

Захворіння «Доброго Пастиря» затривожило весь християнський світ. З мільйонів сердець понеслися до Господа палкі молитви в наміренні його виздоровлення. Всім здавалося, що тільки Іван XXIII спроможний довершити велике розпочате діло Собору. Коли покійний Папа довідався про наполегливі молитви народу за його виздоровлення, сказав кардиналові державному Секретареві, усміхаючись: «З-за тієї дійсности, що весь світ молиться за хворого Папу, цілком природно, таке благання буде взято до уваги: якщо Бог хоче жертви життя Папи, то нехай вона буде спроможна виеднати обильні ласки для Вселенського Собору, для святої Церкви, для людства, яке прагне миру».

Іван XXIII відійшов до вічности, але своєму наступникові залишив «подвійний дух», як колись пророк Ілля Єлисейві. Дня 21 червня 1963 на Петрів престол вийшов Павло VI. Зразу наступного дня новий Вселенський Архисрей у своїй радієвій промові заявив: «Вселенський Собор буде власне тим головним ділом, для якого наміряємо витратити всі оті сили, що їх Господь нам дав». Через декілька днів (27. 6) кард. А. І. Чіконьяні, державний секретар Його Святости, повідомив, що папа Павло VI доручив дальше ведення праць Вселенського Собору та що ІІ сесія розпочнеться в неділю, 29 вересня 1963, в день св. архангела Михаїла.

Інавгураційна врочистість розпочалася в базиліці св. Петра в год. 9 ранку. Під звуки гимну « Радуйся зоре моря » Вселенський Архидєрей входить до базиліки - залі соборових нарад, щоб узяти участь у св. Літургії, яку відправив кардинал-декан, Є. Тіссерант. Після Служби Божої генеральний секретар собору, архидєп. П. Фелічі, довершив обряду « інтронізації Євангелії ». Згодом кардинали й представники присутніх Отців склали Вселенському Архидєреві приписану заяву вірності, а Папа - визнання віри. По закінченні цих урочистостей Павло VI виголосив до присутніх слово, в якому він виклав програму свого понтифікату і напрямні праця Собору, відмічаючи, що має вона так розгортатися, щоб докладно йти за вказівками Івана XXIII. Тут Павло VI звернувся до свого великого попередника ось якими словами: « Ти, Іване, показав церкву як батьківський дім, що для всіх відчинений; і то так, щоб друга сесія Вселенського Собору, що Його Ти вирішив і розпочав, вірно ступала дорогою, яку Ти відкрив, та й щоб можна було досягнути ті завдання, що їх Ти бажав таким палким бажанням » (з інавг. пром.).

В цьому напрямі й розгорнулася праця Отців Собору, охоплюючи: звіти про виготовлення схем - проєктів, дискусії над схемами, голосування та схвалення схем і, врешті, - промультгація, проголошення Вселенського Архидєрея.

І. - ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ:

Отцям Собору для передискутування було пред'явлено чотири схеми: « Про Церкву », « Про П. Д. Марію », « Про єпископів й управління єпархій » та « Про єкуменізм ».

1. Схема « Про Церкву » являла собою переробку, яку була зготувала компетентна комісія для справ віри та обичаїв за вказівками координаційної комісії, мавши на

увазі зауваження Отців Собору, пороблені на першій сесії. Виконала її вона в визначеному реченні - до 28. 2. 63. Схема була поділена на ІV розділи: 1. Таїнство Церкви; 2. єрархічна побудова і єпископат; 3. Божий народ і миряни; 4. покликання до святости у Церкві. До тієї схеми було пороблено 372 поправки (1 щодо заголовку, 9 до вступу, 152 до I, а 206 до II розділу); дискусії відбувалися від 30.9 - 31.10.63 - протягом 23 загальних засідань, в яких 325 Отців узяли участь, а 475 пред'явили свої письмові зауваження.

2. Схема «*Про П. Д. Марію*» була предметом дискусій від 24 до 29 жовтня. Ішлося про те, чи залишити її як самостійну схему, а чи включити до тієї «*Про Церкву*», як VI розділ. Дискусії над цим питанням мали радше формальний характер, щоб визначити Богородиці якнайгідніше місце і якнайкраще висловити пошану супроти Неї. Голосуванням не намірялося будь у чому поменшити гідність Матері Г. Н. Ісуса Христа або ту шану, яку Їй віддають вірні.

3. Схему «*Про єпископів й управління єпархій*» пред'явлено Отцям Собору 5.11; її продискутовувано на 9 загальних засіданнях. В дискусіях брало участь 149 Отців, а 218 подали свої письмові зауваження. Цю схему так укладено, щоб стала вона проектом соборового декрету, який не тільки з'ясовує справи чисто практичного порядку, але теж докладно визначає єпископські права, повновласті й обов'язки. Схема поділялася на п'ять розділів: I. Стосунок Єпископів до Римської курії; II. Єпископи-коадютори й вікарні; III. Єпископські конференції; IV. Границі єпархій і церковних провінцій; V. Єреція нових парафій і поправки щодо існуючих. Крім цього в схемі знаходилися два додатки: 1) Каталог практичних правил, як застосовувати правничі принципи; 2) Вказівки щодо співпраці поміж Єпископами і Курією. Схему цю уклала найперше Підготовча комісія, а пізніше перебрала її окрема Соборова комісія. Сам текст затвер-

дила Координаційна комісія дня 26.3.63. Дискусію над схемою « Про єпископів » закінчено 15 листопада.

4. Схему « Про єкуменізм » пред'явлено Отцям Собору дня 18 листопада. Дискусії велися на 11 загальних засіданнях, в яких 142 Отці взяли усну участь, а 156 письмово виклали свої труднощі й застереження. Ця схема в вислідною трьох інших схем, які склали окремі комісії: Богословська зготувала на цю тему окремий розділ при схемі « Про Церкву », (розд. XI); Секретаріат для об'єднання християн - « Про католицький єкуменізм »; і подібну пред'явила Комісія для Східних Церков » (о. А. Великий, ЧСВВ). З цих трьох проєктів складено одну, схему, і її одобрила Координаційна комісія в місяці червні 1963. Пізніше (8.11) було роздано Отцям проєкт про взаємини між католиками і євреями, а згодом (19.11) ще й проєкт про релігійну свободу, які ввійшли до схеми « Про єкуменізм » як IV і V розділи.

За докладнішим ходом нарад і дискусій зможуть читачі слідкувати у « Щоденнику соборових нарад », який подаємо нижче. В ньому віддзеркалюється, з якою дбайливістю й сумлінністю Отці Собору розглядали всякі можливості й подробиці, щоб теперішнім, і грядучим, поколінням залишити безсумнівні й далекосяглі напрямні, що вестимуть їх духовими шляхами дальших сторіч.

II. - ЩОДЕННИК СОБОРОВИХ НАРАД:

Загальні засідання Отців розпочалися дня 30 вересня і тривали до 30 листопада. Всіх засідань було 43 (79 від початку Собору) і дали в висліді 108 годин дискусій. Нарадами керували чотири кардинали-модератори (керівники): Агаджанян, Леркаро, Делфнер і Сунсє - спочатку за чергою днів, а пізніше за чергою окремих розділів тих схем, що їх піддавано дискусіям. Щоденні наради попереджала Служба Божа; у щоденнику нарад подаємо лиш ті, що мали якісь особливіші намірення.

30.9 - Крд. Агаджанян, після слів привітання, спрямованих до Папи Павла VI, до присутніх Отців і нових учасників Собору (ап. префектів й 11 аудиторів-мирян), повідомляє про нові зарядження, що їх Всел. Архидієєві вніс до правильника Собору.

- Крд. Оттавіяні і Бравн з'ясовують загальну схему « Про Церкву ».

- Дискутантанти в загальному прихильно прийняли цілу схему; висловлено однак бажання, щоб у ній сказати теж про Богородицю; щоб дати їй назву « Про Церкву Христову »; щоб запросити на Собор також не-християн, як обсерваторів.

1.10. - В дискусіях знову підкреслено, що схему « Про П. Д. Марію » слід включити до тієї « Про Церкву »; стверджено, що Церква є « місійною » по всьому світі; Митр. Кир Максим Германюк, ЧНІ, висловив думку, що в управлінні Церкви повинна допомагати Всел. Архидієєві стала Апостольська рада, у склад якої входили б патріярхи, кардинали й місцеві єпископи, яких визначають національні єпископські конференції.

- Після дискусії відбулося голосування, на якому майже одностайно прийнято схему в загальному.

2.10 - Під час дискусій над I розділом схеми обговорено такі питання: Церква і вбогі; відношення Церкви до одиниць і загалу вірних; взаємини між Єпископами і Всел. Архидієєм; причини виникнення і зросту матеріалізму.

3.10. - Дальші дискусії підкреслили, що всі охрищені є членами Церкви; що завданням Церкви є служити вбогим і малим.

- Висловлено бажання, щоб схему « Про П. Д. Марію » залишити автономною.

- Дехто з Отців пригадав, що метою Собору є єкуменізм.

4.10. - В цьому дні ще раз заторкнuto питання про відношення Церкви до вбогих та підкреслено духовний зв'язок між усіма охрищеними.

- Вперше піднялись між Отцями голоси проти дияконату, як сталого ступеня церк. єрархії; було остереження, щоб уникати пересад у питанні про « колегіяльність »; висловлено бажання, щоб також « Об'явлення » внести до схеми « Про Церкву ».

7.10. - Питання про « колегіяльність » увесь час є в осередку дискусій: треба правно його здефініювати, достосовуючи до догми про першість Римського Архидієка; це піднесе значення його влади; поглибити вчення про владу єпископів; вона має потвердження в Євангелії; голова Церкви повинен бути в тіснішій злуці з членами.

- Знову заторкнено потребу відновлення дияконату, як самостійного церковного чину.

- Проголошено йменування ще двох аудиторів-мирян (адв. В. Веронезе і акад. Ж. Гітан).

8.10. - Проголосовано 5 поправок до II розділу схеми « Про Літургію », яку продискутовано вже на I сесії; від Літург. комісії з'ясування дав кард. Леркаро; поправки прийнято майже одноголосно, а саме: щодо Євхаристії, активної участі вірних у Сл. Божій, відносно норм, спрощення обрядів і читань на св. Літургії.

- Дискусія знову велася на тему « колегіяльності » і « дияконату »; виринула пропозиція, щоб створити окрему Конгрегацію для Суспільних Справ.

9.10. - Отці, знову величезною більшістю, прийняли 7 поправок до II розд. схеми « Про Літургію »: вживання живих мов у Сл. Божій (за винятком канону); окреслення випадків св. Причастя під обома видами.

- Дальші дискусії дали в висліді дефініцію « колегіяльності »; знову заторкнуто « дияконат » і підкреслено значення священничого уряду.

10.10. - Проголосовано та схвалено 7 останніх поправок до II р. схеми « Про Літургію »: всі вони мали на увазі випадки сослужіння на Сл. Божій латинського обряду.

- Висловлено прихильні думки щодо дефініції « ко-

легіяльності» та привернення «дияконату»; довша дискусія розгорталася довкола обов'язку целібату.

- Деякі Отці домагалися, щоб краще окреслити та з'ясувати поняття непомильності Папи, подане ще попереднім Собором.

11.10. - Чергову Сл. Божу цього дня відправлено в наміренні жертв лихоліття в Італії, Кубі й Таїті.

- Крд. Леркаро звернув увагу, що не слід знову повертатися до вже передискутованих і вирішених питань.

- Пильну увагу звернули Отці Собору на виступ Галицького митрополита, Кир Йосифа Сліпого, який, подякувавши Богові й П. Д. Марії за чудесне визволення, заявив, що в наші дні треба більше уваги прикладати суспільним питанням; він також прихильно висловився про привернення сталого дияконату.

- Дискусія весь час ще зосереджується на «колегіяльності» й «дияконаті»; дехто висловив побоювання, що «колегіяльність» може поменшити особисту владу єпископів.

14.10. - Голосування над II р. схеми «Про Літургію» в суцільному не дало потрібної більшості, тож необхідно було, щоб Літ. комісія ще раз перевірила схему.

- В дискусії над «колегіяльністю» було домагання, щоб усталити як слід доктринальні принципи й практичне здійснення єпископської влади; дехто підказував, щоб замість слова «колегіяльність» вжити «спільнота».

- Знову розглянено аргументи за і проти обов'язкового целібату дияконів.

- Оце вперше патріярхи зайняли цього дня в залі окремі місця, лише для них призначені.

- Проголошено іменування 13-го аудитора, як репрезентанта мирян Східньої Церкви.

15.10. - Величезною більшістю голосів схвалено закриття дискусії над II р. схеми «Про Церкву».

- В дискусії над «колегіяльністю» стверджено, що

вона не поменшує першости Вселенського Архисрея.

- Щодо « дияконату », то виникла думка, щоб справу celibату передати для вирішення Папі.

- В імені Літур. комісії єп. Галінан з'ясував поправки до III р. схеми; майже одногосно прийнято 4 перші поправки; в останній змінено назву « Останнє помазання » на « Св. Тайна недужих ».

16.10. - Відновлюється дискусія над II р. схеми « Про Церкву », згідно з засадою, що бодай 5 Отців зголоситься до дискусії; дехто вважав, що слід усунути Апос. нунціатури як надто світські інституції; вони також обмежують владу Єпископських конференцій.

- Розпочато обговорювання III р. схеми.

- Відбулося голосування над дальшими 4 поправками до III р. схеми « Про Літургію »; незгідність виникла з приводу признання вищим настоятелям чернецтва деяких властей єпископа.

17.10. - Проголосовано дальші поправки до III р. схеми « Про Літургію »: було застереження відносно благословень, які могли б давати миряни в деяких випадках.

- Дискусія велася на тему « Миряни в Церкві ».

18.10. - Після безвислідного голосування над III р. схеми « Про Літургію », відіслано її до відповідної комісії; причиною незгідности Отців було знову признання деяких єпископських властей вищим настоятелям чернецтва.

- Дискусія над III р. схеми « Про Церкву » мала на увазі: значення Хрищення і Миропомазання; правне забезпечення мирян у Церкві; діяльність мирян у суспільності; взаємини між Церквою і державою.

21.10. - Чергову Сл. Божу цього дня відправлено в візантійсько-румунському обряді за виблагання свободи для католицької Церкви в Румунії.

- Знову в дискусії виринуло питання « дияконату »; підкреслено теж, що Церква є домом Божого милосердя;

Єпископи є відповідальні за свою єпархію, а не деякі католицькі міжнародні організації; слід мати на увазі радше відношення християн до держави, як до цивільного суспільства.

- Майже одногосно прийнято 2 перші поправки до ІУ р. схеми « Про Літургію », в якій з'ясовується природу церковного правила.

22.10. - Дискусія велася над III р. схеми « Про Церкву » та - про « Апостолят мирян »: слід збільшити число аудиторів-мирян, головню жінок; створити Конґрегацію Апостоляту Мирян.

- Відбулося голосування над ІУ р. схеми « Про Літургію », однак з застереженнями щодо зменшення обов'язку щоденного проказування часослова; майже одногосно прийнято думку, щоб перевірити латинський текст псалмів.

23.10. - Продискутовано « апостолят мирян »: повинні виконувати свою працю посеред суспільности під проводом єпископа.

- Дехто пропонував, щоб раз на тиждень дати змогу й обсерваторам відокремлених Церков, промовляти на Соборі.

- Проголосовано дальших 5 поправок до ІУ р. схеми « Про Літургію ».

24.10. - Координаційна комісія, Рада предсідників, Колегія модераторів і Ген. Секретаріат вводять у наради новість: доручають двом кардиналам (Женіґ і Сантос), щоб вони говорили один « за », а другий « проти » включення схеми « Про П. Д. Марію » до тієї « Про Церкву », аби таким чином остаточно вирішити спірне питання.

- Закрито дискусію над « апостолятом мирян ».

- Схвалено приписаною більшістю голосів (2-3) ІУ розд. схеми « Про Літургію » і 5 перших поправок наступної - « Про літург. рік ».

25.10. - Дискусія знову повертається до III розд. схеми « Про Церкву »: право батьків на реліг. виховання

дітей; апостолят мирян в часах переслідувань; визначна гідність убогих; відношення мирян до цивільної влади; місійна праця мирян.

- Розглянено ІУ р. схеми « Про святість Церкви »: терпіння як засіб освячення; всі є покликані до святости; також світське духовенство належить до « стану досконалости ».

- Схвалено останні поправки до У розд. схеми « Про Літургію ».

29.10. - Чергову службу Божу цього дня відправив митр. Йосиф Сліпий, в наміренні переслідуваної Церкви в Україні.

- Відбулося голосування над схемою « Про П. Д. Марію »: більшістю голосів прийнято, що слід її включити до схеми « Про Церкву » як останній (VІ) розділ; крд. Агаджанян знову підкреслив, що це тільки процедуральна формальність, а не поменшення гідности Богородиці чи вияву пошани вірних.

- Також схвалено У розд. схеми « Про Літургію ».

- Продовжувано дискусію над ІУ розд. схеми « Про Церкву »: обов'язок змагання за святість; єпископи повинні давати приклад святости; необхідно визначити істоту святости мирян.

30.10. - Отці величезною більшістю голосів дали позитивну відповідь на 5 питань відносно ІІ р. схеми « Про Церкву »: єпископські свячення є найвищим ступнем св. Т. Священства; Римський Архисреї є головою і принципом єдности всіх єпископів, законно висвячених; Колегія єпископів є спадкоємцем апостолів в уряді голошення Євангелії, освячення й управління, завжди однак у єдності з Римським Архисреєм; ця влада з Божого права належитьсЯ Колегії єпископів, з'єднаних з Римським Архисреєм; згідно з потребами Церкви слід установляти дияконат, як окремиї ступень церк. єрархії.

- Отці проголосували також останні поправки до VІІ розд. схеми « Про Літургію ».

- Дискусія відбулася над ІУ р. схеми « Про Церкву »: обов'язок святости в житті професіоналістів; корисність почитання святих; слід збільшити беатифікаційні й канонізаційні процеси мирян; концепт святости в насвітленні священних текстів і традиції; єпископи повинні давати приклад убозства.

31.10. - Закінчено дискусію над ІУ розд. схеми « Про Церкву », тобто про « Покликання до святости »; підкреслено необхідність т. зв. « соціальної святости » народу Божого; з'ясовано труднощі на шляху до святости.

- Проголосовано УІ і УІІІ розд. схеми « Про Літургію ».

5.11. - Кард. Марелля і єп. Карлі з'ясували чергову схему « Про єпископів й управління єпархій ».

- Продискутовано: єпископська влада не є концесією, даною Всел. Архиреєм; недоліки дипломатії Ап. Престолу, головно на християнському Сході.

6.11. - Під час дискусії підкреслено: необхідність докладного перевірення схеми « Про Єпископів »; невістачальність самої Римської Курії в управлінні Церкви; Колегія Кардиналів повинна бути також висловом Єпископату.

- Відбулося загальне голосування над схемою.

- Патр. Максим ІУ Сайт'є виніс пропозицію, щоб для тіснішої співпраці Єпископату з Вселен. Архиреєм створити Свящ. Раду Вселенської Церкви.

7.11. - Дискусія зосереджується на питаннях: відношення Єпископів до Римської Курії й Ап. Престолу; невластивими дискусіями про « колегіальність » можна дати згіршення; слід створити Центральну Конгрегацію, яка керувала б усіма римськими дикастеріями.

- Запропоновано, щоб вечірньою Сл. Божою в суботу ввечері й навечір'я свят можна було виконати заповідь слухання св. Літургії в неділі й свята.

- Відмічено, що Папа повинен мати повну свободу в назначуванні єпископів, головно збоку державної влади.

8.11. - Кард. Оттавіані домагається, щоб текст з запи-

таннями, проголосований дня 30.10., найперше пред'явити Богословській комісії. Проти цього виступив крд. Фрінґс, заявляючи, що такі методи не дають змоги виправдати себе чи захищати.

- В дискусіях знову виринає тема співпраці між Єпископатом і Римським Архидієцезом.

- Розпочато перевіряння II розд. тієї ж схеми « Про Єпископів »: визначення віку старости Єпископів; уступлення старих і хворих єпископів.

11.11. - Крд. Делфнер виступає проти закидів крд. Оттавіані: голосування з 30.10 є показником справжніх думок Отців Собору.

- Дискусія має на увазі головно єпископів коадюторів й помічників: слід до мінімуму звести титулярних єпископів й окреслити їхню юридичну гідність; необхідно подумати про забезпечення хворих і старих єпископів.

12.11. - Продискутовано II розд. схеми « Про Єпископів »: визначення меж віку резид. єпископів; скасування тит. єпископа помічника з правами наступства і неіснуючих вже єпископств.

- Майже одногласно прийнято пропозицію, щоб викреслити із схеми останній розділ про границі парафій, і переслати його до комісії для перероблення кодексу канонічного права.

- Єп. Карлі з'ясував III розд. тієї ж схеми.

- В дискусії зростає спротив тих, які не бажають, щоб Єп. конференціям давати надмірну владу, що в'язала б окремих єпископів; це теж було б спрямоване проти Курії; дехто обстоював, що рішення Єп. конференцій повинні мати зобов'язуючу силу, бодай у деяких випадках.

13.11. - Дискусія зосереджувалася на тій самій темі: Єп. конференціям не слід давати зобов'язуючої влади; вона повинна залишитися в межах загального права; дехто робив закид, що ідея Єп. конференцій є просякнута надмірним націоналізмом.

- Підкреслено, що в справах Єп. конференцій необхід-

но пошанувати права Східніх церков, які спираються на засаду різnorodности обрядів.

- Єп. конференції не можуть заступити « колегіяльности » - принципу єдности і спільности всіх єпископів.

14.11. - На початку засідання величезною більшістю голосів схвалено вступ і I та II розд. схеми « Про засоби суспільного повідомляння ».

- Продовжується дискусія над справою Єп. конференцій: вони повинні діяти згідно з природним правом; правильник повинен мати на увазі окремі країни.

- Дискусія над IV розд. « Про управління єпархій » розглядала: границі єпархій; персональні, старинні й великоміські єпархії; підкреслено потребу перевірення італійських єпархій.

15.11. - Закінчено дискусія над схемою « Про Єпископів »: богословські й душпастирські основи колегіяльности; « персональні єпархії »; ліквідація малих єпархій; виринула думка створення « Ради Єпископів-помічників » у просторах єпархіях, для помочі місцевому Єрархові.

18.11. - Крд. Леркаро повідомив, що в найближчому часі можна буде проголосувати над схемою « Про Літургію » в суцільному.

- Єп. Мартен в імені своєї комісії звертає увагу, що треба буде перевірити голоси « з застереженням » відносно вступу й I р. схеми.

- Величезною більшістю голосів Отці висловили своє признання членам комісії за досі виконану працю.

- Крд. Чіконьяні з'ясував схему « Про єкуменізм »: згідно з бажанням Собору три оригінальні тексти зредаговано та зведено до одного проєкту; він пригадав також бажання с. п. Івана XXIII, щоб до схеми додати розділ « Про євреїв », в яким було б підкреслено відношення Церкви до вибраного народу Ст. Завіту; вина за розп'яття Ісуса не спадає на весь єврейський народ; осуджується всяку форму антисемітизму.

- До цієї схеми слід також додати У розділ « Про релігійну свободу ».

- В наступній дискусії Отці висловили прихильну думку відносно включення схеми « Про євреїв »; критику звернено вбік назви « екуменізм », яка, мовляв, скриває деякий іренізм; дехто вважав, що цю схему треба радше включити до тієї « Про Церкву »; розділ « Про релігійну свободу » спричиниться до усучаснення Церкви; необхідно затіснити співпрацю з не-католиками, бодай в культурно й соціальному секторах життя.

19.11. - Склали свої звіти: архієп. Г. Букатко про православні Церкви; крд. А. Беа про релігійний аспект розділу схеми « Про євреїв »; єп. Де Смет про стосунок католиків до євреїв і релігійну свободу.

- Учасники дискусій висловилися прихильно про схему в суцільному; дехто зауважив, що треба бути обережним в діялозі з нез'єдиненими.

20.11. - Схвалення схеми « Про Літургію » та про « Засоби суспільного повідомлення » дають надію, що при кінці II сесії Папа затвердить їх і проголосить.

- Деякі Отці домагалися, щоб виразно підкреслити різниці між східними Церквами і протестантськими громадами.

- Єп. А. Сапеляк відмітив, що схема висловлює пересадну симпатію до протестантів.

- Дехто піддавав думку, щоб католикам, які живуть між православними, було дозволено сповідатися і причащатися у правосл. священників, де нема католицьких; було теж зауваження, що в схемі не є достатньо насвітлені деякі догми, зокрема про першість Римського Архієрея.

21.11. - На початку засідання повідомлено Отців, що Папа Павло УІ збільшив число членів комісій до 30, за виїмком літургійної, яка вже закінчила свою працю; в найближчий четвер (28.11) відбудеться голосування, щоб вибрати 4 нових членів для кожної комісії і 8 для

Секретаріату єдності; лише 3 членів додасться комісії для Сх. Церков з уваги на те, що вона має вже 27 членів; необхідно буде вибрати ще одного віце-президента і секретаря.

- Схвалено остаточний текст III розд. схеми «Про Літургію».

- Розпочато дискусію над схемою «Про єкуменізм»: обережність в діялозі з нез'єдиненими; відношення католиків до кальвіністів; діалог з атеїстами й індиферентними.

- Отці майже одногосно вирішили окремо ще перевірити III перші розділи схеми.

22.11. - Відбуто голосування над суцільною схемою «Про Літургію» та схвалено її величезною більшістю голосів.

- Крд. Тіссерант висловив в імені присутніх подяку Літургійній комісії за «знамените виконання праці».

- В дискусії над схемою «Про єкуменізм» підкреслено світлий приклад с. п. Івана XXIII: його братерськість супроти нез'єдинених і вбогих; висловлено потребу краще пізнати вчення не-католиків.

25.11. - Ген. секретар, П. Фелічі, повідомив, що Папа Павло VI на закінчення II сесії (4.12) проголосить конституцію «Про св. Літургію» і декрет «Про засоби суспільного повідомляння».

- Після звіту єп. Штурма Отці схвалили остаточний текст схеми.

- При вході до базиліки 25 Отців роздали летючки проти схеми «про засоби повідомляння»; з цього приводу крд. Тіссерант вислови свій жаль.

- Дискусія розгорталася довкола I і II розд. схеми «Про єкуменізм»: єдність треба шукати в душі любови й покори; вона є життєвою потребою християн; єпископи завжди повинні бути керівниками єкум. руху в своїх єпархіях; при співпраці всіх людей доброї волі можна її здійснити.

- Дехто зауважив, що необхідно усунути «екскомуніку», проте залишити «Індекс заборонених книг»; харитативна акція є одним з найкращих засобів екуменізму.

26.11. - Дискусія продовжується над розпочатою темою: світ є надто сильний супроти роз'єднаних християн; деякі протестантські спільноти можна признати за Церкви; з огляду на це слід було б переробити схему «Про Церкву»; єдність здійснюється лише довкола ап. Петра; дехто був проти того, щоб надмірно підкреслювати першість Папи; необхідно затіснити співпрацю між католиками і протестантами на місіях; любов більше поживає рух єдності як виклад «незмінних істин».

27.11. - В діялогу з нез'єдиненими братами слід уникати фальш. іренізм; правди віри представляти в їх повноті й суцільності.

- Розпочато дискусію над III розд. «Православні Церкви і протестантські громади»: правди віри викладати щиро і ясно; східним Церквам дати належну їм автономію; розпочати спільні відправи з православними; насвітлити спільні елементи в католиків і православних; не приховувати розбіжностей між католиками й англіканами; в унійних змаганнях мати на увазі суттєві справи, і не перебільшувати заслуг противників, поменшуючи власні.

28.11. - В дальших дискусіях зійшла мова на такі проблеми як: мішані подружжя і їх уваження; видання нової Біблії при співпраці православних і протестантів; екумен. рух повинен мати на увазі відмінність умов життя на різних континентах; важливість єванг. вбозтва в зовнішньому житті католиків; необхідність доброго прикладу.

- Треба з рішучістю усунути всякі форми латинізації східних.

- Єп. В. Маланчук, ЧНІ, пригадав, що теперішні переслідування приневолюють віруючих в прилюдному житті.

ті вести себе як атеїсти, хоч насправді в приватному житті залишаються вони практикуючими християнами.

29.11. - Повідомлено Отців про те, що III сесія відбудеться від 14.9 до 20.11.64.; роздано тексти « Про світське духовенство і парохів », до яких слід поробити відмітки й поправки; проголошено імена 43 нових членів комісій і секретаряту для єдності.

- Пізніше обговорювано III розд. схеми « Про єкуменізм »: виникло питання, чи відбудеться голосування за те, щоб схему « Про євреїв » і « Про свободу релігії » включити до тієї « Про Церкву »; дехто піддавав думку, щоб до схеми долучити довідник засад, як поступати у взаєминах з некатоліками.

30.11. - На цьому останньому засіданні II сесії ген. Секретар, П. Фелічі, подав до відома деякі вказівки щодо праці в найближчі « міжсесійні » місяці: своєчасно відіслати зауваження до схеми « Про світський клир і парохів »; наступного дня появиться апост. лист « Пастирський обов'язок », яким передається єпископам повноважності, досі застережені Ап. Престолові.

- Закінчено дискусію над схемою « Про єкуменізм »: слід перевірити справу важности свячень англіканів; розгорнути студії східних наук; при секретаріяті створити мішану комісію католиків і нез'єдинених; скликати Собор разом з усіма східними.

- Крд. А. Беа подав підсумки, досі так широко розгорнутої дискусії, попереджаючи, що не слід поспішатися з остаточним вирішенням схеми « Про євреїв » і « Про релігійну свободу ».

- Єп. Генсбах з'ясував схему « Про апостолят мирян », яку буде передискутовано аж на III сесії.

- Крд. Агаджанян короткими словами подякував присутнім Отцям за участь у засіданнях, а крд. Тіссерант молитвою « Ангел Господній » закінчив наради II сесії Собору Ватиканського II.

III. - ГОЛОСУВАННЯ:

1. СХЕМА « Про Церкву »

Дискусії над схемою взагалі тривали 2 дні; 21 промовців висловили в них свої думки. Після цього запрошено Отців, різними мовами, щоб переголосували наступне питання: « Чи подобається Отцям ця схема в її суцільності, щоб згодом можна було перейти до дискусії над окремими розділами? »

Голосування відбулося за методом « подобається - не подобається » і дало ось які висліди: всіх учасників було 2.301; домагана більшість: 1.152; за - 2.231; проти 43; 27 голосів неважних.

Для кращого з'ясування 5 спірних питань про єпископат і дияконат було роздано Отцям окремі листки, на які вони дня 30.10 дали свої голоси як наступав:

1) На питання: « Чи єпископські свячення є найвищим ступнем св. Т. Священства? » - позитивних відповідей було 2.123, негативних 34.

2) На питання: « Чи законно висвячений єпископ, у злуці з іншими єпископами і Римським Архиреєм - їхнім головою та основою єдності, є членом єпископського тіла? » - позитивних відповідей було 2.049, негативних 104.

3) На питання: « Чи тіло або Єпископська колегія є наступниками Апостолів в уряді проповідування Євангелії, освячування й управління та чи разом з Римським Архиреєм, їхнім головою, ніколи ж без нього, - він бо зберігає непорушне й повне право й зверхність над усіма пастирями й вірними, - має повну і найвищу владу над усією Церквою? » - позитивних відповідей було 1.808, негативних 336.

4) На питання: « Чи вище згадана власть належить-ся, за Божим правом, Єпископській колегії, з'єднаній з її головою? » - позитивних відповідей було 1.717, негативних 408.

5) На питання: « Чи потрібно встановити дияконат, як окремий і сталий ступень священнослужіння, згідно з потребами Церкви в різних країнах? » - позитивних відповідей було 1.588, негативних 525.

2. СХЕМА « Про П. Д. Марію »

З уваги на те, що не вирішено питання, чи слід схему « Про П. Д. Марію » долучити до тієї « Про Церкву », а чи залишити її самостійною, крд. Юлій Делфнер, черговий модератор, повідомив дня 24.10., що Богословська комісія доручила кардиналам Ф. Кенігові й Р. Ф. Сантосові викласти аргументи « за » і « проти » вище згаданих становищ. Обидва промовці, з'ясовуючи один « за » і другий « проти », підкреслили, що йдеться тут « єдино про те, щоб пізнати, яке є найвідповідніше місце і найкращий спосіб вислову того вчення, щодо якого всі є однозгідні ».

Після 5 днів (29.10), залишених Отцям для призадуми, крд. Агаджанян, черговий модератор, пред'явив ось як сформульоване питання: « Чи Отці бажають або ні, щоб схема про Пречисту Діву, Матір Церкви, стала УІ розділом схеми про Церкву? », підкресливши одночасно, що голосування є чистою формальністю і ні в чому не наміряє поменшити чи то гідність Богородиці, а чи набожність вірних.

На 2.193 Отців, при домаганій більшості 1.097 голосів, голосування відбулося за вище згаданою методом з таким вислідом: позитивних голосів було 1.114, негативних 1.074, неважних 5. Більшістю 17 голосів вирішено включити схему « Про П. Д. Марію » до тієї « Про Церкву », як її кінцевий (УІ) розділ.

3. СХЕМА « Про єпископів й управління єпархій »

Голосування над схемою відбулося дня 6.11. Ген. секретар звернувся до Отців з запитанням, чи вони вважають, що схема « Про єпископів » є так задовільно розроблена, що може стати підставою для дискусій над окремими розділами? Крім цього з'ясовано, що голос « не подобається » є однозначний з бажанням, щоб схему наново переробити.

В голосуванні взяло участь. 2.100 Отців, домагана більшість 1.400 голосів; позитивних голосів було 1.610, негативних 477, неважних 13.

Дня 11.11 повідомив черговий модератор, крд. Яків Леркаро, що наступного дня відбудеться голосування над пропозицією, щоб не перевіряти У розділу схеми « Про оснування нових парафій », зваживши, що це чисто правнича матерія, тож повинна її розглянути комісія для перевірення Кодексу канонічного права.

Голосування відбулося в дні 12.11 і дало ось які висліди: усіх Отців було 2.166, домагана більшість 1.440; позитивних голосів 2.025, негативних 141. Величезною більшістю голосів схвалено пред'явлену пропозицію.

4. СХЕМА « Про єкуменізм »

Дня 8.11. було роздано Отцям у залі нарад проєкт тексту про стосунки католиків до євреїв, а 19.11. ще один - про релігійну свободу. Оба ці проєкти мали ввійти до схеми « Про єкуменізм », як її ІУ і У розділ. Після повторних дискусій над цими проєктами, дня 21.11. запрошено Отців, щоб голосуванням дали відповідь на питання: « Чи перші три розділи схеми можна взяти за підставу для дальших дискусій? »

На 2.052 Отців, при домаганій більшості 1.369 голосів, позитивних було 1.966, негативних - 96.

Дискусія над трьома першими розділами схеми « Про екуменізм » закінчилася 2 грудня, тож додаткові розділи (ІУ і У) так і залишилися невирішеними. Крд. А. Беа, дякуючи Отцям Собору за вкладений труд і дбайливість у дискусії над схеною, згадав при цій нагоді про ті два розділи: на його думку краще сталося, що ще не схвалено текстів « Про євреїв » та « Про релігійну свободу »; це складніші за інші питання, тож не слід поспішатися, поки не буде їх повнотою простудійовано.

ІV. - КІНЦЕВІ ПІДСУМКИ В ЦИФРАХ:

На II сесії відбулися:

43 загальні збори Отців, на яких упродовж 108 годин продискутовано та справлено 3 схеми, а 2 - схвалено й проголошено.

2 публічні збори в присутності Папи Павла VI, на яких він виголосив свої промови: інавгураційну (29.9.) і на закриття II сесії (4.12.).

43 Служби Божі відправлено перед кожним засіданням, звичайно в латинському обряді, але також в наступних обрядах: амбросіянському, мозарабському, копто-олександрійському, візантійсько-румунському, - українському, - російському, - грецькому, антиохійсько-маронітському, халдейському, сиро-малябарському й -антиохійському та глаголицькому.

614 Отців взяло участь у дискусіях, а 849 - пред'явили свої зауваження на письмі.

180 дисків магнітофонної стрічки зужито на записання промов соборових Отців; кожна по 400 м. в загальному на 72.000 м. довжини; з них переписано 9 томів машинопису на 2.792 сторінки.

94 голосування відбуло впродовж засідань, на яких зужито 230.000 карток для голосування, і 107.800 - для засвідчення присутности Отців.

З великі річниці згадано: с. п. Івана ХХІІІ (28.10); 400-річчя заснування перших семінарій за вимогами Тридент. Собору (4.11); 400-річчя закриття Тридент. Собору (3.12); на них доповіді мали наступні кардинали: Лев Суненс, Стефан Вишинський, Іван Урбані.

10 спеціальних конференцій влаштувало Пресове Бюро під проводом монс. Фавста Валленка; воно теж щоденно видавало різними мовами « Новини Собору », якими інформовано світ про хід нарад і подій, зв'язаних з Собором.

— Дані до цієї частини взято з *Il Concilio Vaticano II, Seconda sessione* (Servizio speciale n. 6-7-8-9-10-11). Edizioni *Dehoniane* Bologna. - *Il concilio Ecumenico Vaticano II. Estratto da L'attività della Santa Sede* - 1963, Tipografia Poliglotta Vaticana.

СЛОВО ПАПИ ПАВЛА VI НА ВІДКРИТТЯ II СЕСІЇ ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ.

Вітайте, найдорожчі в Христі Брати, яких ми покликали з усіх народів, куди свята й католицька Церква розгорнула ряди своєї Єрархії. Вітайте всі ви, що на наше запрошення радо тут з'їхалися, щоб разом з нами взяти участь у другій сесії Вселенського Собору Ватиканського Другого, яку ми, під покровом Архангела Михаїла, захисника християнського люду, сьогодні радісно зачинаємо.

О, як же то цьому найдостойнішому зборові, на який зійшлися щонайзнаменитші мужі з країн Сходу й Заходу, з південних і північних країв, підхоже оте вимовне й шляхетне імення - *Церква*, тобто збір, скликання! О, яким же ж то новим змістом сьогодні якраз сповняється те слово, яке спадає нам на думку, коли споглядаємо на цю картину: « По всій землі рознісся їхній голос, їхні слова в кінці світу » (1). О, як чудово з'єднані ясніють оті глибокі прикмети Церкви, якими проповідуємо її - одну й католицьку! А ця ось картина, яка доказує вселенскість Церкви, спонукує нас до пригадування не тільки над її апостольським походженням, яке тут бачимо немов намальоване й прославлене, але також і над її метою: робити людей святими, до чого й зміряє найдорожча нам Божа Церква. І ці притаманні Церкві властивості - блистять; променіє обличчя Христової Обручниці; а й дух нас усіх розпалюється тим почуванням, - щоправда ясним, але завжди таємничим, - яким собі усвідомляємо, що ми є таїнственным Тілом Христовим. А одночасно вті-

(1) Рим. 10, 18; Пс. 18, 5.

шасмося тією незрівнянно превеликою радістю, невідомою ще стороннім людям, яка родиться з оцього висказу: « як добре і як любо, коли браття живуть укупі » (2). Та воно й корисним буде для нас, на самім початку, розглянути й духом нашим сприйняти те, що впливає з людської і Божої події, що сьогодні тут збувається. Бо знову ми тут приявні, немов у другому вечернику, що його робить тісним не цей просторий храм, але многота зібраних людей; тут Марія Діва, Христова Мати, певно з небес разом з нами засідає; ось тут, до нас, що хоча й останні ми щодо часу й заслуг поступили на місце Апостола Петра, проте з ним ми одержали ту саму владу й обов'язок, - зібрались ви, Достойні Брати, що й самі є апостолами та від Апостольського Збору виводите свій початок, якого ви і є справжніми спадкоємцями; тут ми, злучені в одне тією самою вірою і тією самою любов'ю, возносимо молитви; тут ми, без сумніву, втішаємося найвищим даром Святого Духа, що є тут присутній, запалює нас, навчає, скріплює; тут гомонітимуть разом усі мови всіх народів та й будуть одноголосним вістуном, посланим до всіх народів; сюди певним кроком сходиться Церква, що ось уже двадцять сторіч паломничає на цій землі; тут, немов у джерела, яке вгашає всяку спрагу, але нову спрагу розпалює, знову відсвіжується апостольський загін, зібраний з усіх сторін світу; а звідсіль, знову пустившись світами й століттями, прямуватиме до мети, що є потойбіч світу та поза цим віком.

Вітайте, Достойні Брати: так вас приймає найменший з вас, слуга слуг Божих, хоча й обтяжений найважливішими ключами, що їх Ісус Христос передав Петрові; так ото він вам складає й подяку за свідчення послуху й довір'я, яке ви йому приносите; так ото він ділом вам виявляє, що бажає з вами і молитися, і розмовляти, і обмір-

(2) Пс. 132, 1.

ковувати, і діяти. На самому початку другої сесії цього великого Собору, Богом безсмертним свідчимось, що навіть і на думці в нас немає будь-якого прагнення людського володіння, ані змагання за нашу виключну владу; але є бажання і воля вийти назустріч Божому велінню, що нас, Брати, поставило для вас і поміж вами Найвищим Пастирем. Це веління домагається від вас того, що нам спричинить «радість» і «вінець» (3), тобто: «спільноти святих»; вашої супроти нас вірности, злуки вашого духа з нами, з'єднання з нами вашого діла. А ми взаємно вам те даємо, що дати вам незвичайно нам приємно, а саме: наше поважання, нашу пошану, наше довір'я, нашу любов.

Було нашим наміром, відповідно до переданого звичаю, вистосувати до вас наше перше Послання - Енцикліку; та чого б то - так ми собі сказали - письмово говорити до вас про те, що при щасливій і виїнятковій нагоді - тобто цього вселенського Собору - можна сказати в вашій присутності устами? Сьогодні ми не можемо викласти всього того, що маємо на думці, а що письмом легше обговорити. Все ж таки вважаємо, що ось ця теперішня промова може стати введенням і до цього Собору, і до нашого архієрейського служіння. Тож нехай це наше слово буде замість окружного Послання, яке, при Божій допомозі, сподіємось вам дати після того, як проминуть оці трудящі дні.

(Складення поклону пам'яті Івана XXIII)

А тепер, після нашого привітання для вас, треба, думаємо, і нас самих представити вам. Божі недавні ми ще в найвищому архієрейському служінні, що його виконуємо, чи радше розпочинаємо. Бо відомо вам, що дня двадцять першого минулого місяця червня - на який вла-

(3) Пор. Филип. 4, 1.

сне день щасливо випало свято Найсвятішого Серця Ісуса - Колегія Отців Порфиросців - і їй зараз знову мило нам віддати поклін і шану - не зважаючи на наші людські немочі, схотіла вибрати нас на Римський єпископський престол, тим то й на Найвище Архисрейство вселенської Церкви.

Тому, коли це передумуємо, не можемо здержатися, щоб не уявити собі нашого Попередника, щасливої і безсмертної пам'яті Івана ХХІІІ, що його ми дуже любили. Його ім'я нам, та й усім тим, кому доводилося бачити його на цім престолі, що його ми зараз посідаємо, наводить на пам'ять його любий та священницький образ, коли він, дня одинадцятого місяця жовтня минулого року, розпочав першу сесію цього Вселенського Собору Ватиканського Другого та й виголосив промову, яка виглядала тоді не тільки Церкві, але також усьому людському суспільству віщуванням пророчого духа про те, що стосується нашого віку. Власне ота промова ще й досі гомонить у нашій пам'яті, у нашій свідомості, вказуючи рівночасно шлях, яким прямує Собор; вона певно зможе звільнити наші уми від усякого сумніву й від усякої знеохоти, якщо б вони оволоділи нами на цьому важкому шляху. О, дорогий і достойний Найвищий Архисрею Іване! Хай дяка Тобі буде, нехай тобі хвала припаде за те, що Ти, божественним якимсь порушенням, наказав скликати цей Собор, щоб одночасно відкрити Церкві нові шляхи правди й благодаті, і звернути на землю від Христа Господа нові чудовоструйні, досі закриті, води. Ти, не руководившись ніякою земською спонукою, ніякими особливо необхідними обставинами, але немов угадуючи небесні Божі задуми та й вникаючи в сьогоднішні наші непевні й гіркі потреби, вважав, що необхідно знову зв'язати розірвану нитку Першого Ватиканського Собору. А вчинивши це, Ти осягнув ще і те, що самочинно розігнав недовір'я, якого набрався був дехто з приводу тамтого Собору, немов би для управління Церкви вистачала найвища Влада Римсько-

го Архиєрея, дана Христом, і яку признав той Собор, залишивши допомогу Вселенських Соборів.

Ти, крім цього, не тільки зібрав Братів, наступників апостолів, щоб знову було обновлено перервані студії та в завішенні залишені закони, але також, щоб вони почули себе немов об'єднані з Найвищим Архиєрєсм в одне тіло та щоб від нього вони взяли силу й керівництво: « щоб священний депозит християнського вчення успішніше був зберіганий і подаваний » (4). Однак з отим шляхетним завданням Собору Ти злучив ще й інше, що його називають душпастирським і що зараз виглядає ще більше кінечне і спасенне, як передше. Ти застеріг був, що: « наше діло не зміряє в першій мірі до того, щоб розглядати деякі важливіші глави церковного вчення », але радше, щоб « так їх дослідити й виложити, як цього домагаються наші часи » (5). Крім цього, в тому, що входить у склад учительського уряду Церкви, Ти потвердив думку, що християнське вчення не є тільки істина, яку треба розсліджувати розумом, освітленим вірою, але також слово, що зроджує життя і діяння; а й учительський уряд Церкви має на увазі не лиш те, щоб спростовувати помилки, які її занечищують, але й те, що він повинен подавати до відома також безпосередні й життєві документи, на які він є так обильний. Зваживши, отже, що обов'язок учительського уряду Церкви не є ані чисто дозорчий, ані лише заборонюючий, тим то необхідно є, щоб на цьому Соборі щораз то більше було доведено силу й визначність вчення Христового, який сказав: « Слова, що їх я вимовив до вас, є дух і життя » (6).

Отож ми ніяк не забудемо про ті норми, що їх Ти, як перший Отець цього Собору, дав премудрим своїм роз-

(4) А.А.С., 54 (1962), ст. 790.

(5) Тамже, ст. 791-792.

(6) Ів. 6, 63.

порядженням, і які добре буде тут пригадати: «...наше завдання не є лише сторожити цей дорогоцінний скарб тобто католицьке вчення - начебто ми дбали тільки про давнину; але бадьоро, безстрашно берімся за те діло, якого домагається наш вік, крокуючи тим шляхом, що його верстає Церква вже майже двадцять сторіч». Тим то «треба буде прийняти такий спосіб викладу, що більше згоджувався б з учительським урядом, якого характер пердовсім є душпастирський» (7).

Також не занедбаємо ми цієї важливої справи, що має на увазі єдність усіх тих, що вірять у Христа й бажають належати до Його Церкви, яку Ти, Іване, показав як батьківський дім, для всіх відчинений; і то так, щоб друга сесія Вселенського Собору, що його Ти вирішив і розпочав, вірно ступала дорогою, яку Ти відкрив, та й щоб можна було досягнути ті завдання, що їх Ти бажав таким палким бажанням.

(Засада, дорога і мета розпочатого Собору)

Тому, Достойні Брати, йдімо далі розпочатим шляхом. Це очевидне бажання побуджує нашого духа, щоб узяти до уваги і дещо інше, і то такої великої ваги та таке славетне, що примушує нас поділитися цим з вами, хоча ця асамблея була вже повідомлена про це, та є немов залита його світлом.

Звідки, Достойні Брати, наш шлях бере свій початок? А далі: яким шляхом нам ступати, якщо зважати, більше як на тількино викладені спонуки, на закони Божі, яким треба повинуватися? Врешті, яку мету треба визначити цьому нашому шляхові? А ця мета, поки ми живемо на землі, хоч необхідно її достосувати до часів і умов цього смертного життя, проте завжди вона повинна мати на

(7) А.А.С., 54 (1962), ст. 791-792.

увазі найвишу мету людини, до якої треба нам дійти після туземної мандрівки.

Ті три питання, що хоч легкі для розуміння, проте є величезної ваги, мають лиш одну відповідь, яку, думаємо, у цій якраз урочистій годині й на цьому засіданні, треба повторити самим собі, а й звістити всьому світові; а саме - Христа; Христа, що є нашим владикою; Христа, що є нашим вождем і життям; Христа, що є нашою надією і нашою метою.

О, коби то цей Вселенський Собор мав ясний погляд на цей зв'язок: один і різnorodний, тривкий і побуджувачий, скритий і явний, тісний, але й любий, яким ми зв'язані з Ісусом Христом, від якого походимо, через якого живемо і до якого зміряємо. Не іншим якимсь світлом повинен ясніти цей наш теперішній збір, як Христом, що є світлом для світу; не іншої якоїсь правди шукають наші уми, як слів Господа, він бо єдиний є нашим учителем; не за щось інше змагаймося, а лиш за те, щоб з повним послухом підкоритися його заповідям; хай ніяка інша надія нас не підтримує, як тільки та, що скріплює наше жалюгідне слабосилля, бо спирається вона на його таки слова: « Отож я з вами по всі дні аж до кінця віку » (8).

О, коби то під цю велику пору вільно нам було до Господа нашого Ісуса Христа піднести гідний його голос! Уживаємо тут слів святої Літургії: « Тебе єдиного, Христе, ми знаємо - тебе чистим і правим серцем - плачучи і співаючи благаємо - на почування наші поглянь! » (9). А як проказуємо ці слова, здається, що перед нашими здивованими й стривоженими очима являється сам Ісус і то в такій маєстатичній величності, якою у ваших базиліках, Достойні Брати Східних Церков, а також і в Західних, ясніє Пантократор. А й самі ми якоюсь мірою,

(8) Мат. 23, 20.

(9) Пісня на Хваліте, п'ятниця.

здається, заступаємо нашого Попередника Гонорія III, що - в апсиді базилики Святого Павла поза мурами, зображений чудовим мозаїковим твором, - віддає глибокий поклін Христові. Той Найвищий Архисрей, невеликий ростом, виснажений тілом, припавши до землі, цілує ноги Христові, який, у подоби царського вчителя, повного маєстату, гігантичною своєю постаттю панує над зібраним у базиліці народом, тобто Церквою, їй головує і за неї успішно молиться. Отож здається нам, що ця картина являється нам не образом розмальованим на стіні рисами й формами, але дійсністю власне на отому нашому зборі, який признає Христа як начало й джерело, з якого випливає діло людського спасіння і Церква; він визнає Церкву як видимий і таїнственний подих і продовження самого таки Христа; і то так, що очі нашого духа вражає немов ота візія Одкровення, що її апостол Йоан описує ось якими словами: « І показав мені річку води життя, світлу, мов кришталь, що виходить від престола Бога й Агнця » (10). Нам власне видається підхожим, щоб цей Собор узяв свій початок від такого образу, від такої таїнственної події. Бо ця подія виявляє, що Господь наш Ісус Христос є воплоченим Словом, Сином Божим і Сином чоловічим, Відкупителем світу, тобто надією людського роду та його єдиним і найвищим Учителем, Пастирем, Хлібом життя, нашим Архисреєм і нашим Агнцем, єдиним посередником поміж Богом і людьми, Спасителем землі, Царем будучого віку; а, крім цього, та сама подія виявляє, що нас божественно покликав Христос і ми є його учнями, апостолами, свідками, завідувачами, відпоручниками; разом же з рештою вірних - живими його членами, які зростаються в ото одне й велике таїнственне Тіло, що його Він, вірою і св. Тайнами, оформлює собі протягом людських безперервних віків, тобто його Церкву, яка

(10) Одкр. 22, .1

є спільнотою духовною і видимою, братньою і єрархічною, тепер дочасною, а колись таки вічною.

Достойні Брати, якщо це уважно передумуємо, - а воно є важливе, - тобто що Христос є нашим основником і нашим Головою, хоч і невидимим, але правдивим, від якого ми все приймаємо так, що в Ним ми стаємося: «Цілим Христом», як читаємо в св. Августина, і яким проникнене все вчення Церкви, тоді, без сумніву, яснішими будуть головні цілі цього Собору, що їх для стислості й ясності ми зводимо до чотирьох розділів, а саме: поняття або, якщо воно краще підходить, розуміння Церкви, її обнова, поновне встановлення єдності поміж усіма християнами, і діалог Церкви з людьми нашої епохи.

(Повніше окреслення розуміння Церкви)

Насамперед немає сумніву, що Церква бажає, ба навіть приневолена конечністю і обов'язком, щоб урешті дати про себе саму повне вчення. Та й усім нам цілковито відомі є прегарні образи, якими описується у святому Письмі природа Церкви; бо в різних місцях вона називається будуванням Христа, домом Божим, святинею і кивотом Бога, його народом, стадом, виноградником, полем, містом і, врешті, Обручницею Христовою, його Таїнственным Тілом. Багатство тих прегарних образів було причиною, чому Церква, розважаючи їх, сама себе визнає суспільністю, встановленою тут на землі, видимою, єрархійною, а одночасно ж в нутра оживленою таємною силою. Знаменитим Посланням нашого Попередника Пія XII, що зачинається словами «Таїнственного Тіла», сталося, що частково сповнилось бажання Церкви, щоб подати про себе саму повне вчення; а частково ще міцнішою стала потреба, щоб видати про себе саму властиве й вистачаюче пояснення. Уже Вселенський Собор Ватиканський Перший поставив був собі цю тему, яку вчені мужі, чи то в нутрі чи й поза огорожею католицької Церкви,

бажали розглядати з-за різних зовнішніх спонук, як ось: розвиток суспільного життя, яким відзначається сучасна культура; пожвавлення взаємин поміж людьми; потреба розцінювати різні християнські віровизнання згідно з правдивим і однозгідним поняттям, що знаходиться у Божому об'явленні, та й інші цього роду.

Нічого дивного в тому, що майже двадцять сторіч після того, як було засновано Христову релігію, та після такого розвитку, як його всюди проявила католицька Церква, та й інші релігійні громади, які від Христа виводять своє імення і називаються Церквами, нічого дивного, кажемо, що правдиве, остаточне й повне поняття Церкви, яку Христос заснував, а Апостоли почали будувати, ще і зараз домагається докладнішого окреслення. Бо Церква - це таїнство, тобто річ закрита, цілковито сповнена Божою присутністю, і тому така є її природа, що допускає все нове і все досконаліше досліджування самої себе.

Людський дух думанням і винахідливістю за своєю природою поступає вперед. Бо з тих істин, до яких досвідом доходить, він розумом підноситься до пізнання важніших і піднесліших понять. З одних істин він діалектично доходить до інших; а що він оснований на огляданні, то якусь одну складну річ, але певну річ, оглядає з одного чи другого боку; таким чином розвивається ота снага людської винахідливости, про яку розповідає історія людського роду.

Нам просто здається, що зараз надійшов час, в якому щораз то більше треба досліджувати, розважати, виявляти правду про Церкву Христову, може й не врочистими отими проголошеннями, що їх називають догматичним дефініюванням, а радше такими виявненнями, якими Церква ясніше та стисліше висловлює те, що вона сама про себе думає.

Себесвідомість Церкви стає яснішою для неї самої, якщо вона докладніше повинується словам і думкам Христа, якщо приймає з більшою пошаною potwierдження

заповіді Священної Традиції, якщо повинується внутрішньому світлові Святого Духа, що, здається, того сьогодні й домагається від Церкви, щоб з усіх сил намагалася дати людям узагалі пізнати, якою вона є.

Думаємо, що для такого наміру Дух істини надасть на цьому Вселенському Соборі Чинам навчальної Церкви ясніше світло та пропонує яснішу науку про природу Церкви; тим то й станеться, щоб вона, немов Обручниця Христова, у Ньому дошукувалася свого зображення, та в Ньому, порушена дуже гарячою любов'ю, намагатиметься відкрити власну форму, тобто красу, щоб нею, як Він бажає, ясніла Його Церква.

Тому головною темою цієї другої сесії Вселенського Собору буде сама така Церква. Буде глибше розсліджена її природа, щоб, відповідно до спромоги людської мови, укласти таке її окреслення, щоб вищою мірою вивчити первісну конституцію Церкви та щоб ясніше вийшла на яв її багатогранна і спасительна місія.

Звідси богословське вчення може здобути прегарні вияснення, які також нез'єднані Брати могли б уважно розглянути; бо ті вияснення, як цього гаряче бажаємо, покажуть їм ще легший шлях до досягнення єдності думок.

Поміж різними й різnorodними питаннями, що їх розглядається на Соборі, першість мають ті, що стосуються вас, як Єпископів Божої Церкви. Не вагаємося запевнити вас, що з великою надією та з щирим довір'ям дожидаємо такої виміни думок. Бож, зберігаючи догматичні декларації Вселенського Собору Ватиканського Першого стосовно Римського Архидієцезії, глибше буде простудійоване вчення про Єпископат, про його обов'язки та про його взаємини з Петром. Таким чином буде викладено ті засади, якими, у справах науки й життєвої практики, ми руководимося у виконанні нашого апостольського служіння. Бо ця загальна служба, хоч і випосажив її Христос і заосмотрив повнотою та слушною силою влади, про яку знаєте, може позискати більше сил для допомоги й охо-

рони, якщо Дорогі й Достойні Брати в Єпископаті, відповідними способами й засобами, які ще треба встановити, дадуть нам міцнішу та свідомішу прийнятого обов'язку дійову допомогу.

Після того, як буде з'ясоване те вчення, за ним піде інша справа, тобто все те, що відноситься до укладу видимого й Таїнственного Тіла Христового, тобто до Церкви, яка подвизається і мандрує на землі, цебто до священників, чернецтва, вірних, а то й до роз'єднаних з нами Братів, бож і вони покликані, щоб повнотою до неї пристати.

Перед ніким не може бути закритим, яке значення матиме богословське завдання цього Собору, з якого Церква може зачерпнути свою самосвідомість, тобто - своєї сили, що зроджує світло, радість і святість. О, коби то Бог здійснив ці наші надії!

(Оновлення Католицької Церкви)

Оті надії стосуються також до іншої первопричини проголошеного Собору тобто: до обнови, як то кажуть, святої Церкви.

На нашу думку, таке оновлення повинно також походити з усвідомлення тих відносин, якими Церква пов'язана з Христом. Церква, як ми сказали, прагне розглядати свій образ в Христі. А якщо, після того оглядання, вона спостереже на своєму обличчі, на своїй весільній шаті деяку тінь, деякі хиби, - що ж тоді відрухово й мужньо слід їй робити? Ясно: треба, щоб вона ні на що інше тоді не зважала, як на те тільки, щоб себе оновити, щоб себе поправити, щоб повернутися до тієї згідності із своїм Божим первовзором, за яким вона має слідувати з найголовнішого свого обов'язку.

З пам'яті повторяємо ті слова Ісуса Христа, що він їх проказав на своїй священничій молитві, коли то наближалися його страждання і смерть: « Віддаю себе за

них у посвяту, щоб і вони були освячені в істині» (11).

Вселенський Собор Ватиканський Другий, згідно з нашим поглядом, має одобрити та прийняти отой певний життєвий правопорядок, що його бажав Христос. Тільки тоді, коли буде вдосконалено велике діло внутрішнього освячення, Церква зможе показати своє обличчя всьому світові, такі проказуючи слова: Хто бачить мене, бачить Христа, так як і Христос сказав про себе: «Хто мене бачив, той бачив Отця» (12).

З цього приводу Вселенський Собор треба вважати немов за нову весну, яка розбудить безмежні душевні сили й чесноти, що немов скриваються в лоні Церкви. Бо Собор, як воно виразно виходить, має на меті, щоб повернувся до колишньої сили чи то внутрішні засоби Церкви, чи то ті норми, що упорядковують її канонічну побудову й обрядові форми. Значить: цей Вселенський Собор до того змагає, щоб побільшити оту чудову досконалість і святість Церкви, яку може їй дати тільки наслідування Христа і таїнственна з ним злука через Святого Духа.

Правда, що Собор глядить на щонайкраще оновлення Церкви; все ж треба вважати, щоб з-за того, що ми тут стведжуємо й бажаємо, не думав хтось, немов би то ми признавали, що Католицьку Церкву в ті наші часи можна обвиняти, мовляв, вона в важливих справах порушила думку свого Засновника. Більше того, розслідивши докладніше свою вірність супроти Христа щодо найважливіших справ, вона сповняється вдячною та скромною радістю, набирається бадьорости для виправлення тих недосконалостей, які належать до людського слабосилля. Так то оновлення, що його має на увазі Собор, не зміряє до того, щоб підривати теперішнє життя Церкви, ані зривати з її традиціями в тому, що є важливе й шанігід-

(11) Ів. 17, 19.

(12) Ів. 14, 9.

не, але радше, щоб мати пошану до тих же традицій, позбувшись тлінних і помилкових форм та й учинивши їх щирими й плодовитими.

Хіба сам Христос не сказав своїм учням: « Я - винограда, а мій Отець - винсградар. Кожну в мені гілку, яка не приносить плоду, відрізує він. А кожна, яка вроджує плід, він очищує, аби ще більше плоду давала » (13). Ці слова Євангелії аж надто вистачають, щоб показати ті головні начала досконалости, за які сьогодні бореться та змагається Церква. Істота ж цієї досконалости заторкає її внутрішню і зовнішню живучість; бо живому Христові повинна відповідати жива Церква. Як же ж віра і любов є началом її життя, то цілком ясно, що нічого не слід занехаяти, що дало б вірі радісну певність і нову поживу, що християнську освіту і виховання вчинило б успішнішими, для осягнення тих речей. Ми кажемо, що не слід занедбувати ані пильніші студії, ані відданіший культ Божої істини, що їх слушно треба вважати за підвалину цього оновлення. Врешті, плекання любови займатиме достойне місце. Бож змагатися нам треба за « Церкву любови », якщо бажаємо, щоб мала вона силу повнотою себе оновити і - що є незвичайно важко й трудно - оновити весь світ. Крім цього любов, як усім відомо, є царицею і немов коренем інших християнських чеснот, тобто: покори, вбогства, побожності, прагнення самопосвяти, мужности в визнаванні правди, любови в доходженні справедливости та й інших чеснот, що їх в діянні проявляє нова людина.

Завдання Вселенського Собору щодо цієї справи розпростирається на дуже широкі поля: одне з них, оте найвизначніше й квітуче любов'ю, займає свята Літургія. Зваживши ж, що про неї довше було сказано на першій сесії, сподіємося, що сьогодні буде її доведено до ща-

(13) Ів. 15, 1-2.

сливого висліді. Також і на інші ділянки Отці звернуть свою увагу, напевно з тією самою пильністю і з тою самою дбайливістю; хоч треба боятися, що, заради несприятливих часів, вони не зможуть розслідувати всіх питань, як цього домагається справа так, що розслідування деяких з них треба буде перенести на іншу, майбутню сесію.

(Поновне відтворення єдності поміж усіма християнами)

Є ще третє завдання, що його наш Попередник Іван XXIII заздалегідь уже визначив цьому Вселенському Соборові, яке в духовному порядку речей треба вважати за найважливіше, тобто оте завдання, яке стосується «інших християн», значить тих, що їх, хоч вони й вірують у Христа, ми неспроможні - о, насильно віднята в нас радосте! - зарахувати до тих, що злучені з нами вузлом досконалої Христової єдності. Ту єдність, якої учасниками повинні б вони бути силою вже самого Хрищення, може їм подати одна тільки католицька Церква; а її вони прагнуть силою самої природи речі.

Бо те, що зараз діється в лоні християнських громад, від нас відокремлених, та що з дня на день зростає, ясно доводить дві речі: що Церква Христова є одна й одною повинна бути; та що ту таїнственну й вищу єдність можна здійснити тільки одною вірою, тільки участю у тих самих св. Тайнах, тільки відповідною спаяністю єдиної церковної влади, хоч усюди можна допустити інші мови, священні обряди та від предків прийняті звичаї, притаманні окремим країнам привілеї, досліджування духовних речей, законні інституції, норми життєвої дії, що їх тільки хтось собі бажає.

Що думає та що діє Собор у відношенні до тих непроглядних лав відокремлених від нас Братів, і щодо можливої різновидності в єдності? Справа цілковито ясна. Бож і з цього приводу незвичайним стало скликання цього Собору. Воно власне зміряє, як кажуть, до єкуменічності,

повної, і загальної: бодай у бажаннях, у звернених до Бога молитвах, у приготуванні. Сьогодні розблисла надія, завтра, може, дійсність. Бож коли Собор кличе, рахув, зачинає у Христовій вівчарні вівці, які входять у склад її слухним і повним правом, він рівночасно відчиняє двері, голосно кличе та з тремтінням очікує так багато Христових овець, які ще не охоплені в загороді єдиної вівчарні. Тим то властиве цьому Соборові те, що він кличе, що дожидає, що вірить в те, що згодом багато по-братньому візьмуть участь у його екуменічності.

А тепер з усією шанобливістю нашу промову звертаємо до представників християнських громад, відокремлених від католицької Церкви, яких на те й вислано, щоб, виступаючи в ролі Обсерваторів, як їх називають, брали участь у наших урочистих зібраннях.

Приємно від серця дати їм наше привітання. Складаємо їм подяку, що тут прийшли. Через них посилаємо вістуну, тлумача нашої батьківської та братньої любови, до шановних християнських громад, що їх вони тут заступають.

Дрижить наш голос, б'ється наше серце з того приводу, бо так як близькість їхньої присутности нам приносить невимовну потіху й наймилішу надію, так і довготривале їхнє роз'єднання дуже болюче прибиває нашого духа.

Якщо якусь вину за оте роз'єднання треба й нам прийняти, покірним проханням благаємо в Бога прощення; та й у Братів прохаємо прощення, якщо вони вважають, що зазнали від нас кривди. А що нас стосується, то ми готові простити кривди, заподіяні католицькій Церкві, й закинути уразу, що її вона мала з приводу довготривалих розходжень і роздорів. О, коби то небесний Отець ласкаво прийняв оцю нашу заяву та й усім нам привернув справді братерський мир!

Залишаються ще, як нам добре відомо, важливі по своїй природі й складні питання, що їх треба перевірити, обговорити й розв'язати. Власне бажаємо, щоб це негай-

но сталося заради Христової любові, яка нас понаглює; однак ми переконані, що треба чимало умов, щоб можна було справи оті поладнати й розібрати; а ті умови ще так не назріли, щоб справа могла вдатися. Все ж не соромно нам спокійно дождити того щасливого часу, коли то врешті буде досягнуто досконале з'єднання.

Але тимчасом обсерваторам, що тут присутні, бажаємо potwierдити деякі головніші спонуки, на які спираючись, думаємо, треба здійснювати церковну єдність з відокремленими братами, щоб кожний з них переповів їх своїм християнським громадам; також, щоб наш голос дійшов і до інших християнських громад, від нас відокремлених, які від нашого запрошення відмовилися, щоб у цьому Соборі взяти участь, навіть без взаємного офіційального зобов'язання. Хоча, як уважаємо, ті спонуки їм уже добре відомі, проте вважаємо, що корисно буде тут їх висловити.

Мова, якою до них говоримо, є цілковито мирна та щира. Не скривається в ній ніякий підступ, ніякі скриті намагання земської користи. Ми, як воно й годиться, щонайявніше та щонайміцніше тримасмося нашої віри, бо ми вповні переконані, що вона є Божа. Все ж таки ми певні, що вона ніяк не є перешкодою, щоб дійти до бажаного порозуміння між нами та Братами від нас відокремленими; йдеться бо про Божу істину, яка є началом єдності, а не відокремлення і роз'єднання. А втім, ми не хочемо, щоб наша віра була тією справою, заради якої ми з ними змагались би.

Вкінці, як личить, ми з належною пошаною глядимо на релігійну спадщину, вдавні прийняту та всім спільну, що її зберігають відокремлені Брати й частково добре навіть її виплекали. Ми з приємністю одобряємо зусилля тих, які чесно намагаються у своєму світлі й пошані ставити справжні скарби істини й духовного життя тих відокремлених Братів, з тією думкою, щоб на краще змінилися ті стосунки, які існують між нами і ними. На-

діємося однак, що й вони, порушені однакою прагненням, забажають краще пізнати та зглибити наше вчення, яке розумно походить з депозиту Божого Об'явлення і намагатимуться здобути краще знання нашої історії і нашого релігійного життя.

Крім того, що тичиться тієї справи, хай вільно буде сказати нам, що усвідомляємо собі надзвичайно важкі труднощі, які ще й тепер стоять на перешкоді так дуже бажаної єдності; тож ми покійно склали наше довір'я на Бога. Тим то продовжуватимемо наші молитви до нього та й з усіх сил будемо старатися, щоб дати краще свідчення про справді християнське життя та християнську любов. Як же ж події не відповіли б нашим сподіванням, пригадаймо оці, повні потіхи, Христові слова: « Немоżliве в людей, можливе є в Бога » (14).

(Діялог Церкви з людьми нашого віку)

На кінець, Собор наміряє, щоб до людської спільноти нашого віку прокласти немов своєрідний міст. Яка ж це дивна річ! Бо Церква, під час того, як за допомогою Святого Духа щораз то більше оживляє внутрішню свою на-снагу та відрізняється і відділяється від мирської суспільності, яка її оточує, одночасно являє собою життєдайну закваску й засіб спасіння тієї ж таки людської суспільності, відкриваючи й закріплюючи доручену собі місіонерську службу, що є її найголовнішим обов'язком на те, щоб людському родові, які не були б його обставини, бадьоро звіщати Євангелію, згідно з одержаним дорученням.

Зрештою, самі ж таки ви, Достойні Брати, це знаєте, бо пережили оте чудо. Бож, давши початок першій сесії і заохочені інавгураційною промовою Івана XXIII, ви

(14) Лук. 18, 27.

відразу набрали отого пересвідчення, що вашим завданням є розімкнути, що так скажемо, двері цієї авлі засідань і дужим голосом послати вістку спасіння, братерства, надії до всіх людей. Справді вийнятковий, але подивугідний факт! Виглядало, що тоді нагло спалахнув, сказати б, даний Церкві дар пророкування; і так як святий Петро в дні П'ятдесятниці був ним спонуканий, щоб без проволоки промовити та й виголосити промову до народу, так і ви зразу ж таки бажали промовити не про свої справи, але про ті, що стосуються людської сім'ї; не між собою тільки бажали ви розмовляти, але - звернутися до людей.

З цього виходить, Достойні Брати, що особливою властивістю цього Собору є любов, ота щонайширша та щонайміцніша любов, яка думає радше про чужу, ніж про свою власну користь, тобто всеобіймаюча любов Христова!

Насправді ж та любов підтримує нашого духа. Бо, зваживши життя людей, так як сьогодні воно нашим очам представляється, спонтанно проймає нас радше страх, ніж потіха, радше біль, ніж радість та й радше ми схильні стримувати небезпеки й осуджувати помилки, ніж руюководитися довір'ям та приязню.

Треба глядіти на дійсність, не закриваючи тієї рани, що її з багатьох причин було завдано таки цьому Вселенському Соборові. Хіба ж ми сліпі, щоб не бачити чимало порожних місць на цьому засіданні? Де є наші Брати з тих народів, де Церкві виповіджено війну? Та в яких то умовах там знаходиться релігія? Коли ми про це думаємо, то воно ще важчим нам виглядає, якщо нашу увагу звернемо на те все, що знаємо, а ще більше на те, що не можна довідатися: про священну Єрархію, про ченців та священних дів, а й про незлічиму число наших синів, які заради незламної своєї вірності супроти Христа і Церкви підпали жахіттям, знуцанням, горю, насильствам. Який же смуток огортає нас із-за таких страждань, і як дуже ми боліємо, коли бачимо, що в деяких країнах ре-

лігійну свободу, як теж інші підставові права людини придавляється засадами й методами тих, які не толерують відмінних від своїх поглядів у справах політики, людського походження і всякої релігії. Крім цього, ми вболіваємо, що подекуди ще тільки кривди діється тим, що чесно і свобідно прагнуть визнавати свою віру.

Все ж таки, оплакуючи це лихо, замість гірких слів, треба радше вжити слів щирої і гуманної перестороги до тих, що відпдвiдальні за оті смутні обставини; щоб урешті вже заперестали свою безпідставну ворожу настанову супроти католицької релігії. Бо визнавців католицької віри слід уважати не за ворогів та зрадників, але радше за чесних і працьовотих громадян тієї держави, до якої вони належать. А тих католиків, що заради їхньої віри страждають, при цій нагоді, ми щонайщиріше вітаємо та й випрошуємо для них нашими молитвами в Бога особливої потіхи.

Та й не досить ще тут нашого смутку! Коли бо глядимо на людство, пригноблює нас дуже велика турбота з-за інших численних лихоліть, якими воно навіщене; найперше через безбожництво, що захопило частину людської громади, руйнуючи так лад і порядок духової культури, звичаїв і суспільного життя, що поступово поміж людьми затрачається правильне й властиве розуміння того порядку. Бо в часі, коли яснішим стає те світло, що походить з пізнання природних речей, тут то там - на жаль - затемнюється знання про Бога, а через це також - правдиве знання про людину. Тож, коли прогрес техніки виготовляє всілякі подивугідні знаряддя, якими користується людина, її душу щораз то більше сповняє самота, смуток та зневіра.

Чимало треба б нам сказати про заплутані й з багатьох причин сумні обставини людей нашого віку; але про це сьогодні говорити в нас часу немає. Сьогодні, як ми сказали, наш дух горить любов'ю так як горить і Церква, вібрана на Соборі. З найбільшою прихильністю слідкуємо

за нашою доброю і за різними навіть собі протилежними її проявами, та й стараємося всіма зусиллями, щоб людям нашого віку принести послання любови, спасіння й надії, яку Христос приніс на світ: « Бо не послав Бог у світ Сина світ засудити, лише ним - світ спасти » (15).

Нехай це гаразд знає світ, що Церква з любов'ю дивиться на нього, вона звертається до нього із щирим подивом і ворушить її щире бажання не панувати над ним, але послужити йому, не гордити ним, але побільшити його гідність, не осудити його, але принести йому потіху та спасіння.

На цьому Соборі, звідки відкривається вид на весь світ, Церква з особливою журбою звертає очі свого духа на деякі прошарки людей.

А саме: глядить на вбогих, потребуючих, терплячих, на тих, що їх пригнітає голод і терпіння, на тих, що заковані в кайдани; тобто, вона в окремий спосіб глядить на ту частину людського роду, що страждає й плаче, знаючи, що ті люди належать до неї євангельським правом; тож любо їй прикласти до них Господні слова: « Прийдіте до мене всі! » (16).

Крім того Церква звертає свої очі на мужів науки, що віддаються вивченню літератури, дослідів природничих наук, красному мистецтву; їх також має Церква в найвищій пошані й дуже палким бажанням старається прийняти їхні досліджування, потвердити зусилля їх генія, забезпечити свободу й відкрити для їхніх затурбованих і неспокійних душ доступ до вишніх сфер Божого слова й Божої ласки.

Глядить вона й на робітників, на гідність праці їхньої особи; на їхні справедливі прагнення; на їхні потреби, що їх так часто ще й досі пригнічують, щоб на краще пе-

(15) Ів. 3, 17.

(16) Мат. 11, 28.

ремінилися їхні соціальні обставини та щоб проквітало їхнє духовне життя; врешті й на те завдання, яке можна б їм доручити, та з якого треба, щоб вив'язалися вони справді по-християнськи; маємо на думці отой новий лад, в якому люди були б вільні й уважали б себе за братів. Церква, Мати й Учителька, є завжди з ними.

Глядить вона й на провідників народів. Замість твердих слів напiмнення, з якими Церква часто мусить до них звертатися, вона сьогодні вживає ось яких слів, повних заохоти й довір'я: будьте доброї думки, управителі народів! Ви можете сьогодні постачати вашим народам пребагато благ, потрібних до людського життя, а саме: хліб, науку, лад, гідність, властиву вільним та згідливим громадянам, аби лиш ви знали, що таке людина; а цього вповні може навчити тільки християнська мудрість. Спільно діючи за засадами справедливости й любови, ви можете дати мир, найвизначніше з усіх благ, що його всі так дуже прагнуть, і що його Церква так наполегливо захищає і поширяє; більше того: з сім'ї усіх народів ви спроможні створити одну державу. Нехай Бог буде з вами!

Католицька Церква глядить ще дальше, поза межі християнської сім'ї; як же ж може вона якимись границями обмежувати свою любов, коли вона повинна наслідувати любов Бога Отця, який усім дає свої блага (17) і так полюбив світ, що для його спасіння дав свого єдиного Сина? (18) Отож вона звертає свої очі поза християнський табір та й глядить і на інші релігії, які зберігають відчуття і знання одного Бога, творця, дбаючого й найвищого, і який перевищує всі природні речі; що віддають Богові пошану ділами щирої побожності; та з тих звичаїв і вірувань, виводять закони моралі і громадського життя.

(17) Пор. Мат. 5, 45.

(18) Пор. Ів. 3, 16.

В тих ото релігіях католицька Церква спостерігає, щоправда, і не без болю, прогалини, недоліки й помилки; проте не може вона не звернути до них своєї думки, щоб і їм пригадати, що католицька релігія з належною пошаною розцінює все те, що в них знаходиться правдиве, добре й людське; та щоб пригадати, що вона стоїть у першій лаві, щоб у сучасних людей вирощувати почуття релігії і Богочитання, якого вимагає і до якого зобов'язує справжня культура, як така, що успішно захищає права Божі до людей.

Накінець, Церква глядить також на інші безмежні ланки людської діяльності: де наарівають нові молоді покоління, запалені жагою життя й успіху; де молоді нації здобувають собі свідомість своїх прав, вольностей і національних інституцій; де безліч людей залишаються самотніми, хоч і живуть вони посеред гущі людської суспільності, що не спроможна до їхніх душ промовити ніякого спасенного слова. До всіх них разом і зосібна Церква направляє своє слово та всім бажає і подає світло правди, життя і спасіння, бо Бог « хоче, щоб усі люди спаслися та прийшли до розуміння правди » (19).

Достойні Брати!

Доручений нам обов'язок служити спасінню, є великий і важкий. А щоб ми його гідніше виконали, то й зібралися ми сьогодні разом на цьому вчистому зборі. Хай веде нас і покріплює міцна і братерська згода. Нехай благодатна нам буде спільнота з Церквою небесною; хай будуть при нас усі святі небесні, що їх особливим почитанням вшановуємо по різних єпархіях і в чернечих громадах; хай будуть при нас Ангели та всі Святі, головно ж святі Петро й Павло, святий Іван Христитель й особливим способом - святий Йосиф, якого визнано покровителем цього Собору. Хай буде при нас, даючи нам свою матірню

(19) I Тим. 2, 4.

і могутню допомогу, Пречиста Діва Марія, що її ми найпалкішими молитвами благаємо; хай предсідником буде Христос; а все нехай буде на славу Божу, на честь Пресвятої Тройці, що її благословення ми вам насміляємося дати; в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

— Подано за текстом опублікованим в « *Ль Оссерваторе Романо* », ч. 226, з 1.10.1963, стор. 1-2 (текст латинський), стор. 3-4 (текст італійський); перевірено за текстом поданим у « *Акти Апостольської Столиці* », т. 55 (1963), стор. 841-859.

КОНСТИТУЦІЯ
«ПРО СВЯТУ ЛІТУРГІЮ»

ВИГОТОВЛЕННЯ - ДИСКУСІЯ - СХВАЛЕННЯ

Схему-проект « *про Святу Літургію* » виготовила окрема Підготовча Комісія « Про святу Літургію », під проводом Кард. Гаєтана Чіконьяні, а по його смерті (5. 2. 1962) під проводом Кард. Аркадія Лярраона. Проект являється плодом довголітніх передсоборових літургічних студій та наполегливої праці широко розгалуженої Підготовчої Комісії, яка працювала в рр. 1960-1962.

З відкриттям Ватиканського Собору, цей проект був поставлений як перший для соборової дискусії і схвалення, і відразу, по виборі Соборових Комісій (16-20. 10), дня 22 жовтня нова Соборова Комісія « про Святу Літургію » ввела проект на соборову дискусію. Комісія прийняла без змін проект проведений Підготовчою Комісією, що зараз же одержав оцінку чи не найкращого проекту.

Рівночасно з соборовою дискусією йшла праця Комісії над опрацюванням внесків і поправок. Над цим працювало 13 підкомісій. Від 21.10 до 6.12.1962 р. Комісія відбула 21 пленарних засідань.

Закінчивши соборову дискусію над проектом, Отці Собору заявили майже одногосно (тільки 46 противних голосів) за прийняттям проекту, як бази дальшої обробки і поправок, висказаних у дискусії, чи переданих на письмі. Праця Комісії над поправками тексту показала успішною, про що свідчать висліди голосувань так на першій, як і на другій сесії в 1963 р., підчас якої проект був схвалений і проголошений як соборова конституція, дня 4 грудня 1963 р.

Про заінтересування Отців Собору свідчать такі дати:

1) Собор відбув 15 загальних дискусійних засідань над проектом; над текстом відбуло 110 голосувань; було запропоновано 2686 основних поправок та понад 300 до-

даткових, які Комісія розглянула та предложила до вирішення Соборові;

2) На 110 голосувань над проєктом, участь Отців Собору в заключних, а чи й посередніх, голосуваннях над поодинокими розділами виказувала такі дані:

а) *Над вступом і I розділом*, дня 7.12.62, в присутності 2.118 Отців і при домаганій більшості 1.412 голосів відбуто голосування з таким вислідом: за - 1.922, проти - 11, з застереженням (« юкта модум ») - 180; 5 голосів було неважних.

В часі між I і II сесіями підкомісії далі вели свою працю: еляборати пред'явили вони Комісії, яка розглянула їх у днях від 23.4 до 10.5.1963 р. і затвердила щодо самого змісту. Пізніші перевіряння здійснено в днях 27,28 і 30.9.1963.

б) *Над поправками до II розд. схеми* (про Пресв. Євхаристію) відбулося 19 голосувань (від 8.10.1963), а цілий II розд. проголосовано 14.10. з наступними вислідами: всіх Отців було 2.242, домагана більшість - 1.495; за - 1.417, проти 36; з застереженням - 781, а 8 голосів неважних.

З уваги на те, що в голосуванні не осягнуто домаганой більшості, II розд. відіслано до Літ. Комісії (за вимогами Правильника, арт. 36), щоб перевірити голоси з застереженнями. Остаточне голосування над цим розділом відбулося аж 20.11, цим разом з задовільним вислідом: всіх Отців було 2.152, домагана більшість - 1.435; за - 2.112; проти - 40.

в) *Над поправками до III розд. схеми* (Св. Тайни і Благословення) відбулося 10 голосувань. Теж і тут треба було перевірити ще раз поправки, з уваги на велике число голосів з застереженнями, як це виявилось голосування з дня 18.10 над суцільним розділом: усіх Отців було 2.217, вимагана більшість - 1.479; за - 1.130; проти - 30; з застереженнями - 1.054; три голоси неважні.

Вирішне голосування над цим розділом відбулося під

кінець II сесії (21.11), яке подавляючою більшістю прийнято текст, не знайшовши в ньому більше ніяких застережень: усіх Отців було 2.031, домагана більшість - 1.429; за - 1.999; проти - 29; неважні - 3.

г) *Поправкам ІУ розділу* (Церковне Правило) було присвячено 13 голосувань. Висліди голосувань над суцільним розділом, з дня 23.10, були наступні: всіх Отців 2.236, вимагана більшість - 1.491; за - 1.638; проти - 43; з застереженням - 552; три голоси неважні.

Вирішне голосування над четвертим розділом в дні 22 листопада дало такі дані: всіх Отців 2143; за - 2.107; проти - 35; 1 голос неважний.

г) *До У розділу* (Літургійний рік) було проголошено 10 поправок (24-25.10), а голосування над цілим розділом мало вислід: усіх Отців 2.193, домагана більшість - 1.463; за - 2.154; проти - 21; з застереженням - 16; неважні 2 голоси.

д) *В VI розділі* (Церковна музика) було введено всього 6 поправок, а схвалено його в цілості дня 30.10 з таким вислідом: усіх Отців 2.096, домагана більшість - 1.397; за - 2.080; проти - 6; з застереженнями - 9; один голос неважний.

е) *Останній - VII розділ* (Церковне мистецтво і свящ. посуд) схвалено дня 31.10, прийнявши цілий розділ за таким вислідом: усіх Отців 1.941, вимагана більшість - 1.294; за - 1.838; проти 9; з застереженнями - 94.

Вирішне голосування про У-УІІ розділи відбулося 22 листопада з таким вислідом: усіх Отців 2.183; за - 2.131; проти - 50; неважні 2 голоси.

Голосування над суцільною схемою «Про Святу Літургію» відбулося дня 22 листопада, безпосередньо після того, як Ген. Секретар відчитав цілий проголосований текст проєкту: всіх Отців було 2.178; домагана більшість - 1.453; за - 2.158; проти - 19; неважний голос один.

В дні 4 грудня 1964 р. Отці щераз проголосували конституцію на публічній сесії, і в торжественний спосіб,

з вислідом: 2.147 схвалило текст, а 4 Отцям конституція не подобалася. З уваги на це останнє голосування, Вселенський Архисрей так виготовлений і схвалений текст проголосив конституцією та наказав подати до відома світові.

Текст нової конституції було подано Отцям Собору окремим виданням, а згодом передруковано в «*Ль Оссерваторе Романо*» за 5 грудня 1963 р.; італійський переклад появився в цьому ж пресовому органі за 8 грудня, а офіційний текст поміщено в «*Акти Апостольської Столиці*» т. 56 (1964), стор. 97-138.

Крім більших чи менших згадок в українській пресі, частину тексту Конституції українською мовою надруковано в місячнику «*Світло*» (Канада), в чч. 11,12 і 3, 4, 1964-1965 рр.

Повний текст, і окремий від попереднього, появляється тут вперше.

ПАВЛО ЄПИСКОП
СЛУГА СЛУГ БОЖИХ
СПІЛЬНО З ОТЦЯМИ СВЯЩЕННОГО СОБОРУ
НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ СПРАВИ

КОНСТИТУЦІЯ ПРО СВЯТУ ЛІТУРГІЮ

ВСТУП

1. Священний Собор, наміряюючи щораз то більше поживавити християнське життя вірних; краще достосувати до потреб нашого віку ті установи, що підпадають змінам; сприяти вьшому тому, що може спричинитися до об'єднання всіх віруючих у Христа; та й скріпити те, що помагає, щоб усіх прикликати на лоно Церкви, вважає своїм особливим завданням також дбати про віднову та плекання Літургії.

2. Бо Літургія, якою « звершується діло нашого Відкуплення » (1), перш усього в Жертві Божеественної Євхаристії, головною мірою спричиняється до того, щоб вірні і своїм життям висловили та й іншим виявили Христове таїнство і дійсну істоту правдивої Церкви, якої властивістю є те, що вона одночасно є людська і Божка, видима і обдарована невидимим, кипуча діяльністю і віддана контемпляції, присутня на світі і все ж прочанка; і то так, щоб те, що в ній є людське, зміряло до Божого та йому підпорядковувалося, видиме - невидимому, діяльність -

(1) « Тиха молитва », IX неділі по П'ятдесятниці.

контемпляції, теперішнє - будучому царству, до якого ми зміряємо (2). Тим то Літургія не лише тих, що є в Церкві, повсякденно будує на святий храм у Господі, на Боже житло в Дусі (3), аж до міри повного зросту повноти Христа (4), але водночас дивним способом скріплює їхні сили на проповідування Христа і таким чином появляє Церкву тим, що поза нею, як підняте знамено народам (5), під яким зберуться в одне розкинені діти Божі (6), аж поки не буде одне стадо й один Пастир (7).

3. Тим то Священний Собор щодо плекання й оновлення Літургії вважає, що треба пригадати засади та встановити деякі практичні норми.

Поміж тими засадами й нормами деякі є такі, що їх можна і треба застосувати так до римського обряду, як і до всіх інших обрядів, хоч треба розуміти, що наступні практичні норми стосуються тільки римського обряду, хіба йдеться про ті, що з самої природи речі заторкають також інші обряди.

4. Врешті, Священний Собор, вірно зберігаючи традиції, заявляє: Свята Мати Церква признає всім правно одобреним обрядам однакові права й пошану та хоче в майбутньому їх зберігати та всебічно розвивати, і бажає собі, щоб їх, мірою потреби, обережно в суцільному перевірено, згідно зі здоровою традицією, та таким чином додати їм нової сили в теперішніх обставинах і потребах.

(2) Пор. Євр. 13, 14.

(3) Пор. Єф. 2, 21-22.

(4) Пор. Єф. 4, 13.

(5) Пор. Іс. 11, 12.

(6) Пор. Ів. 11, 52.

(7) Пор. Ів. 10, 16.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОНОВЛЕННЯ Й ПЛЕКАННЯ
ЛІТУРГІЇ

I. Природа святої Літургії та її значення в житті Церкви.

(Спасіння в Христі)

5. Бог, « який хоче, щоб усі люди спаслися і прийшли до розуміння правди » (1 Тим. 2, 4), « багаторазово й багатьма способами говорив колись до батьків наших через пророків » (Євр. 1, 1), коли прийшла повнота часу, післав свого Сина, Слово, що сталося тілом, помазаного Святим Духом, щоб звіщати благу вість бідним, оздоровляти сокрушених серцем (8), « лікаря тіла і душі » (9), Посередника між Богом і людьми (10). Бо його людська природа, в єдності особи Слова, була орудником нашого спасіння. Тож у Христі « звершилося досконале переблагання для нашого поновного поєднання і була дана нам повнота богочитання » (11).

Бо це діло людського Відкуплення і досконалого прославлення Бога, яке наперед звістили великі події в народі Старого Завіту, завершив Христос Господь, головно пасхальним таїнством свого благословенного страждання, воскресіння з мертвих і славного вознесіння, коли то він, « вмираючи, знищив нашу смерть і, воскресавши, знову привернув нам життя » (12). Бо з боку Христового, який

(8) Пор. Іс. 61, 1; Лук. 4, 18.

(9) Св. Ігнатій Антіохійський, *До Єфесян*, 7, 2.

(10) Пор. 1 Тм. 2, 15.

(11) *Sacramentarium Veronense* (ed. Mohlberg), n. 1265; cfr. nn. 1241-1248:

(12) Пасхальна префація в Римському Служебнику.

уснув на хресті, зродилася « для всієї Церкви пречудна свята Тайна » (13).

(Продовжується в Церкві)

6. Тим то, як Христа послав Отець, так він й апостолів, сповнених Святим Духом послав, не лише щоб проповідували Євангелію всякому творінню (14) та звіщали, що Син Божий своєю смертю і воскресінням звільнив нас від влади сатани (15) і від смерти, і так переніс нас до царства Отця, але також, щоб вони те діло, яке звіщали, здійснювали за допомогою Жертви та св. Тайн, довкола яких обертається все літургійне життя. Так через хрищення люди прищеплюються до пасхального таїнства Христового: разом з ним померлі, поховані, воскреслі (16); приймають духа всиновлення « яким кличемо: Авва - Отче! » (Рим. 8, 15) і так стаються справжніми поклонниками, яких шукає собі Отець (17). Подібно, скільки разів вони споживають Господню Вечерю, смерть Господню звіщають, аж доки Він не прийде (18). Тому в сам день П'ятдесятниці, коли то Церква появила себе світові, « ті, що пробували в апостольській науці та спільноті, на ламанні хліба й молитвах... хвалили Бога, втішаючись любов'ю всього люду » (Діян. 2: 41, 47). Відтоді ніколи Церква не переставала збиратися разом, щоб відсвяткувати пасхальне таїнство, читаючи те, « що в усім Писанні стосувалося до нього » (Лук. 24, 27), відправляючи Євхаристію, в якій « представляється перемога і тріумф

(13) Молитва після другого читання в Велику суботу, в Римсь-
нім Службнику, перед започаткуванням Світлого тижня.

(14) Пор. Мар. 16, 15.

(15) Пор. Діян. 26, 18.

(16) Пор. Рим. 6, 4; Єф. 2, 6; Кол. 3, 1; 1 Тм. 2, 11.

(17) Пор. Ів. 4, 23.

(18) Пор. 1 Кор. 11, 26.

його смерті » (19) та й, одночасно, дякуючи « Богові за його дар несказаний » (2Кор. 9, 15) у Христі Ісусі, « на хвалу його величі » (Єф. 1, 12), силою Святого Духа.

(Христос приявний у Літургії)

7. Але, щоб діло таке довершити, Христос повсякчасно є присутній у своїй Церкві, перш усього в літургійних чинностях. Він є присутній на Службі Божій, коли в особі служителя - « той сам тепер себе приносить служінням священників, що тоді самого себе приніс на хресті » (20), а головною мірою під євхаристійними видами. Він є присутній своєю силою у Святих Тайнах так, що коли хтось христить, сам Христос христить (21). Він є присутній у своєму слові, бо сам він говорить, коли в Церкві читається святе Письмо. Врешті він є присутній тоді, коли молиться й співає Церква, він сам, який приобіцяв: « Де двоє або троє зібрані в моє ім'я, там я серед них » (Мат. 18, 20).

Бо в тому так великому ділі, яким Бог досконало прославляється і люди освячуються, Христос дійсно завжди поєднується з Церквою, своєю найдорожчою обручницею, яка його називає своїм Господом, і через нього віддає найвищу шану Відвічному Отцеві.

Слушно тоді Літургію вважається немов виконуванням священного обов'язку Ісуса Христа, за допомогою якого видимими знаками виявляється та властивим кожному способом здійснюється освячування людини, а то й звершується повне публічне богочитання від Містичного Тіла Ісуса Христа, тобто, від голови та його членів.

Тим то кожна літургійна відправа, - поскільки вона є

(19) Тридент. Собор, сес. XIII, Декр. « Про Пресв. Євхаристію », ч. 5.

(20) Там же, ч. 2.

(21) Пор. св. Августин, *Трактат на Йоана*, VI, ч. 7.

ділом Христа-священника і його Тіла, яким є Церква, - є найвищою мірою священнодіянням, якого діввій силі жадна чинність Церкви не може дорівняти ані тим самим способом, ані тим самим ступнем.

(Прообраз Літургії небесної)

8. В туземній Літургії беремо участь, насолоджуючися вже й у тій небесній, що відправляється в святому місті Єрусалимі, до якого ми, немов прочани, мандруємо; де Христос сидить по правиці Бога, - служитель святині та справжнього намету (22); в усім множинством воїнства небесного ми співаємо гимн прослави Господеві; вшановуючи пам'ять святих, ми надіємось мати з ними якусь участь та спільність; очікуємо Спасителя, Господа нашого Ісуса Христа, поки не з'явиться він як наше життя, а ми з ним - з'явимося в славі (23).

(Не вся дія Церкви в Літургії)

9. Свята Літургія не виповняє всієї діяльності Церкви; бо поки люди можуть приступити до Літургії, необхідно, щоб були вони покликані до віри й навернулися: « Як же призиватимуть того, в кого не увірували? Як увірують у того, що його не чули? А як почують без проповідника? І як будуть проповідувати, коли не будуть послані? » (Рим. 10, 14-15).

Отож Церква голосить невіруючим слово спасіння, щоб усі люди спізнали єдиного істинного Бога і ним посланого - Ісуса Христа, і щоб, каючись, відвернулися від своїх доріг (24). А віруючим вона завжди повинна проповідувати віру й покаяння та, крім цього, приготувляти їх до

(22) Пор. Одкр. 21, 2; Кол. 3, 1; Євр. 8, 2.

(23) Пор. Филип. 3, 20; Кол. 3, 4.

(24) Пор. Ів. 17, 3; Лук. 24, 27; Діян. 2, 38.

святих Тайн, навчати, щоб ізберігали все, що заповів Христос (25), заохочувати до всяких діл любови, праведности й апостоляту; з цих бо діл виявляється, що християни, хоч і не є в цього світу, то все ж є світлом для світу і перед людьми віддають вони славу Отцеві.

(Євхаристія - джерело життя Церкви)

10. Проте Літургія є тією вершиною, до якої прямує діяльність Церкви, й одночасно є і тим джерелом, звідкіля випливає вся її сила. Бо апостольська праця до того й спрямована, щоб усі, що вірою та Хрищенням стали дітьми Божими, разом абиралися, серед церкви прославляли Бога, брали участь у жертвоприношенні та й споживали Господню вечерю.

І навпаки, Літургія й собі спонукує вірних, щоб вони, наситившись « пасхальних святощів », були « однозгідні в побожності » (26); молилися, щоб вони « живучи, зберігали те, що вірою прийняли » (27); бо відновлення союзу Господнього з людьми в Євхаристії потягає і запалює вірних до палкої любови Христа. Отже в Літургії, зокрема в Євхаристії, немов із джерела, витікають на нас ласки та з найбільшою успішністю досягається освячення людей у Христі, і Боже прославлення, до якого, немов до мети, зміряють усі інші діла Церкви.

(Особисте розположення)

11. Але, щоб мали вони цю повну успішність, треба вірним приступати до священної Літургії з доброю наста-

(25) Пор. Мат. 28, 20.

(26) Причастен Воскресіння на обидвох Службах Божих (лат. обряду).

(27) Молитва на Службі Божій в четвер восьмиденниці Пасхи (лат. обр.).

новою духа; узгоджувати думки із словами, співпрацювати з надприродною ласкою, щоб не приймати її марно (28). Заради цього мусять священні пастирі пильнувати, щоб у літургійних чинностях не тільки зберігати закони щодо важности й дозволености відправи, але теж, щоб вірні брали в них участь свідомо, діяльно й корисно.

(Інші форми побожності)

12. Одначе сама тільки участь у святій Літургії не охоплює ще всього духовного життя. Бо хоч християнин і покликаний до спільної молитви, все ж таки повинен увійти до своєї кімнати, щоб у ній молитися Отцеві (29), ба навіть, як це навчає Апостол, - молитися без перерви (30). Той таки Апостол повчає нас, щоб у тілі нашому ми завжди носили мертвоту Ісуса, щоб і життя Ісуса було явним у нашій смертній тілі (31). Тим то й на Службі Божій ми молимо Господа, щоб він, « прийнявши жертву духовного приносу », вивершив собі « вічний принос » (32).

(Побожні практики, достосовані до Літургії)

13. Дуже поручається побожні практики хрищеного люду, аби лише вони були згідні з законами і нормами Церкви, зокрема, якщо вони є в доручення Апостольського Престолу.

Особливо гідні уваги є богослуження в помісних Церквах, що їх відправляється з доручення Єпископів, згідно з звичаями або законно апробованими книгами.

Але ті богослуження, з огляду на літургійні часи, тре-

(28) Пор. 2 Кор. 6, 1.

(29) Пор. Мат. 6, 6.

(30) Пор. 1 Сол. 5, 17.

(31) Пор. 2 Кор. 4, 10-11.

(32) « Тиха молитва », в середу восьмиденниці П'ятдесятниці.

ба так влаштовувати, щоб вони були згідні з святою Літургією, щоб від неї вони якоюсь мірою походили й до неї народ вели, бо вона, вже із своєї природи, багато їх перевищає.

II. Літургійне виховання та діяльна участь в Літургії.

14. Дуже бажає собі того Мати Церква, щоб усіх взагалі вірних вести до тієї повної, свідомої та діяльної участі в літургійних відправах, чого сама природа Літургії домагається і до якої силою хрищення має право й обов'язок християнський народ - « рід вибраний, царське священство, народ святий, люд придбаний » (1Петр. 2, 9; пор. 2, 4-5).

Така всенародна, повна й діяльна участь є незвичайної ваги для оновлення та плекання священної Літургії. Це ж бо перше й необхідне джерело, з якого вірні зачерпують справді християнського духа; тим то в усій душпастирській діяльності треба пастирям душ дбайливо цього домагатися за допомогою відповідного виховання.

Але тому, щоб це могло статися, немає іншої на це надії, поки найперше самі такі душпастирі повнотою не наберуться літургійного духа й чесноти та не стануть у цьому вчителями; тож дуже воно потрібне, щоб насамперед було подбано про літургійне виховання духовенства. Заради цього Священний Собор вирішив наступні постанови.

(Вишкіл літургістів)

15. Учителі, яких для навчання святої Літургії наставляється у семінаріях, у чернечих домах студій і на богословських факультетах, мають дбайливо приготуватися до свого обов'язку в Інститутах, особливо для цього призначених.

(Літургійний вишкіл клиру)

16. Навчання святої Літургії в семінаріях і чернечих домах студій треба ставити між необхіднішими й головнішими, а на богословських факультетах - поміж найпершими предметами, та й викладати їх так під оглядом богословським й історичним, як і під духовним, душпастирським та правничим. Крім цього, вчителі інших предметів, перш усього догматичної богословії, святого Письма, богословії духовної і душпастирської, враховуючи внутрішні вимоги, властиві кожному предметові, нехай стараються так викладати таїнство Христове й історію спасіння, щоб явно виходила їхня пов'язаність в Літургію, а й одність священничого виховання ясніше проявлялася.

(Літургійне життя в семінаріях)

17. Нехай клирики, в семінаріях і чернечих домах, під умілим проводом набувають літургійну формацію духовного життя, чи то щодо розуміння та повної участі в священних обрядах, чи то й самим таки служінням священних таїнств або інших яких побожних практик, прийнятих в душі святої Літургії; також нехай вони завчають зберігання літургійних приписів так, щоб літургійний дух повнотою оформлював життя в семінаріях і чернечих установах.

(Літургійне життя священників)

18. Нехай священники, і світські й ченці, що працюють уже в Господньому Винограднику, допомагають собі всіма властивими засобами, аби тільки щораз то повніше розуміти те, що діється у священнодійствах; хай живуть життям літургійним та й передають його повіреним собі вірним.

(Чинна участь вірних)

19. Нехай душпастирі настійливо і терпеливо здійснюють літургійне виховання як теж діяльну участь вірних, внутрішню і зовнішню, згідно з їхнім віком, обставинами, способом життя і ступнем релігійного виховання, свідомі того, що виконують один з найголовніших обов'язків вірного служителя Божих таїнств; а стадо собі повірене хай у цьому ведуть не тільки словом, але також - прикладом.

(Літургійні радіопередачі)

20. Пересилання священнодійств за допомогою радіо і телевізії, перш усього, коли йдеться про Службу Божу, хай будуть виконані скромно та пристойно, під проводом й відповідальністю якоїсь відповідної особи, що її призначає єпископ для цього завдання.

III. Обнова Святої Літургії.

(Загальні норми обнови)

21. Свята Мати Церква бажає з усією старанністю дбати про загальну літургійну обнову, аби таким чином християнський люд у святій Літургії певніше міг добути багатство ласк. Бо Літургія складається з незмінної частини, поскільки вона Богом встановлена, і з частин, які підпадають змінам, що з бігом часу можуть, ба навіть повинні, змінитися, якщо до них деколи проникло щось, що не цілком добре відповідає самій таки природі Літургії або й уже стало менше придатним.

За допомогою цієї обнови так треба впорядкувати тексти й обряди, щоб вони краще висловлювали те святе, що визначають, та щоб і християнський люд, поскільки це можна здійснити, міг легко це сприйняти і брати повну, діяльну та властиву спільній відправі участь.

Тим то Священний Собор встановив такі загальні норми.

А) *Загальні норми.*

(Компетентна власть)

22. § 1. Нормування святої Літургії залежить тільки від церковної влади, яку виконує Апостольський Престіл та, згідно з нормами права, єпископ.

§ 2. Силою влади, даної правом, нормування літургійних справ, у визначених межах, належить також до компетентних різного роду територіяльних єпископських зборів, правно встановлених.

§ 3. Тому взагалі ніхто інший, хоча б це був священник, хай на власну руку нічого до Літургії не додає, не віднімає або не змінює.

(Вірність традиції)

23. Нехай перевіряння окремих частин Літургії завжди попереджають докладні богословські, історичні й душпастирські студії, аби таким чином ізберегти здорову традицію та все ж відкрити шлях законному прогресові. Крім цього треба брати до уваги так загальні закони структури й духа Літургії, як і досвід, зачерпнутий з нещодавнього літургійного оновлення, а то й окремих, тут і там даних, дозволів. Врешті, нехай не вводиться новостей, хіба що цього домагається справжня і безспірна користь Церкви, однак з застереженням, щоб нові форми деякою мірою виростили органічно з уже існуючих форм.

Треба також вистерігатися, поскільки можливо, щоб у сумежних областях не виникали помітні різниці в обрядах.

(Біблійний характер)

24. В літургійних відправах святе Письмо є превеликої ваги. Бо з нього беруться читання, а й на проповіді

воно пояснюється, співаються псалми, за його надхінням і понукою виникають молитви й літургійні пісні, з нього ж чинності й знаки беруть своє значення. Тим то, щоб здійснити обнову, розвиток і пристосування святої Літургії, необхідно скріпляти оту милу й живу любов Святого Письма, яку засвідчує достойна традиція обрядів так східних, як і західних.

(Участь знавців)

25. Літургійні книги треба щоскоріш перевірити за допомогою знавців і за порадою єпископів з різних частин світу.

Б) Норми літургійного характеру, тобто, властиві єрархійній та спільнотній діям.

(Спільнотний характер)

26. Чинності літургійні не є приватними чинностями, але - служінням Церкви, яка є « святою тайною єдності », тобто, священним народом, згуртованим і впорядкованим єпископами (33).

Тим то вони належать до всього Тіла Церкви; його проявляють й охоплюють; а окремих її членів заторкають на інший лад, залежно від різних чинів, обов'язків та дійової участі.

27. Поскільки обряди, за притаманною кожному властивістю, являють собою спільну відправу, за участю та при діяльній співучасті вірних, треба, мірою спромоги, виразно відмічати, що слід вибирати радше таку відправу, ніж окремішню й якусь немов приватну.

Це є важне головно для Служби Божої, зваживши прилюдний і суспільний характер кожної Служби Божої, і для служіння святих Тайн.

(33) Св. Кипріян, *Про церковну єдність*, 7; пор. Лист 66, ч. 8, 3.

(Брархічна участь)

28. Кожний, хто в літургійних відправах виконує свою службу, чи то служитель чи вірний, нехай виключно й повнотою те тільки робить, що з самої природи речі й з літургійних норм до нього належить.

29. Справжнє літургійне служіння виконують також крилоси співців. Тим то хай вони свою службу виконують з такою щирою побожністю й докладністю, яка годиться такому служінню і якої Божий народ від них домагається.

Тож треба, щоб вони, кожний за своєю спроможністю, дбайливо перейнялися духом Літургії та й правильно та впорядковано завчали свої завдання.

(Діяльна участь вірних)

30. Щоб діяльну участь поживити, слід пособляти рецитативам, відповіддям, псалмодіям, антифонам, співам народу, а й чинностям чи рухам і поставі тіла. Але теж свовчасно треба зберігати священну тишину.

31. При перевірянні літургійних книг слід дбайливо зважати на те, щоб приписи передбачали також і те, що стосується вірних.

(Літургійна рівність)

32. В Літургії, - крім розрізнення, що впливає з літургійного обов'язку і священного чину та крім почестей, що за нормани літургійних законів належаться носіям цивільної влади, - не слід особливо відрізнити приватні особи або становища чи то в церемоніях, чи в урочистих відправах.

В) *Норми повчального і душпастирського характеру Літургії*

33. Хоч свята Літургія - це перш усього пошана Бо-

жому маєстатові, то вона включає в собі також багато для виховання віруючого люду (34). Бо в Літургії Бог промовляє до свого народу; Христос і далі проповідує Євангелію. А народ відповідає Богові і співами, і молитвою. Більше того, священник, очолюючи збори в заступстві Христа, звертає до Бога молитви в імені всього священного люду та всіх присутніх. І, врешті, Христос або Церква вибрали оті видимі знаки, що їх уживає свята Літургія для означення невидимих Божих речей. Тим то не лиш тоді, коли читається те, « що було написано нам на науку » (Рим. 15, 4), але й тоді, коли Церква чи то молиться, чи співає, а чи діє - присутні зростають вірою, духом запалюються до Бога, щоб віддати йому розумну шану й одержати від Нього обильніші ласки.

Отож при здійснюванні літургійного оновлення необхідно дотримуватися ось яких загальних норм.

(Простота обрядів)

34. Нехай обряди ясніють шляхетною простотою; хай вони будуть короткі, проглядні та й уникають злишніх повторювань; хай будуть достосовані до розуміння вірних, щоб, узагальному, не треба було багато пояснювати.

(Навчальна роль Літургії)

35. А щоб у Літургії ясно виходила тісна пов'язаність між обрядом та словами:

1) Треба в богослуження ввести більше різноманітних та властивіших читань св. Письма.

2) Поміж приписами, поскільки на це дозволяє обряд, треба також для проповіді, як складавої частини літургійної дії, відзначити властивіше місце; та й дуже

(34) Пор. Тридент. Собор, сес. XXII, Наука: *Про жертву св. Літургії*, гл. 8.

вірно і правильно слід виконувати обов'язок проповідування. Його треба перш усього зачерпнути з джерела святого Письма й Літургії, як голошення дивних Божих речей в історії спасіння, чи пак у таїнстві Христовім, яке в нас завжди є і діє, головню в літургійних відправах.

3) Тож і на стисло літургійну катехизу слід наполягати; а в самих же обрядах, якщо це потрібне, нехай будуть передбачені короткі повчання, що їх священник чи відпоручений служитель, тільки у властивому часі, буде виголошувати приписаними або подібними їм словами.

4) В навечір'я врочистих свят, в деякі дні Пилипівки чи Великого посту та в недільні й святкові дні, головною мірою там, де бракує священника, треба пособляти священному служінню Божого Слова; в тому випадку відпавою проводитиме диякон або хтось інший, що його відпоручить єпископ.

(Мова св. Літургії)

36. § 1. В латинських обрядах, за винятком місцевого права, нехай зберігається латинська мова.

§ 2. Тому, що вживання живої мови чи то на Службі Божій, чи в виконуванні святих Тайн, а чи в інших яких частинах Літургії часто може бути дуже корисним для народу, більше місця можна їй приділити, перш за все в читаннях і повчаннях, в деяких молитвах і піснях, згідно з нормами, які в наступних розділах поосібно встановлюється.

§ 3. Дотримуючись цих норм, відповідна помісна церковна влада, про яку в арт. 22 § 2, - також, в разі потреби, за порадою з сусідніми єпископами областей тієї ж мови вирішить і встановить обсяг уживання живої мови, після того, як Апостольський Престіл одобрить чи затвердить їхні акти.

§ 4. Переклад латинського тексту на народню мову для вжитку в Літургії має потвердити відповідна місцева церковна влада, про яку вище згадано.

Г) *Норми щодо пристосування Літургії до ментальності і традицій народів*

(Пристосування до країн)

37. В тих речах, які не заторкають віри чи добра всієї спільноти, Церква також у Літургії не бажає накладати якоїсь одної непорушної форми; що більше, вона плекає і пособляє духовим цінностям і даруванням різних племен і народів; вона бо в народніх звичаях бере до ласкавої уваги та, по змозі, вірно захищає і зберігає все те, що нерозривно не пов'язується з пересудами і помилками; а інколи вона це допускає навіть до самої Літургії, аби лиш воно відповідало засадам справжнього і дійсного духа Літургії.

38. Зберігаючи істотну одність римського обряду, треба залишити місце законним різновидностям і пристосуванням до різних громад, областей і народів, головню на місцях, також при перевірці літургійних книг; і це відповідно треба мати на увазі в побудові обрядів й укладі приписів.

(Компетенція в пристосуваннях)

39. В межах, установлених у взірцевих виданнях літургійних книг, компетентна місцева церковна влада, про яку в арт. 22 § 2, визначить оті пристосування, перш усього щодо виконання св. Тайн, щодо благословень, процесій, літургійної мови, церковної музики й мистецтва; згідно однак з основними нормами цієї Конституції.

40. Тому, однак, що в різних місцях й обставинах треба основнішого пристосування Літургії, і воно є труднішим, то:

1) Компетентна місцева церковна влада, про яку в арт. 22 § 2, має дбайливо й розсудливо дослідити, що в цій справі, з традицій і ментальности кожного народу можна з користю допустити до богопочитання. А всі ті

пристосування, що виглядають корисні або потрібні, слід пред'явити Апостольському Престолові та ввести їх за його згодою.

2) Та щоб таке пристосування було зроблено з необхідною обережністю, тій же місцевій церковній владі дасть Апостольський Престіл повновасть, щоб вона, якщо знайде потреба, дозволяла й керувала потрібними пробними дослідями в деяких громадах, для цього спосібних, і на означений час.

3) З огляду на те, що літургійні закони щодо пристосування звичайно мають особливі труднощі, головню на місіях, для їхнього укладу треба мати досвідчених у цій справі знавців.

ІУ. Плекання літургійного життя в єпархіях і парафіях

41. Єпископ для свого стада повинен бути первосвященником, від якого деякою мірою походить і залежить життя його вірних у Христі.

Тим то всім треба дуже зважати на те літургійне життя, що розгортається довкола Єпископа, головню в соборній церкві, в тім пересвідченні, що Церква проявляє себе передовсім тоді, коли весь святий Божий народ суцільно й діяльно бере участь власне в цих таки літургійних відправах, зокрема в тій самій Євхаристії, в одній молитві, при тім самім престолі, перед яким стоїть Єпископ, оточений своїми священниками і служителями (35).

42. Тому однак, що Єпископ у своїй Церкві не може очолювати своє стадо ані особисто, ані завжди, ані всюди, то необхідно йому зорганізувати громади вірних; а серед них на передовому місці стоять парафії, упорядковані на місцях під проводом пастиря, заступника Єпископа: вони

(35) Св. Ігнатій Антіохійський, *До Смирн.* 8; *До Магн.* 7; *До Філяд.* 4.

бо якоюсь мірою представляють видиму Церкву, встановлену по всьому світі.

Тому треба плекати в думанні й діянні вірних та клиру літургійне парафіяльне життя і його зв'язок з Єпископом; і тому необхідно дбати про те, щоб процвітало почуття парафіяльної спільности, головню в спільній недільній Службі Божій.

У. Пожвавлення душпастирської літургійної акції.

43. Намагання, щоб пожвавити й обновити святу Літургію, цілком слушно вважається немов знаком постанови Божого провидіння в нашому віці, немов подихом Святого Духа в Церкві; бо ця притаманна риса позначає її життя, а то й увесь спосіб релігійного думання і діяння під сучасну пору.

Тим то, щоб у Церкві цю душпастирську літургійну акцію весь час пожвавлювати, Священний Собор постановляє:

(Літургійні Комісії)

44. Треба, щоб компетентна місцева церковна влада, про яку в арт. 22 § 2, заснувала Літургійну Комісію, в якій допомагали б знавці літургії, церковної музики, мистецтва й справ душпастирства. Така Комісія повинна б мати підтримку збоку якогось Інституту Душпастирської Літургії, членами якого, в разі потреби, були б також миряни, знавці цього предмета. Завданням тієї ж Комісії, під проводом місцевої церковної влади, про яку вище, буде чи то кермувати в своїй країні душпастирсько-літургійною діяльністю, чи то розгортати студії і необхідні досліджування, поскільки йдеться про ті пристосування, що їх треба пред'явити Апостольському Престолові.

45. З тієї самої причини в окремих епархіях повинна існувати Комісія для св. Літургії, що, під проводом Єпископа, розгортала б літургійну діяльність.

Іноді добре було б для більше єпархій створити одну Комісію, яка літургійні справи вела б за спільною нарадою.

46. Окрім Комісії для св. Літургії треба в кожній єпархії заснувати, по змові, також Комісію для церковної музики й мистецтва.

Необхідно, щоб ці три комісії співпрацювали об'єднаними силами; більше того, інколи корисно було б, щоб вони злилися в одну комісію.

Розділ II

ПРЕСВЯТА ТАЙНА ЄВХАРИСТІЇ

47. Наш Спаситель на останній вечері, тієї ночі, в яку його видано на смерть, встановив Євхаристійну Жертву свого Тіла і Крови, щоб на всі віки, аж до свого приходу, повторити Хресну жертву і таким чином довірити Церкві, своїй любій Обручниці, пам'ятку своєї смерті й воскресіння: таїнство побожності, знак єдності, зв'язок любови (36), пасхальна гостина, на якій Христос приймається, дух сповняється ласки і дається нам завдаток будучої слави (37).

48. Тим то Церква звертає свою запопадливу дбайливість на те, щоб християни в цьому таїнстві віри брали участь не як глядачі, але щоб вони, добре розуміючи обряди й молитви, свідомо, побожно й діяльно брали в ньому участь, щоб повчалися словом Божим, покріплялися трапезою Тіла Господнього, благодарили Бога, приносили непорочну жертву не тільки через руки священника, але й разом з ним, привчаючи самих себе до жертви та, з дня на день, за посередництвом Христа звершувалися (38) в єдності з Богом і між собою, щоб, накінець, Бог був усім в усіх.

49. Заради того, щоб Жертва Служби Божої теж під оглядом обрядової форми осягнула повноту своєї душпастирської успішності, Священний Собор відносно Служб Божих, які відправляються з участю народу, зокрема

(36) Пор. св. Августин, *На Євангелію Йоана, Трактат ХХХІ*, гл. 13; Патр. Латинська, вид. Міня, 35, 1613.

(37) Римський часослов, на свято Найсвятішого Тіла Христового. До II Вечірні, антифон на «*Величить*».

(38) Пор. св. Кирило Ол., *Пояснення на Євангелію Йоана*, кн. XI, гл. XI-XII; Патр. Грецька, вид. Міня, 74, 557-564.

неділями й обов'язковими святковими днями, вирішує наступне.

(Норми обновы Служби Божої)

50. Устав Служби Божої треба так перевірити, щоб краще на яв виходило значення і взаємопов'язаність окремих частин та щоб легшою стала побожна й діяльна участь вірних.

З огляду на це й обряди, зберігаючи свою істотність, повинні стати простіші: треба вилишити те, що з упливом часу було подвоєно чи менше корисно додано; треба знову повернути дещо з того, що в непригожі часи занепало, але згідне з давніми засадами святих Отців та поскільки воно буде підхоже чи потрібне.

(Читання)

51. А щоб для вірних ще обильніше заставити трапезу Божого слова, треба ширше відкрити біблійні скарби, щоб таким чином, за означений час років, відчитати народові помітнішу частину Святого Писання.

(Проповідь)

52. Дуже поручається проповідь, як частину тієї ж Літургії, в якій протягом літургійного року дається повчання про таїнства віри й засади християнського життя; що більше, нехай залишається їх хіба тільки з важної причини на Службі Божій в неділі й обов'язкові святкові дні, на яку сходиться народ.

(Спільна молитва)

53. Після Євангелії та проповіді треба знову повернути « молитву спільну », чи пак, « вірних », зокрема в неділю й обов'язкові святкові дні, щоб разом з народом

помолитися за святу Церкву, за правлячі власті, за тих, що пригнетені труднощами й потребами й за спасіння всього світу (39).

(Народна мова)

54. Живій мові на Службах Божих, які відправляється при участі народу, можна дати відповідне місце, зокрема на читаннях і в «спільній молитві» й, залежно від обставин місця, теж і в тих частинах, які належать до людей, згідно з засадою 36 арт. цієї Конституції.

Треба однак подбати про те, щоб вірні також і латинською мовою могли спільно проказувати чи співати ті частини чину Служби Божої, які до них належать.

Якщо б одначе десь виглядало, що підходящим було б вживання рідної мови на Службі Божій, тоді слід дотримуватися приписів 40 арт. цієї Конституції.

(Святе Причастя)

55. Дуже поручається оцю досконалішу участь у Службі Божій, коли то, після причастя священика, вірні приймають Тіло Господнє з того самого Жертвопринищення.

Дотримуючися догматичних засад Тридентського Собору (40), можна подавати Причастя під обома видами так клирикам і ченцям, як і вірним у випадках, що їх визначить Апостольський Престіл, за думкою Єпископів, як ось: тим, що приступають до свячень на Службі Божій їхніх свячень, тим, що складають свої чернечі обіти на Службі Божій їхньої професії, неофітам на тій Службі Божій, яка наступає після Хрищення.

(39) Пор. 1 Тим. 2, 1-2.

(40) Сесія XXI, 16 липня 1562. Наука про Причастя під обома видами, і дітей, гл. 1-3.

(Повна участь вірних)

56. Ті дві частини, з яких начебто складається Служба Божа, а саме: літургія слова й жертвоприношення, так тісно з собою пов'язуються, що створюють одну дію богочитання. Тим то Священний Собор наполегливо закликає душпастирів, щоб вони, викладаючи катехизм, дбайливо повчали вірних про потребу брати участь у цій Службі Божій, особливо неділями й обов'язковими святковими днями.

(Норми сослуження Служби Божої)

57. § 1. В Церкві, так на Сході як і на Заході, ще й досі залишився звичай сослужіння, в якому підхоже проявляється священнича єдність. Тож Соборові подобалося розширити дозвіл сослужіння на наступні випадки:

1. а) в Великий четвер, тобто на Господній Вечері, так на Службі Божій посвячення Мира, як на вечірній Службі Божій;

б) на Службах Божих під час соборів, єпископських з'їздів і синодів;

в) на Службі Божій благословення архимандрита.

2. Крім цього, за дозволом місцевого Владика, що має розсудити підхожість сослужіння:

а) на спільній Службі Божій монастирській і на головній Службі Божій в церквах, коли добро вірних не вимагає поодинокого служіння всіх присутніх священників;

б) на Службах Божих в часі усякого роду з'їздів священників, так світських як монахів.

§ 2. 1 В єпархії до Єпископа належить відати за порядком сослужіння.

2. - Все ж таки кожний священник завжди зберігає право відправляти Службу Божу одинцем, однак не в тому самому часі та в тім самім храмі, ані не в Великий четвер Господньої Вечері.

58. Слід виготовити новий обряд сослужіння і його треба ввести так до Архисратикону, як і до Римського Служебника.

Розділ III

ПРО ІНШІ СВЯТІ ТАЙНИ ТА ПРО БЛАГОСЛОВЕННЯ

(Святі Тайни)

59. Святі Тайни встановлені на те, щоб освячувати людей, будувати Тіло Христове і, врешті, щоб шану Богові віддавати; а що є вони знаками, то мають і повчальне значення. Мають бо вони на увазі не тільки віру, але її й кормлять, скріпляють, виражають; тим то й називаються тайнами віри. Вони, щоправда, дають ласку, але їхнє виконання також знаменито настрояє вірних, щоб ту ласку корисно приймати, Бога як слід вшановувати та здійснювати діла любови.

Тож величезне значення має те, щоб вірні з легкістю розуміли знаки Святих Тайн та щонайчастіше приймали ті Святі Тайни, що їх встановлено для плекання християнського життя.

(Благословення)

60. Крім цього свята Мати Церква встановила Благословення. Це святі знаки, схожі якоюсь мірою на Святі Тайни, що перш усього визначають духовні наслідки, які добувається за моліннями Церкви. Вони розположують людей до сприйняття головних плодів Святих Тайн й освячують різні обставини життя.

61. Тим то Літургія Святих Тайн і Благословень спричинює, що вона освячує всі обставини життя вірних, добре настроєних тією ласкою, що випливає з пасхального таїнства страждань, смерті й Воскресіння Христового, з яких всі Святі Тайни і Благословення одержують свою силу; тож сливе всяке чесне вживання матеріяльних речей може доводити до мети: освячення людини та прославлення Бога.

(Пристосування)

62. А тому, що з упливом часів до Святих Тайн і Благословень могло закрастися щось таке, що в наші часи їхню природу і ціль робить менше проглядними та й з-за цього необхідно було б достосувати в них дещо до потреб нашого віку, то Священний Собор щодо їхнього перевіршення вирішив наступне.

(Вживання народної мови)

63. Тому, що в виконванні Святих Тайн і Благословень часто для народу було б дуже корисним уживання живої мови, то треба приділити їй більше місця, згідно з наступними нормами:

а) В виконванні Святих Тайн і Благословень можна вживати живу мову, згідно з арт. 36.

б) Треба, щоб місцева компетентна церковна влада, про яку в арт. 22 § 2 цієї Конституції, щоскоріш зготувала поосібні Устави за Уставом римського видання, достосовані до потреб поодиноких областей як теж і до мови, та й, після затвердження актів Апостольським Престолом, уживати їх у дотичних країнах. Але в тих Уставах, чи в окремо складених Збірниках обрядів, не слід залишати тих пояснень, що їх у Римському Уставі додано до окремих обрядів, чи вони будуть душпастирського й обрядового характеру, чи тих, які мають якесь особливе суспільне значення.

(Катехуменат)

64. Слід знову відновити катехуменат дорослих, поділений на більше ступнів, та впровадити його за думкою місцевого єрарха; а тоді здійсниться й те, що час катехуменату, призначений для успішного повчання, буде освячений священними обрядами, поступово виконуваними.

65. В місійних країнах, крім традиційно християнських, можна прийняти й ті елементи введення, які наводяться в ужитку окремих народів, поскільки їх можна достосувати до християнського обряду, згідно з нормами арт. 37-40 цієї Конституції.

(Обряди хрищення)

66. Треба перевірити обидва обряди хрищення: і простіший, і той вчистіший, беручи до уваги обновлений катехуменат; а до Римського Службника необхідно додати питому Службу Божу « На виконання хрищення ».

67. Треба перевірити обряд хрищення дітей і достосувати його до дійсних обставин немовлят; а в тому обряді нехай більше будуть унагляднені обов'язки дійсних і хресних батьків.

68. Для більшого числа хрищеників хай не бракує в обряді хрищення відповідних угоднень, якими слід користуватися, згідно з думкою місцевого єрарха. Слід теж виготовити короткий Чин, що його, головно в місійних країнах, могли б уживати катехити та, взагалі, вірні в небезпеці смерті, за відсутности священика чи диякона.

69. Замість того обряду, що його називають « Чин доповнення пропущеного при хрищенні дитини », треба укласти новий, в якому ясніше й стосовніше буде з'ясовано, що дитина, яку охрищено скороченим обрядом, вже є прийнята до Церкви.

Необхідно також укласти новий обряд для вже важно охрищених, що повернулись до священних католицьких речей, в якому буде зазначене їхнє прийняття до спільности Церкви.

70. Поза пасхальним часом, воду для хрищення можна благословити коротшою апробованою формулкою в часі самого таки обряду хрищення.

(Миропомазання)

71. Також треба перевірити обряд Миропомазання так, щоб виразніше виходив на яв тісний зв'язок цієї Святої Тайни з цілістю християнського введення-посвячення; тому доцільним буде попередити припинання цієї Тайни відновленням обітниць Хрищення.

Миропомазання, в пригожих обставинах, можна довершувати й під час Служби Божої; щождо обряду поза Службою Божою, то слід укласти окрему формулу, яку треба вживати на зразок введення.

72. Обряд і формули Покаяння так треба перевірити, щоб вони краще виражали природу й наслідки Святої Тайни.

(Помазання недужих)

73. «Єлеопомазання», що його також, і то краще, можна називати «Помазанням недужих», не є Святою Тайною тільки для тих, які знаходяться в останніх хвилинах свого життя. Тим то пригожий час для його приймання є вже напевно тоді, коли вірний починає знаходитися в небезпеці смерті, з-за недуги чи старости.

74. Крім віддільних обрядів Помазання недужих і Напуття, треба укласти сполучений Чин, згідно з яким помазання недужих було б довершувано після сповіді й перед прийняттям Напуття.

75. Число помазань треба достосувати до потреби хвилі, а приналежні до обряду Помазання недужих молитви слід так перевірити, щоб вони відповідали різним обставинам недужих, що приймають Святу Тайну.

(Тайна Священства)

76. Обряд Свячень треба перевірити так щодо церемоній, як щодо текстів. Промова Єпископа на початку кожної хіротезії чи хіротонії може бути рідною мовою.

Єпископське свячення слід довершувати покладенням рук усіх присутніх Єпископів.

(Тайна Подружжя)

77. Обряд служіння Тайни Подружжя, що знаходиться в Римському Требнику, слід перевірити й так збагатити, щоб він ясніше визначав ласку Святої Тайни та підкреслював обов'язки подругів.

« Якщо в деяких областях уживають інших похвальних звичаїв чи обрядів у служінні Тайни Подружжя, то Священний Собор дуже бажає, щоб їх зберігати » (41).

Крім цього компетентній місцевій церковній владі, про яку в арт. 22 § 2 цієї Конституції, за нормою арт. 63, залишається власть укласти окремий обряд, що відповідає би місцевим чи народнім звичаям, однак при збереженні закону, щоб причасний священник вимагав та приймав згоду сторін.

78. Шлюб треба звичайно брати на Службі Божій, по читанні Євангелії та проповіді, перед « молитвою вірних ». Молитву над молодю можна читати рідною мовою, але слід її так виправити, щоб вона відзначала рівні обов'язки взаємної вірності обидвох подругів.

Якщо однак Тайну Подружжя заключається поза Службою Божою, то треба молодим читати Апостола й Євангелію на початку обряду, і завжди давати подругам благословення.

(Благословення)

79. Благословення слід перевірити, мавши на увазі головну засаду про свідому, діяльну й легку участь вірних та зважаючи на потреби наших часів. При перевірян-

(41) Тридентський Собор, сесія ХХІУ, 11 лист. 1563: *Про реформу*, гл. 1. Пор. *Римський Требник*, тит. УІІІ, гл. ІІ, ч. 6.

ні Уставів за нормою арт. 63, можна додати нові Благословення, якщо цього вимагатиме потреба.

Нехай буде небагато застережених Благословень, і то лише в користь Єпископів або Єрархів.

Треба подбати про те, щоб деякі Благословення, бодай у деяких особливих обставинах і за думкою Єрарха, могли давати миряни, що відзначаються відповідними прикметами.

(Обряди чернечої посвяти)

80. Обряд Посвячення Дів, що знаходиться в Римському Архисератиконі, слід піддати перевірненню.

Крім цього, для вжитку тих, які на Службі Божій складають обіти великого образа чи віднову обітів, слід укласти, зберігаючи окремі права, такий обряд складення чернечих обітів великого образа й віднови обітів, щоб він причинився до більшої одности, простоти й гідности.

Більше похвальним є, коли чернечі обіти складається в часі Служби Божої.

(Похоронні обряди)

81. Обряд похорону нехай ясніше виражає пасхальне значення християнської смерти та й краще відповідає обставинам і традиціям поодиноких країн, навіть щодо літургійної барви.

82. Треба перевірити похоронний обряд дітей, і додати йому окрему Службу Божу.

Розділ IV ЦЕРКОВНЕ ПРАВИЛО

83. Ісус Христос, Первосвященик Нового й вічного Завіту, приймаючи людську природу, для цього земського скитання приніс гимн, що його співають на висотах по всі віки. Він злучує в собі всю людську громаду й об'єднує її з собою, щоб разом співати оту пісню Божої прослави.

А цей священний обов'язок увесь час виконує Він через свою Церкву, яка не лише служінням Євхаристії, але й іншими способами, зокрема відправлюванням церковного Правила, безупину прославляє Господа й заступається за спасіння цілого світу.

84. Церковне Правило за давнім християнським переданням так є укладене, що весь час дня і ночі освячується хвалою Божою. Коли цю чудову пісню прослави як слід виконують священики, чи й інші для цього Церквою відпоручені, або й вірні, коли спільно з священиком моляться згідно з затвердженою формою, тоді це справді голос самої Обручниці, яка промовляє до Обручника, ба навіть - це молитва Христова, разом з його Тілом, до Отця.

85. Тож ті, що це виконують, з одного боку виповнюють обов'язок Церкви, з другого ж - стають учасниками найвищої чести Христової Обручниці, бо, віддаючи хвалу Богові, в імені Матері Церкви перед престолом Божим стоять.

86. Священики, призначені до священної душпастирської праці, будуть проказувати церковне Правило з тим більшою ревністю, чим живіше усвідомлятимуть собі, що необхідно зберігати їм Павлову пересторогу: « Моліться без перерви » (1Сл. 5, 17); бо тій справі, для якої вони працюють, успішність та зріст може дати лиш один Господь, що сказав: « Без мене ви нічого чинити не можете »

(Ів. 15, 5); тим то Апостоли, настановляючи дияконів, мовили: « самі ж ми будемо пильно перебувати у молитві й служінні слова » (Діян. 6, 4).

87. А щоб церковне Правило чи то священники, а чи й інші члени Церкви в умовах свого життя, краще й доскональніше виповняли, Священному Соборові, - який продовжує ту обнову, що її так щасливо розпочав Апостольський Престол, відносно церковного Правила за римським обрядом, - подобалося віришити наступне.

(Церковні часи)

88. Зваживши, що метою церковного Правила є освячення дня, традиційний церковний час так треба обновити, щоб, по змозі, церковним часам відповідала справжня пора дня; але одночасно треба мати на увазі й обставини теперішнього життя, в яких знаходяться перш усього ті, що виконують апостольську працю.

(Обнова церковних часів)

89. Тож при обнові церковного Правила нехай буде збережено такі норми:

а) « Хвалитні », як ранішнє моління, і Вечірню, як вечірнє моління, згідно з шанігідним переданням усієї Церкви, треба вважати за дві основи щоденного Правила, за два головні Часи й так їх відправляти;

б) Повечір'я так слід обновити, щоб воно відповідало кінцеві дня;

в) Час, що його називаємо Утренею, хоч у хорі й зберігає характер нічного славословлення, проте необхідно його так приспособити, щоб можна було його відправляти в будь-яку пору дня та й щоб він складався з меншого числа псалмів і мав довші читання;

г) Час перший касується;

г) Менші Часи, - третій, шостий, дев'ятий, - треба зберегти в хорі. Поза хором можна вибрати один з тих, що найкраще відповідає порі дня.

(Псалми, пісні, читання)

90. А тому, що церковне Правило, як прилюдна молитва Церкви, є джерелом побожності й кормом для особистої молитви, наминається в Господі священиків, і всіх учасників Церковного Правила, щоб вони, проказуючи його, узгоджували голос з думкою; а щоб краще це осягнути, нехай вони набудуть собі повнішу літургійну і біблійну, особливо щодо псалмів, освіту.

При здійснюванні цієї обнови слід так пристосувати отой шанігідний віковий скарб римського Правила, щоб з більшою легкістю могли ним користуватися всі ті, що їм його вручається.

91. Щоб встановлений в арт. 89 порядок церковних Часів і справді можна було зберігати, треба розподілити псалми не на один тиждень, а на більший протяг часу.

Щонайскоріше треба закінчити так щасливо розпочату справу перевірення Псалтиря, мавши на увазі християнську латинську мову, та літургійні звичаї у співі, як теж цілу традицію латинської Церкви.

92. Щождо читань, то слід дотримуватися наступного:

а) читання святого Письма треба так укладати, щоб їх у повніших розмірах можна було догідно пристосувати до скарбів Божого слова;

б) треба краще підібрати читання, взяті з творів Отців, Учителів і Письменників Церкви;

в) Страждання або життя Святих нехай відповідають історичній правді.

93. Пісні, мірою потреби, слід відновити за первісними формами, усуваючи або змінюючи те, що має позначки мітології чи менше відповідає християнській побожності. Якщо б воно підходило, можна б прийняти також щось інше з того, що знаходиться в пісенній скарбниці.

(Освячення дня)

94. Годиться, щоб для справжнього освячення дня чи

для духовно корисного служіння самих церковних часів, у відправі церковних часів дотримуватися тої пори, що найближче підходить кожному зосібна церковному часові.

(Обов'язок хорової молитви)

95. Спільноти, зобов'язані до хору, крім монастирської Служби Божої, мають також щодня відправити в хорі церковне Правило, а саме:

а) ціле церковне Правило - Чини каноніків, монахів і монахинь та й інших законних осіб, яких право чи конституції зобов'язують до хору;

б) ті частини церковного Правила, до яких зобов'язуються загальним чи партикулярним правом, - Катедральні або Колегіяльні Капітули;

в) а всі члени тих спільнот, які чи то отримали вищі свячення, чи склали обіти великого образу, за виїмком братів-помічників, мають самі проказувати лиш ті церковні Часи, що їх не відправляють у хорі.

(Обов'язок клиру)

96. Клирики, що не є обов'язані до хору, якщо вони отримали вищі свячення, обов'язані щодня проказувати ціле церковне Правило або спільно, абож самі, згідно з нормою арт. 89.

97. Нехай приписи у церковних книгах визначають відповідні заміни церковного Правила на іншу літургійну дію.

В поодиноких випадках та з справедливої причини, Єрархи можуть своїх підвладних цілком або частково звільнити від обов'язку проказування церковного Правила, абож його їм замінити.

(Молитва Церкви)

98. Члени будь-якого Інституту стану досконалости,

що силою Конституцій проказують якусь частину церковного Правила, виконують прилюдну молитву Церкви.

Також прилюдну молитву Церкви виконують ті, що силою Конституцій проказують « Мале церковне Правило », аби лише було воно на зразок церковного Правила складене і мало належну апробату.

99. Зваживши, що церковне Правило є голосом Церкви, тобто всього Таїнственного Тіла, яке прилюдно прославляє Бога, дораджується, щоб клирики, - хоч і не обов'язані до хору, головні ж священики, які разом живуть або сходяться, - разом відправляли бодай якусь частину церковного Правила.

А всі ті, хто відправляє церковне Правило чи то в хорі, чи то спільно, нехай цю доручену собі службу виконують щонайдосконаліше, так щодо внутрішньої побожності духа, як щодо зовнішньої поведінки.

Годиться, крім цього, щоб, якщо воно підхоже, церковне Правило співати в хорі, і спільно.

(Участь вірних)

100. Душпастирі нехай дбають про те, щоб у неділі й урочисті святкові дні спільно в церкві відправляти головніші церковні Часи, зокрема ж - вечірню. Поручається, щоб церковне Правило відправляли теж і миряни: чи то з священиком, чи й самі, разом зібрані, ба навіть - кожний зосібна.

(Мова Церковного Правила)

101. § 1. Згідно з віковою традицією латинського обряду, клирики в церковному Правилі мають уживати латинську мову; проте Єрарх має власть, в окремих випадках, дозволити на користування перекладом у рідній мові, складеним за нормою арт. 36, тим клирикам, для яких вживання латинської мови є важкою перешкодою, щоб могли як слід проказувати церковне Правило.

§ 2. Компетентний настоятель може дозволити монахам як теж членам Інститутів стану досконалости, так чоловікам не-клирикам, як жінкам, щоб вони церковне Правило, навіть відправляючи його в хорі, проказували рідною мовою, аби лише переклад був затверджений.

§ 3. Кожний клирик, зобов'язаний до церковного Правила, виконає свій обов'язок, якщо в громаді вірних, чи в тими, що їх вчислено під § 2, відправляє церковне Правило народньою мовою, аби тільки був затверджений текст перекладу.

Розділ V ЛІТУРГІЙНИЙ РІК

(Його характер і зміст)

102. Свята Мати Церква вважає, що завданням її є в означені дні протягом року відсвятковувати святим спогадом спасенне діло свого божественного Обручника. Щотижня, в день, що його назвала неділею, вона спогадує Господнє Воскресіння, яке також раз у році звеличує найбільшими вчистостями Пасхи, разом із святими його стражданнями.

А ціле Христове таїнство вона розгортає протягом річного круга: від Воплочення і Різдва, аж до Вознесіння, до дня П'ятдесятниці та й до очікування блаженної надії й Господнього пришествя.

Відсвятковуючи отак таїнства відкуплення, вона кожночасно немов явними вчиняє багатства чеснот і заслуг свого Господа народові, який з них зачерпує та сповняється благодаттю.

103. У святкуванні цього річного круга таїнств Христових, свята Церква з особливою любов'ю вшановує Препоблагословенну Богородицю Марію, яка нерозривним зв'язком поєднується з спасенним ділом свого Сина; у ній Церква оглядає та прославляє найзнаменитший овод Відкуплення і, немов у найчистішому образі, з радістю оглядає те, чим й уся вона прагне і надіється бути.

104. Крім цього, в річний круг Церкви вставила вона пам'ять Мучеників та й інших Святих, що через різновидну Божу благодать дійшли до досконалости і, осягнувши вічне спасіння, співають Богові в небі досконалу славу й за нас заступаються. Церква бо проповідує пасхальну таємницю й в празники Святих, що з Христом співстраждали й разом були прославлені, і їхні приклади во-

на пред'являє вірним, потягаючи всіх через Христа до Отця і, завдяки їхнім заслугам, виєднує Божі добродійства.

105. Врешті Церква, згідно з традиційним своїм вченням, в різні часи року вдосконалює знання своїх вірних побожними вправами духа і тіла, поученнями, моліннями, ділами покути й милосердя.

Тим то Священному Соборові подобалося постановити наступне.

(Святкування Воскресіння)

106. За апостольською традицією, яка бере свій початок від самого таки дня Воскресіння Христового, Церква святкує кожного восьмого дня пасхальне таїнство, що його слушно називає Господнім днем або неділею. В тому дні вірні християни повинні разом сходитися, щоб, слухаючи Боже слово й беручи участь в Євхаристії, спогадували Страждання, Воскресіння і славу Господа Ісуса та щоб благодарили Бога, який « віродив нас до живої надії через воскресіння Ісуса Христа з мертвих » (1Петр. 1, 3). Так ото неділя є першорядним святковим днем, що його дасться побожним вірним та й настоюється на те, щоб став він також днем радості й відпочинку від праці. Інших не можна ставити вище неї, хіба що й справді вони є дуже важні, бо вона є підставою і ядром всього літургійного року.

107. Літургійний рік так слід перевірити, щоб, зберігаючи та привертаючи традиційні звичаї і порядки священних часів згідно з обставинами нашого віку, було збережено притаманні їм властивості, заради належного відживлювання побожності вірних у відправах таїнств християнського Відкуплення, перш усього в пасхальному таїнстві. А пристосування, згідно з місцевими обставинами, якщо такі може с необхідні, треба здійснювати за нормою арт. 39 і 40.

(Празники Господські)

108. Думки вірних слід спрямовувати найперше до празників Господніх, в які продовж року відсвятковуються таїнства спасіння. З огляду на це рядова служба повинна знайти властиве собі місце, вище від празників Святих, аби таким чином належно пригадати весь круг таїнств спасіння.

(Свята Чотиродесятниця)

109. Так у Літургії, як і в літургійній катехизі, треба в повнішому світлі поставити подвійну властивість Чотиродесятниці, що - головно пригадкою і приготуванням до хрищення і покаяння - вірних, які наполегливіше слухають слово Боже й віддаються молитві, настроює до святкування пасхального таїнства. Отже:

а) нехай вживається обильніше елементів хрищення, властивих великопосній літургії; а тому слід, у потребі, привернути дещо з попередньої традиції;

б) те саме ялося сказати про покаянні мотиви. Щождо катехизи, то треба вірним добре вкласти в душу, разом з громадськими наслідками гріха, цю притаманну властивість покаяння, що зроджує відразу до гріха, як до образи Бога; не слід залишати без згадки того завдання, що його має Церква в покаянній дії, й наполягати на молитву за грішників.

(Пасхальний піст)

110. Великопосне покаяння має бути не лише внутрішнє й індивідуальне, але також зовнішнє та громадське. Тож необхідно пособляти покаянням практикам, згідно зі спроможностями нашого віку та різних країн, як і з життєвими обставинами вірних; а влада, про яку в арт. 22, нехай це поручає.

Хай проте священним буде пасхальний піст, що його

слід усюди зберігати в п'ятницю Страждань і Смерти Господа і, відповідно до спромоги, розширити також на страстну Суботу, щоб таким чином з піднесенням і свобідним духом дійти до радості воскресної неділі.

(Празники Святих)

111. За традицією Церкви віддається шану Святим, а їхні автентичні моці й образи вшановується. Божі празники Святих проповідують ті дивні речі, що їх Христос сподіяв на своїх слугах; вірним вони подають пригожі для наслідування приклади.

Щоб одначе празники Святих не взяли верх над тими празниками, які вшановують саме таємниці спасіння, треба залишити багато з них для святкування кожній помісній Церкві чи народові, а то й чернечій громаді, розширяючи на всю Церкву лиш ті, в яких згадується пам'ять тих святих, що й справді мають загальне значення.

Розділ VI ЦЕРКОВНА МУЗИКА

(Характер церковної музики)

112. Музична традиція являє собою безцінний скарб усієї Церкви, який вибивається поміж іншими висловами мистецтва, головною мірою тим, що церковний спів, пов'язуючись тісно із словами, став кінцевою і складовою частиною врочистої Літургії.

Слушно тоді церковний спів похвалами звеличують і Святе Письмо (42), і святі Отці, і Римські Архиєреї, які нещодавно, за почином святого Пія Х, докладніше з'ясували службове завдання церковної музики в Господньому служінні.

Тим то церковна музика буде тим святішою, чим тісніше вона сполучуватиметься з літургійною дією: чи то миліше висловлюючи молитву або підсилюючи однудушність, чи то більшою врочистістю збагачуючи святі обряди. Щождо Церкви, то вона затверджує та впроваджує до богочитання всі види справжнього мистецтва, що відзначається належними властивостями.

Тож Священний Собор, зберігаючи норми та приписи традиції й церковного правопорядку, і мавши на увазі мету церковної музики, тобто, славу Божу й освячення вірних, встановлює наступне.

(Врочистості)

113. Літургійна дія приймає шляхетніший вид, коли богослужби відправляється при врочистішому співі, в

(42) Пор. Єф. 5, 19; Кол. 3, 16.

приявності священнослужителів та при діяльній участі народу.

Щодо вживання мови, то слід дотримуватися приписів арт. 36; щождо Служби Божої - арт. 54; відносно Святих Тайн - арт. 63; стосовно церковного Правила - арт. 101.

(Плекання церк. музики)

114. Скарб церковної музики треба з найбільшою дбайливістю зберігати й плекати: старанно помножувати школи співців, головню при соборах, а Єпископи та й інші душпастирі хай ретельно дбають, щоб у кожній співаній відправі увесь збір вірних мав змогу особисто брати активну участь, за нормою арт. 28 і 30.

(Вишкіл)

115. Велику увагу треба звертати на вивчення і музичний вишкіл в семінаріях, в чернечих новіціятах одної і другої статі, та в домах студій, як теж в інших католицьких інститутах і школах; тим то для досягнення вишколу в церковній музиці, вчителі, настановлені навчати священної музики, будуть дбайливо себе до цього приспоблювати.

Крім цього поручається, щоб, по змозі, засновувати Вищі Інститути Церковної Музики.

А музикам, співцям, зокрема ж хлопцям, необхідно дати справжнє літургійне виховання.

(Григоріянський спів)

116. Церква признає григоріянський спів за властивий римській Літургії; тим то в літургійних діях, за однакових умов, він має мати передове місце.

Проте з богослуження не виключається інших родів церковної музики, головною мірою поліфонічної, аби лиш вона відповідала духові літургійних відправ, за нормою арт. 30.

117. Необхідно вивершити типове видання книг григоріянського співу; що більше, слід приготувати критичніше видання книг уже виданих після оновлення за св. Пія Х.

Треба також, щоб для вжитку менших церков зготувати видання, що мало б простіші мелодії.

(Всенародний спів)

118. Треба дбайливо пособляти народному релігійному співові, щоб у побожних і святих відправах, ба навіть на богослуженнях, могли гомоніти голоси вірних, за рубликальними нормами та приписами.

119. Зваживши, що в деяких країнах, зокрема на місіях, зустрічається народи з власною музичною традицією, яка в їхньому релігійному та громадському житті відіграє велику роль, ту музику слід належно пошанувати і дати їй стосовне місце чи то оформлюючи їхнє релігійне відчуття, чи пристосовуючи богопочитання до їхньої вдачі, за думкою арт. 39 і 40.

З огляду на це треба старанно дбати про музичний вишкіл місіонерів, щоб, поскільки це можливе, були вони спроможні розвивати традиційну музику тих народів так у школах, як і в богослуженнях.

(Музичні інструменти)

120. Латинська Церква має в великій пошані духові органи, як традиційний музичний інструмент, спроможен додавати церковним відправам чудової краси й дуже помітно підносити духа до Бога й до високих речей.

За думкою та згодою компетентної місцевої влади, за нормою арт. 22 § 2, 37 і 40, до богопочитання можна прийняти також інші інструменти, поскільки вони є пригожі або можна їх достосувати до священного вжитку, й відповідають вони гідності храму та справді пособляють будуванню вірних.

(Мелодії і тексти)

121. Музики ж, перейняті християнським духом, нехай знають, що вони покликані плекати священну музику та помножувати її скарб.

А мелодії нехай так komponують, щоб мали вони позначки справжньої церковної музики та щоб можна було їх співати не лиш при участі більших шкіл співців, але щоб підходили вони також і меншим школам та пособляли діяльній участі всього збору вірних.

Призначені для священного співу тексти нехай будуть згідні з католицьким вченням, ба навіть, хай вони обильно зачерпують зі Святого Письма та з літургійних джерел.

Розділ VII

ЦЕРКОВНЕ МИСТЕЦТВО І СВЯЩЕННІ ПОСУДИ

(Його природа)

122. Художнє мистецтво цілком слушно зараховується до найшляхетнішого вислову людського генія, зокрема ж релігійне мистецтво та його вершок - священне мистецтво. Те, що своєю природою до того зміряє, щоб за допомогою людських творів якоюсь мірою виразити безмежну Божу красу, те настільки більше відповідає і Богові, і поширюванні його хвали та слави, наскільки не має іншого завдання, як щоб своїми творами допомагати людському духові перш усього побожно звертати свою думку до Бога.

Тим то Мати-кормителька Церква завжди була приятелькою художнього мистецтва і повсякчасно шукала його шляхетного служіння, вишколюючи мистців перш за все тому, щоб речі, приналежні до богопочитання, були напруду гідні, пристойні і гарні, - знаки й символи вишніх речей. Більше того, Церква слушно завжди вважала себе немов його арбітром, розсуджуючи, котрі між творами мистців були згідні з вірою, побожністю та з законами вірної традиції, і так - придатні для священного вжитку.

З особливою старанністю дбала Церква, щоб священні посуду гідно і гарно служили величності богопочитання, допускаючи чи то в матерії, а чи в оздобі ті зміни, що їх з бігом часу вніс технічний прогрес мистецтва.

Тож подобалося щодо цих речей постановити наступне.

(Церква допускає всі стилі)

123. Церква не уважала ніякого мистецького стилю начебто за власний, але допускала зразки всякої доби,

згідно з вдачею й обставинами народів і потребами різних обрядів, створюючи так протягом сторіч мистецькі скарби, що їх з усією дбайливістю треба зберігати. Тож і мистецтво наших часів, усіх народів і країв нехай має свої бідний вияв у Церкві, якщо лиш воно з належною пошаною і належною честю служить священним будівлям і священним обрядам; щоб так і воно могло долучити свій голос до того чудового хору слави, що його минулими сторіччями співали католицькій вірі щонайзнаменитші мужі.

(Старання єпископів і душпастирів)

124. Нехай Єрархи пильнують, щоб, підносячи й пособляючи справжньому церковному мистецтву, мали на увазі радше шляхетну красу, ніж пусту виставність. Те саме відноситься і щодо священних риз та прикрас.

Хай Єпископи подбають про те, щоб з Божих храмів й інших святих місць рішуче усунути ті мистецькі твори, які є противні вірі, обичаям та християнській побожності, а то й ображають справжнє релігійне відчуття чи то з-за спотворення форми, чи то з-за незадовільности, мірноти й сповидности самого мистецтва.

Споруджуючи ж священні будівлі, хай вони доглядають, щоб були вони придатні для виконання літургійних чинностей і для діяльної участі вірних.

(Церковні ікони)

125. Треба зберегти звичай, щоб у церкві виставляти святі образи вірним для вшановування; однак слід виставляти їх у поміркованому числі й за відповідним порядком, щоб не були вони для народу чудовищем та не пособляли не дуже то властивій побожності.

(Єпархіальна Комісія)

126. Нехай місцеві Єпархи, розцінюючи мистецькі твори, слухають думки єпархіальної Комісії для церковного мистецтва і, в потребі, ще й інших дуже досвідчених мужів, як теж Комісій, про які в артикулах 44, 45, 46.

Нехай Єпархи дбайливо пильнують, щоб не випродувано або не розгублювано священного устаткування чи дорогі речей, бо це оздоба Божого дому.

(Опіка над мистцями)

127. Єпископи, чи то самі чи й через відповідних священників, які мають досвід і любов до мистецтва, нехай дбають про мистців, щоб у них влити духа священного мистецтва та святої Літургії.

Крім цього поручається, щоб у тих країнах, де виглядатиме підхоже, засновувати Академії Священного Мистецтва для вишколу художників.

А всі художники, що, ведені своїм талантом, наміряють служити славі Божій у святій Церкві, нехай завжди пам'ятають, що йдеться про певного роду священне наслідування Бога Творця, та про твори, призначені для католицького богочитання, для будовання вірних, як теж для їх побожності та їхнього релігійного поучення.

(Перевірка приписів про влаштування церков)

128. Треба щоскорше перевірити церковні канони й статuti, які відносяться до зовнішніх речей для влаштування священного богочитання, головню щодо гідного й доцільного споруджування будівель, щодо форми й будови престолів, щодо шляхетности, укладу й безпеки євхаристійного кивоту, щодо відповідности й гідности христиньниці, як теж щодо властивих поглядів відносно священних образів, оздоб та прикрас, і, заравом, щодо літургійних книг, за нормою арт. 25; треба виправити або

й усунути все те, що виглядає менше згідне з оновленою Літургією; а те, що їй допомагає, треба залишити або й ввести.

В цій справі, зокрема щодо матерії і форми священного устаткування й риз, дасться місцевим Єпископським Зборам власть пристосувати ці речі до місцевих потреб і звичаїв, за нормою арт. 22 цієї Конституції.

(Вишкіл клиру)

129. Необхідно, щоб клирики під час філософських і богословських студій завчали також історію та розвиток церковного мистецтва, як теж, щоб засвоїли собі здорові засади, на які повинні спиратися твори церковного мистецтва, щоб так могли вони розцінювати та зберігати шановні пам'ятки Церкви, та щоб були спроможні дати корисні поради майстрам для виконання творів.

(Понтифікалії)

130. Годиться, щоб вживання понтифікаліїв було застережене тим духовним особам, які мають єпископський сан або якусь окрему церковну судовість.

ДОДАТОК

Деклярація Священного Вселенського Собору Ватиканського Другого про перевірення календаря

Священний Собор Ватиканський Другий, не за річ маловажну вважаючи бажання багатьох, щоб свято Пасхи визначити на якусь певну неділю та встановити календар, і розваживши як слід все те, що із зміни календаря може виникнути, заявляє наступне:

1. Священний Собор не спротивляється тому, щоб свято Пасхи визначити в григоріянському календарі на якусь означену неділю, за згодою тих, що в цьому зацікавлені, зосібна братів, що не з'єднані в спільноті з Апостольським Престолом.

2. Священний Собор також заявляє, що він не має застережень щодо тих починів, які намагаються ввести в цивільній суспільності тривалий календар.

Щождо різних систем, які на те видумують, щоб у цивільній суспільності запровадити тривалий календар, то Церква лише до тих не має застереження, які зберігають й забезпечують семиденний тиждень з неділею, без додатку будь-яких проміжних днів поза тижнем так, щоб наступство тижнів залишилось непорушним, хіба що зайшли б дуже важкі причини, відносно яких Апостольський Престіл висловить свою думку.

* * *

В Ім'я Найсвятішої і Нероздільної Тройці: Отця і Сина і Святого Духа. Декрети, які тількищо прочитано на цьому Священному і Вселенському Соборі Ватиканському Другому, правно зібраному, подобалися Отцям.

І Ми, владою, яку нам передав Христос, спільно з Отцями Священного Собору, їх потверджуємо, вирішуємо

й постановляємо, і те, що так соборно постановлено, на Божу славу, наказуємо проголосити.

В Римі при св. Петрі, дня 4 грудня, року 1963.

Я ПАВЛО, КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЄПИСКОП

Слідують підписи Отців.

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ, ДАНИЙ З ВЛАСНОГО ПОЧИНУ

ПОСТАНОВА ПРО ПРАВНЕ ВВЕДЕННЯ В ЖИТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ПРО
СВЯТУ ЛІТУРГІЮ, ЗАТВЕРДЖЕНОЇ ВСЕЛЕНСЬКИМ СОВОРОМ ВА-
ТИКАНСЬКИМ ІІ.

ПАВЛО Пп. VI.

Святу Літургію дбайливо зберігати, плекати і, в потре-
бі, обновляти - було завжди великим дбанням Найвищих
Архисреїв - Наших Попередників, Нас самих, а й свя-
щенних Пастирів Церкви; це підтверджують так численні
опубліковані акти, як і Конституція в цій справі, яку
Вселенський Собор Ватиканський ІІ, на врочистому за-
сіданні, що відбулося дня 4 грудня минулого року 1963,
схвалив з найвищою згодою, і Ми приказали проголосити.

А воно насправді з того виходить, що « беручи участь
у туземній Літургії, ми насолоджуємося вже й у тій не-
бесній, що відправляється у святому місті Єрусалимі, до
якого ми, немов прочани, мандруємо; де Христос сидить
по правиці Бога, - служитель святині та справжнього на-
мету; з усім множеством небесного воїнства ми співаємо
гимн прослави Господеві; вшановуючи пам'ять святих,
ми надіємося мати з ними якусь участь та спільність;
очікуємо Спасителя, Господа нашого Ісуса Христа, поки
не з'явиться він, як наше життя, а ми з ним - з'явимося
в славі » (1).

Тим то дух вірних, які отак почитають Бога, начало
й причину всякої святости, приваблюється і, немов, по-

(1) *Констит. про святу Літургію*, ч. 8.

буджується, щоб її осягнути, і, в цім земськім паломничанні, статися « ревнителлями матірнього Сіону » (2).

З-за цих причин будь-хто легко зрозуміє, що в цій ділянці немає в нас чогось важливішого за те, щоб чи то вірні, чи головно священники, найперше цілковито віддалися студіям Конституції, про яку говоримо, й зараз уже настроїли свого духа для вірного виконання всіх її приписів, як тільки вони зачнуть увіходити в силу. Тому, що з самої природи речі, треба, щоб те, що належить до знання і поширення літургійних законів, негайно ввійшло в силу, ми заохочуємо єрархів багатьох єпархій, щоб вони, при допомозі священнослужителів, « завідувачів тайн Божих » (3), не отягалися наполегливо працювати в тому, щоб довірені їм вірні, кожний згідно з своїм віком, умовами життя й освіти, так умом збагнули силу і внутрішню міць святої літургії, як душею і тілом щонайпобожніше брали участь в обрядах Церкви (4).

Як це всім ясно, чимало приписів Конституції ніяк не можна здійснити в короткому часі; бож насамперед треба деякі обряди перевірити та зготувати нові літургійні книжки. Отож, щоб зробити це з належним знанням та второпністю, Ми засновуємо окрему Комісію, як її називають, якої головним завданням буде подбати про те, щоб свято виконати приписи тієї ж Конституції про святу літургію.

Все ж таки, зваживши, що деякі норми Конституції вже й тепер можна здійснити, бажаємо, щоб їх насправді без проволочки було виконано, щоб душ вірних більше не позбавляли тих овочів ласки, які звідси дожидається.

Тим то Нашою апостольською властю та з власного почину приказуємо й постановляємо, щоб від найближчої першої неділі Чотиродесятниці, тобто, від дня 16 місяця

(2) З гимну на *Хваліте*, на свято Благословення Церкви.

(3) Пор. 1 Кор. 4, 1.

(4) Пор. Конст. арт. 19.

лютого, цього року 1964, значить, з впливом нечинности закону, почало входити в силу те, що наступає:

I) Стосовно того, що приписується артикулами 15, 16 і 17 про літургійний вишкіл і виклади в священних семінаріях, у школах чернечих Згромаджень і на богословських, як кажуть, факультетах - бажаємо, щоб уже тепер були виготовлені такі пляни студій, щоб з найближчим навчальним роком їх упорядковано і дбайливо подавати.

II) Постановлюємо також, щоб, згідно з приписами арт. 45 і 46, у поодиноких єпархіях була встановлена Рада, якій було б доручено, за керівництвом Єпископа, щораз то краще вивчати й поширяти літургійні справи.

Заради цього хосенним іноді буде, щоб більше єпархій мали одну Раду.

Крім того треба, щоб у кожній єпархії, поскільки це можливо, були ще дві інші Ради: одна для дбання про церковну музику, а друга - про церковне мистецтво.

Не раз підходимо до того, щоб в одній єпархії ті три Ради злучилися в одну.

III) Також бажаємо, щоб від дня, який ми вже встановили, ввійшов у силу наказ виголошувати проповіді на Службі Божій в неділі й обов'язкові святкові дні; за нормою арт. 52.

IV) Встановлюємо, що негайно входить у силу та частина арт. 71, згідно з якою св. Тайну миропомазання, відповідно до потреби, можна давати під час Служби Божої, після читання Євангелії та проповіді.

У) Що стосується арт. 78, то св. Тайну подружжя слід звичайно служити після відчитання Євангелії та виголошення проповіді.

Якщо ж шлюб дається без Служби Божої, доки не буде оновлений весь обряд цієї св. Тайни, треба зберегти таке: на початку цього святого обряду, після короткого напоумлення (5), відчитасться народною мовою Апосто-

(5) Пор. Конст. арт. 35, § 3.

ла й Євангелію, ваяту із Служби Божої за « Подруг »; а тоді треба дати подругам завжди те благословення, що його читається в Римському требнику, тит. УІІ, гл. 3.

УІ) Хоч устав церковного правила, згідно з арт. 89, ще не перевірено й не обновлено, то все ж таки сьогодні даємо дозвіл тим, які не є зобов'язані до хору, щоб вони, після того як вигасне нечинність закону, могли залишати перший час, а з інших менших часів вибирати той, який краще відповідає порі дня.

А коли ми на це дозволяємо, маємо повне довір'я що священнослужителі аж так не послаблять свої духовної побожності, щоб, виконуючи обов'язки свого священничого уряду єдино з любови до Бога, не вважали властивим увесь день проводити в духовній злуці з Ним.

УІІ) Що ж належить до того церковного Правила, в окремих випадках та з слушної причини, Єрархи можуть звільняти своїх підвладних з обов'язку проказування Правила, цілого або його частини, абож його іншим замінити (6).

УІІІ) Про те ж таки церковне Правило ми заявляємо, що членів будь-якого Інституту, які обітують чернечу досконалість і які за приписами своїх конституцій проказують чи то деякі частини церковного Правила, чи то іншу якусь відправу, складену на зразок церковного Правила і правно затверджену, треба вважати за таких, що прилюдно моляться з Церквою (7).

ІХ) А що з арт. 101 Конституції тим, які обов'язані проказувати церковне Правило, різним по-різному дається дозвіл замість латинської вживати рідну мову, вважаємо потрібним зазначити, що всякі цього роду народні переклади мають бути зготовлені й затверджені компетентною місцевою церковною владою, за нормою арт. 36, §§ 3 і 4; діяння ж цієї влади, за нормою того ж

(6) Пор. Конст. арт. 97.

(7) Пор. Конст. арт. 98.

арт. 36, § 3, має Апостольський Престол правно схвалити або потвердити. Приписуємо, щоб це зберігати завжди, скільки разів якийсь латинський літургійний текст законна влада, як ми сказали, перекладає на народню мову.

Х) А тому, що з цієї Конституції (арт. 22 § 2) керувати літургійною справою, в означених межах, належить також до різного роду компетентних територіяльних єпископських Зборів, правно заснованих, постановлюємо, щоб вони були тимчасово, як кажуть, національними.

А в тих національних Зборах, крім правлячих єпископів, ті правно беруть участь і голосують, про яких в кан. 292 Кодексу Канон. Права; але до них можна покликати також єпископів помічників і вікарних.

На тих же зборах, для правного виконання декретів, потрібно двох третин таємних голосів.

ХІ) На кінець, бажаємо на те звернути увагу, що, крім того, що в цьому Апостольському листі в справі літургії чи то Ми змінили, а чи доручили виконати перед встановленим часом, - керування святої літургії належить до церковної влади, тобто: до цього Апостольського Престолу і, за приписами права, до Єпископів; тим то взагалі нікому, навіть священникові, не вільно будь-що в літургійній справі чи то додавати, чи віднимати, чи змінити (8).

Все те, що Ми постановили цим Апостольським листом, даним з власного почину, наказуємо, щоб воно було непорушне й правосильне, не зважаючи на будь-які перешкоди.

Дано в Римі, при св. Петрі, дня 25 місяця січня 1964, - першого Нашого Понтифікату.

ПАВЛО Пп. УІ

— Перекладено за текстом, поданим в «*Актах Апостольської Столиці*» (ААС), т. 56 (1964), з дня 15.2.1964, ч. 2, стор. 139-144. —

(8) Пор. Конст. арт. 22, § 1 і 22, § 3.

ІНСТРУКЦІЯ

СВЯЩЕННОЇ КОНГРЕГАЦІЇ ОБРЯДІВ

Про правильне виконання Конституції про святу Літургію

ВСТУП

І. Про природу цієї Інструкції

1. Між первістки Вселенського Собору Ватиканського II слухно зараховується Конституцію про святу Літургію, зваживши, що вона управильнює найвизначнішу ділянку діяльності Церкви; тож тим обильніші принесє вона плоди, чим краще душпастирі й вірні збагнуть її справжнього духа й доброхітніше виконають.

2. Рада для виконання Конституції про святу Літургію, - що її встановив щасл. пануючий Найвищий Архидієрей Павло VI апостольським листом « Святу Літургію », - жваво вже розпочала довірене собі завдання, щоб чи то свято здійснити доручення Конституції, чи то виконати все те, що стосується пояснення і виконання тих документів.

3. А що величезне значення має те, щоб уже спочатку ці документи правильно і всюди було пристосовано, усунувши можливі сумніви щодо їхнього пояснення, то « Рада », з доручення Найвищого Архидієрея, зготувала цю Інструкцію, в якій краще визначає завдання Єпископських Зборів у справі літургії; докладніше з'ясовується деякі засади, що їх згадані документи подають лиш загальними словами, та, врешті, дозволяється чи встановлюється дещо з того, що вже тепер, ще перед обною літургійних книг, можна ввести в практику.

II. Зауваження щодо деяких засад

4. А те, що визначається як таке, що його вже зараз треба здійснити, належить до того роду, щоб Літургія щораз досконаліше відповідала думці Собору щодо поживлення діяльної участі вірних.

Крім цього вірні зручніше приймуть загальну обно-ву святої Літургії, якщо вона йтиме ступнево й поступо-во і якщо їм це душпастирі пред'являть та з'ясують відпо-відною катехизою.

5. Проте, найперше треба, щоб у всіх було пересвід-чення, що Конституція Собору Ватиканського II про Лі-гію не наміряє лише змінити літургійні форми і тексти, але радше поживити оте виховання і ту душпастирську дію, для якої свята Літургія є вершиною та джерелом (пор. Конст. арт. 10). Власне до цієї мети спрямовані досі вже введені в святу Літургію зміни та й ті, що пізніше ще буде введено.

6. А сила цієї душпастирської дії, яка має розгорну-тися довкола Літургії, є в тому, щоб висловити життям пасхальне Таїнство, в якому Син Божий прийняв тіло, став послухним аж до смерти на хресті, і в воскресінні й вознесінні так возвищається, що сам поднує з світом Бо-же життя, щоб люди, мертві для гріха й уподібнені до Христа, « жили вже не для себе, а для того, хто за них умер і воскрес » (2Кр. 5, 15).

А це стається через віру й тайни віри, тобто, перш усього, Хрищенням (пор. Конст. арт. 6) і таїнством пре-святої Євхаристії (пор. Конст. арт. 47), довкола якої укладаються й інші святі Тайни і Благословення (пор. Конст. арт. 61), і круг тих богослужень, які протягом церковного року пояснюють Христове пасхальне таїнст-во (пор. Конст. арт. 102-107).

7. Тому, хоча Літургія й не виповняє всієї діяльності Церкви (пор. Конст. арт. 9), то все ж треба на те зважати, щоб душпастирські діла як слід пов'язувалися з святою

Літургією й, одночасно, щоб душпастирська літургійна діяльність не була якась немов відокремлена й начебто абстрактна, але внутрішньо пов'язана з іншими душпастирськими справами.

Зосібна ж необхідно, щоб існував тісний зв'язок між Літургією і катехизою, між релігійним вихованням і проповіддю.

III. Користі, що їх з цього можна сподіватися

8. Тим то Єпископи та їхні помічники у священстві, нехай усю свою душпастирську службу, впорядковану довкола Літургії, щораз більше доцінюють. Таким чином теж вірні через досконалу участь у священних відправах обильно черпатимуть Боже життя і, ставши закваскою Христовою і сіллю землі, будуть його звіщати та й іншим передавати.

Розділ I ДЕЯКІ ЗАГАЛЬНІ НОРМИ

I. Пристосування отих норм

9. Ті практичні норми, що знаходяться чи то в Конституції, чи в цій Інструкції, а й ті, на яких здійснення вже нині, перед оновленням літургійних книг, оцією Інструкцією дозволяється чи встановлюється, хоч вони мають на увазі лише римський обряд, проте можуть бути пристосовані, за збереженням правних застережень, також до інших латинських обрядів.

10. А те, що в цій Інструкції доручається компетентній місцевій церковній владі, та сама влада може, і повинна, здійснювати за допомогою правних декретів.

В окремих же випадках буде окреслено час й обставини, за яких ті декрети стаються правосильними, завжди встановивши розсудливий проміжний час нечинности закону, щоб тим часом можна було вірних повчити й попровадити на їхнє здійснення.

II. Літургійне виховання клиру (до Конст. арт. 15-16 і 18)

11. Що стосується літургійного виховання клириків, то:

а) на богословських факультетах має бути катедра літургії, щоб усі студенти одержали належне літургійне вишколення; а в семінаріях і чернечих домах студій нехай місцеві Єпархи й вищі Настоятелі доглянуть, щоб якнайскорше мати окремого, гаразд обзнайомленого, вчителя для навчання літургії.

б) учителів, яким доручається викладання науки святої Літургії, необхідно щоскоріш вишколити, згідно з нормою арт. 15 Конституції;

в) для дальшого літургійного вишколу клириків, зокрема тих, які вже працюють в Господньому винограднику, нехай, в міру потреби, буде засновано літургійні Інститути.

12. Літургію треба вивчати протягом відповідного часу, що його визначить компетентна в справі студій влада; і нехай подається за відповідною методою, згідно з нормою арт. 16 Конституції.

13. Богослуження треба якнайдосконаліше відправляти, тим то:

а) приписи слід дбайливо зберігати, церемонії ж пристойно виконувати під уважним доглядом керівників, за попередніми необхідними вправами;

б) клирики нехай часто виконують обов'язки свого чину, а саме: диякона, піддиякона, аколита, читця та, крім цього, коментатора й дяка;

в) церкви й молитовні, священна утвар взагалі та священні ризи нехай мають вигляд справжнього християнського, навіть сучасного, мистецтва.

III. Літургійне формування духовного життя клириків (до Konst. арт. 17)

14. Щоб клириків формувати для повної участі в літургійних відправах і для того, щоб із них зачерпнути духовне життя та й іншим його передати, треба суцільно здійснити Конституцію про святу Літургію в семінаріях і чернечих домах студій, за нормою документів Апостольського Престолу, при однодушній та однозгідній співпраці всіх керівників й учителів. Уміле ж введення до святої Літургії дається клирикам допоруванням книжок, які розглядають святу Літургію, засібна під оглядом богословським і духовним, і їх треба мати подостатком у бібліотеці; розважаннями та проповідями, які зачерпуються головно з джерела святого Письма й Літургії (пор. Konst. арт. 35, 2); та спільною вправою в тому, що сто-

сується християнських звичаїв і правопорядку, відповідно до пір літургійного року.

15. Євхаристію, осередок усього духовного життя, треба щодня вшановувати, вживаючи різnorodних й успішних форм, що краще відповідали б обставинам причасників (пор. Конст. арт. 19).

В неділю та в інші більші святкові дні, при співучасті всіх домашніх, треба відслужити співану Службу Божу з проповіддю і, по змові, з святим причастанням тих, що не є священниками. Священники ж, після опублікування нового обряду, можуть сослужити, якщо потреба вірних не буде домагатися від них поосібного служіння, зокрема в урочистіші свята.

Треба, щоб питомці, згуртовані в соборовому храмі біля Єпископа, бодай у більші святкові дні брали участь в Євхаристії (пор. Конст. арт. 41).

16. Дуже воно годиться, щоб клирики, хоч і не обов'язані ще до церковного Правилу, щодня спільно проказували чи співали: вранці - Утреню, як ранні моління, по полудні ж - Вечірню, як вечірні моління, або Повечір'я - під кінець дня. Але й керівники, по змові, нехай беруть участь у цій спільній відправі. Крім цього, клирикам із свяченнями необхідно приділяти задовільний час, щоб вони згідно з порядком дня відправляли церковне Правилу.

Треба, щоб питомці, бодай у більші святкові дні, співали вечірню у соборовому храмі.

17. Слід мати в належній пошані духовні вправи, укладені згідно з законами або звичаями якогось місця чи Інституту. Треба, однак, зважати, щоб вони були згідні з святою Літургією, за думкою арт. 13 Конституції, і мали на увазі пори літургійного року, перш усього, коли відбуваються спільно.

ІУ. Літургійне виховання членів Станів досконалости

18. Те, що в попередніх артикулах кажеться про лі-

тургійне формування духовного життя клириків, можна, за збереженням приписів, застосувати також і до членів Станів досконалости: і до чоловіків, і до жінок.

У. Літургійне виховання вірних (до Конст. арт. 19)

19. Нехай душпастирі силкуються, щоб ретельно й терпеливо виконати приписи Конституції про літургійне виховання вірних та їхню діяльну участь, внутрішню і зовнішню, здійсниму « згідно з їхнім віком, обставинами, способом життя та ступнем релігійної культури » (Конст. арт. 19). Перш усього ж нехай дбають про літургійне виховання та діяльну участь тих, що знаходяться в не-священничих чернечих згромадженнях, бож їхнім обов'язком є мати тіснішу участь в житті Церкви та й допомагати душпастирям у тому, щоб як слід пособляти літургійному життю парафії (пор. Конст. арт. 42).

УІ. Компетентна влада в літургійній справі (до Конст. арт. 22).

20. Нормування святої Літургії належить до церковної влади; тож нехай ніхто інший в цій справі самовільно не поступає, частіше із шкодою для самої таки Літургії та її обновлення, яке має перевести компетентна влада.

21. Належить до Апостольського Престолу обновляти й затверджувати загальні літургійні книги, а то й святу Літургію впорядковувати в тих речах, які відносяться до вселенської Церкви, та схваляти чи затверджувати акти й рішення місцевої влади, і приймати пропонування та прохання тієї ж місцевої влади.

22. До Єпископа належить відати Літургією в межах своєї єпархії, згідно з нормами і духом Конституції про святу Літургію, та декретами Апостольського Престолу й компетентної місцевої влади.

23. Під різного роду місцевими єпископськими зборами, до яких належить керування літургійними справами,

силою арт. 22 § 2 Конституції, треба *тимчасово* розуміти:

а) або збір усіх Єпископів якоїсь нації, згідно з нормою Апостол. Листа « Святу Літургію », ч. X;

б) або збір уже законно встановлений, що складається з Єпископів, а чи з Єпископів та інших місцевих Єрархів багатьох націй;

в) або ж збір, який, з дозволу Апостольського Престолу, треба скласти з Єпископів та інших місцевих Єрархів багатьох націй, головню тоді, коли в окремих націях є так мало єпископів, що краще є, щоб вони сходилися разом з різних націй тієї самої мови й тієї самої культури.

Якщо б якісь особливі місцеві обставини інакше підказували, треба справу пред'явити Апостольському Престолові.

24. До вище згаданих зборів повинні бути покликані:

а) Єпископи резиденціяльні;

б) Аббати і самостійні Прелати;

в) Апостольські Вікарії і Префекти;

г) Апостольські Адміністратори епархій, стало настановлені;

д) всі інші місцеві Єрархи, за виїмком Генеральних Вікаріїв.

Предсідник може покликати Єпископів коадьюторів та помічників за згодою більшої частини тих, які входять у збір з вирішальним голосом.

25. Якщо для якихсь місць та з уваги на особливі обставини інакше законом не передбачається, то збори повинен скликати:

а) відносний Предсідник, якщо йдеться про вже правно установлені збори;

б) Архiepіскоп або той Єпископ, якому право і в інших випадках дає законну першість, за нормою права.

26. Предсідник, за згодою Отців, встановлює порядок, що його слід зберігати в розгляданні питань; він же і збори відкриває, переносить, продовжує, закриває.

27. Вирішний голос мають усі ті, про яких у ч. 24, не

виключаючи навіть Єпископів коадьюторів і помічників, хіба що в документі скликання було б виразно інакше застережено.

28. Для законного схвалення декретів треба двох третин голосів тайного голосування.

29. Акти компетентної місцевої влади слід переслати до Апостольського Престолу; а щоб він їх одобрич чи затвердив, повинні вони мати наступне:

- а) імена учасників збору;
- б) звіт з предмета нарад;
- в) вислід голосування над окремими декретами.

Ті акти, підписані Предсідником і Секретарем зборів і належно заосмотрені печаткою, треба вислати в двох примірниках до Ради для виконання Конституції про святу Літургію.

30. А якщо йдеться про ті акти, в яких є декрети щодо вживання та способу приймання рідної мови в Літургію, то, - крім того, що вираховано в попередньому числі, згідно з арт. 36 § 3 Конституції й Апост. Листа « Святу Літургію », ч. IX, - необхідно, щоб вони мали:

- а) показник окремих частин, які вирішено проказувати народною мовою;
- б) два примірники літургійних текстів, зготовлених рідною мовою, з яких один буде звернено Єпископському Зборові;
- в) короткий звіт про критерії, на які спиралася праця тлумачення.

31. Ті декрети місцевої влади, які потребують схвалення чи потвердження Апостольського Престолу, тільки тоді можна проголошувати і вводити в ужиток, коли їх схвалить чи потвердить Апостольський Престіл.

УІІ. Про виконання окремих обов'язків на Літургії (до Конст. арт. 28)

32. Священнослужитель приватно не мовить тих час-

тин, які належать до хору й до народу, якщо вони їх співають або проказують.

33. Також приватно не проказує священник тих частин, що їх читає або співає відповідний служитель чи послушгуючий.

УІІІ. Про те, щоб не допускати перебору осіб (до Конст. арт. 32)

34. Єпископи або, коли буде потреба, обласні чи національні Єпископські Конференції нехай дбають про те, щоб у своїх територіях увести в життя ті приписи священного Собору, якими забороняється перебір осіб з уваги на саму особу або суспільне становище чи то в церемоніях, чи в зверхніх урочистостях.

35. А втім, хай душпастирі не занежують розсудливо та з любов'ю працювати над тим, щоб у літургійних чинностях, особливо ж у відправі Служби Божої, в розділюванні святих Тайн та Благословень теж на зовні проявлялася рівність вірних та щоб, крім цього, уникати всякого роду хапчивости.

ІХ. Зведення деяких обрядів до простіших форм (до Конст. арт. 34)

36. Щоб літургійні чинності блистіли отією шляхетною простотою, що краще відповідає духові наших часів:

а) привітання хору збоку священнослужителя та служителів нехай будуть тільки на початку і при кінці богослуження;

б) обкаджування клиру, крім тих, що мають єпископську гідність, нехай буде спільне, тобто потрійним помахом на окремі частини хору;

в) обкаджування ж престолу нехай виконується лише при тому престолі, при якому відправляється богослуження.

є) цілування рук і подаваних чи прийраних речей треба пропустити.

X. Священна проповідь Божого слова (до Конст. арт. 35, 4)

37. В тих місцевостях, де бракує священника, якщо в неділю чи в святкові дні нема кому відправити Службу Божу, нехай буде відправа Божого слова, за думкою місцевого Брарха, під проводом диякона або й мирянина, що для цього відпоручений.

Уклад цієї відправи хай буде майже такий самий, що й уклад Літургії слова на Службі Божій: в загальному, рідною мовою слід читати Апостола і Євангелію із Служби Божої дня, попереджаючи й переплітаючи їх піснями, головню з псалмів; якщо той, хто проводить, є диякон, нехай він скаже проповідь або, якщо він не є дияконом, нехай відчитає ту проповідь, що її назначить Єпископ чи парох; а вся відправа хай закінчиться « Молитвою спільною » або « вірних » і молитвою Господньою.

38. Годиться, щоб теж і ці відправи святого Божого слова, що їх поручається в навечір'я врочистих свят, в деякі дні Пилипівки й Чотиродесятниці та в неділі й святкові дні, мали уклад літургії слова на Службі Божій, хоч ніщо не противиться тому, щоб було тільки одне читання.

Але при розкладі більшої кількості читань, і то такому, щоб ясно можна було доглянути історію спасіння, читання Старого Завіту в загальному повинно попереджати читання Нового Завіту, читання ж святої Євангелії повинно бути немов завершенням.

39. Щоб відправи вийшли гідно й побожно, Літургійні Комісії в окремих єпархіях дбатимуть про визначення і постачання відповідних підмог.

XI. Народні тлумачення літургійних текстів (до Конст. арт. 36 § 3)

40. При готуванні народніх перекладів літургійних

текстів, за нормою арт. 36 § 3, необхідно ось чого дотримуватися:

а) Народні переклади літургійних текстів слід здійснювати з латинського літургійного тексту. Але переклад біблійних текстів повинен бути згідний з тим самим латинським літургійним текстом, зберігаючи за собою вповні право отой таки переклад, в разі потреби, перевірити за первісним текстом чи якимсь іншим проглядним перекладом.

б) Приготовлення перекладу літургійних текстів окремо доручається Літургійній Комісії, про яку в арт. 44 Конституції і в ч. 44 цієї Інструкції, якій, у потребі, допомагатиме Інститут Душпастирської Літургії. Як же нема такої Комісії, тоді старання про виконання перекладу доручиться двом або трьом Єпископам, які, не виключаючи мирян, доберуть собі знавців біблійних справ, літургії, біблійних і латинської мов, народньої мови, як теж музичного мистецтва; бож необхідно, щоб досконалі народні переклади літургійних текстів як слід відповідали одночасно багатьом вимогам.

в) В разі потреби належить засягнути поради в справі перекладів у Єпископів суміжних областей тієї самої мови.

г) В багатомовних націях народні переклади зговлятимуться відповідно до окремих мов та й треба їх піддати дбайливій перевірці зацікавлених у цьому Єпископів.

ґ) Треба подбати про пристойність книг, з яких літургійні тексти читається народові рідною мовою, щоб пристойність отих же книг побуджувала вірних до більшої пошани для Божого слова і священних речей.

41. На богослуженнях, які відправляється деколи в присутності народу іншої мови, передовсім для емігрантів персональних і їм подібних парафій, за згодою місцевого Єрарха можна вживати народну мову, відому цим вірним, згідно з зразком і перекладом, що його потвер-

дила правно компетентна місцева церковна влада цієї мовної групи.

42. Нові мелодії для тих частин, що їх рідною мовою має співати священнослужитель та інші служителі, повинні бути potwierджені компетентною місцевою церковною владою.

43. Окремі літургійні книги, правно potwierджені перед проголошенням Конституції про святу Літургію, як теж індульти, дані до того дня, залишаються у своїй силі, хіба що противляться Конституції, доки інакше не буде вирішено після завершення літургійної обнови, частково чи суцільно.

XII. Літургійна Комісія при Єпископському Зборі (до Конст. арт. 44)

44. Літургійну Комісію, - що її своєчасно має заснувати місцева влада, - треба, по змозі, вибрати з-поміж Єпископів; або принаймні повинні б у склад її ввійти один-два Єпископи й, додавши деяких поименно до цього визначених священників, знавців справи літургійної і душпастирської.

Треба, щоб члени тієї Комісії декілька разів до року сходилися з дорадниками тієї ж Комісії для спільного обговорення питань.

45. Місцева влада може з користю доручити цій Комісії:

а) старання про студії та досліди, за нормою арт. 40, 1 і 2 Конституції;

б) розгортання тих починів на цілій території, якими пособляється літургійній справі та введенню в життя Конституції про святу Літургію;

в) обов'язок керування душпастирської діяльності в усій області, нагляд над пристосуванням декретів того ж пленарного збору та звітування про те все тому таки зборіві;

є) часті наради та спільні почини спільно з тими, що в цій області займаються душпастирськими справами, церковною музикою і мистецтвом, також - з усякого роду релігійними братствами мирян.

46. Члени Інституту душпастирської літургії, як теж окремі знавці, покликані для допомоги Літургійній Комісії, хай не відмовляються також поодиноким Єпископам радо давати допомогу, щоб успішніше розгорнути літургійно-душпастирську діяльність на їхній території.

XIII. Єпархіяльна Літургійна Комісія (до Конст. арт. 45)

47. Обов'язком Єпархіяльної Літургійної Комісії, під керівництвом Єпископа, є:

а) знати стан душпастирсько-літургійної діяльності в єпархії;

б) докладно виконувати те, що в літургійній справі постановила компетентна влада, як теж знати студії й почини, які вже деіноді зроблено на цьому полі;

в) плянувати й розгортати всякого роду практичні почини, що спроможні пожвавити літургійну діяльність, перш усього, коли йдеться про допомогу тим священикам, які вже працюють у винограднику Господньому;

г) в окремих випадках, а то й для цілої єпархії, запланувати поступово відповідні пляни душпастирської літургійної праці; вказувати чи й покликати відповідних людей, які в цій справі, при нагоді, могли б священикам допомагати й подати відповідні орудники й засоби;

д) дбати про те, щоб розгортати почини для пожвавлення літургійної справи в єпархії при однодушній та взаємній співпраці з іншими товариствами, подібно, як це було сказано про Комісію, засновану при Єпископському зборі (ч. 45 е).

Розділ II
СВЯТА ТАЙНА ЄВХАРИСТІЇ

I. Устав Служби Божої (до Конст. арт. 50)

48. Поки буде обновлено весь Устав Служби Божої, слід вже тепер ось чого дотримуватися:

а) Священнослужитель не проказує приватно тих змінних частин, що їх співають або проказують хор чи народ.

б) Частини незмінні може священнослужитель співати чи проказувати разом з народом або з хором.

в) В тих молитвах на початку Служби Божої, що їх проказується у підніжжі престолу, вилишається псалом 42. Але всі молитви в підніжжі престолу не проказується, скільки разів їх попереджало б безпосередньо якесь богослуження.

г) На врочистій Службі Божій піддиякон не тримає дискоса, але залишає його на престолі.

ґ) На співаній Службі Божій молитву тиху або над пропозиціям - співається, на інших - голосно проказується.

д) Славослов'я при кінці Канону від слів « Через нього » аж до « на віки вічні. В. - Амінь » включно, співається або голосно проказується. Але продовж усього славослов'я священнослужитель тримає чашу з агнцем дещо піднесу, залишаючи хресне знаменування і, на кінці, приклякає тільки після відповіді народу « Амінь ».

е) « Отче наш » на читаних Службах Божих може священнослужитель проказувати разом з народом рідною мовою; а на співаних Службах Божих народ разом з священником може його співати латинською мовою і, якщо місцева церковна влада так вирішить, теж і рідною мовою, за мелодіями затвердженими тією ж владою.

б) Емболію після Господньої молитви співається або голосно проказується.

ж) При роздачі святого Причастя вживається формули: « Тіло Христове ». Священнослужитель, проказуючи ці слова, показує причасникові часточку, дещо її піднісши понад чашу, а він відповідає: « Амінь », і тоді священнослужитель його причащає, облишивши знак хреста часточкою.

з) Останню Євангелію опускається; Леоніянські ж молитви - усувається.

і) Співану Службу Божу можна відправляти з одним дияконом.

й) Дозволено Єпископам, в потребі, відправляти співану Службу Божу на зразок пресвітерів.

II. Читання і співи між читаннями (до Конст. арт. 51)

49. На Службах Божих при участі народу Читання, Апостоли і Євангелії читається або співається, повернувшись до народу:

а) на врочистій Службі Божій - з амвону або при перегородці;

б) на Службі Божій співаній і на Службі Божій читаній, якщо читає або співає священнослужитель, то, як воно найкраще буде: або від престолу, або з амвону, або при перегородці; якщо хтось інший читає або співає, - з амвону або при перегородці.

50. На не врочистих Службах Божих при участі народу Читання й Апостола може читати спосібний читець або послугуючий; під час того священнослужитель сидить та слухає; а Євангелію може читати диякон чи якийсь інший священик, що й проказує « Очисти серце моє », просить благословення і, врешті, подає книгу Євангелії священнослужителю до поцілунку.

51. Якщо на співаних Службах Божих Читання, Апостола й Євангелію виголошується народною мовою, тоді їх можна тільки відчитати.

52. При читанні або співанні Читань, Апостола, пісень, які після них приходять, і Євангелії, слід ось як поступати:

а) На врочистій Службі Божій священнослужитель, сидячи, слухає Читань, Апостола, як теж тих пісень, що між ними припадають. Після відспівання або прочитання Апостола піддиякон іде до священнослужителя, і він його благословить. Далі Священнослужитель, сидячи, насипає та благословить кадило, а під час того, як співають « Алилуя » зі стишком або під кінець інших пісень після Апостола, він встає, щоб поблагословити диякона, а Євангелію слухає біля сидження, цілує книгу Євангелії і, після проповіді, заспіває символ віри, якщо мають його проказувати; по закінченні Символу, він разом зі служителями повертається до престолу, хіба що має вірним проводити « молитву ».

б) На тих співаних або читаних Службах Божих, на яких служачий, про якого в ч. 50, співає або читає Читання, Апостола, пісні, що після них наступають, і Євангелію, священнослужитель поводитьсь так, як це вказано вище.

в) На тих співаних або читаних Службах Божих, на яких священнослужитель співає або читає Євангелію, сам священнослужитель, - під час того, як співається або читається « Алилуя » із стишком, а чи на кінець інших пісень після Апостола, - приступає до найнижчого ступня престолу і там, глибого поклонившись, проказує « Очисти мое серце » та згодом іде на амвон чи до перегородки, щоб відспівати або відчитати Євангелію.

г) Як же на співаній або на читаній Службі Божій сам священнослужитель співає або читає всі читання на амвоні чи при перегородці, то той таки священнослужитель, там стоячи, відчитує, в потребі, також ті пісні, які припадають після Читання й Апостола; « Очисти мое серце » проказує він, звернений до престолу.

III. Проповідь (до Конст. арт. 52)

53. В неділі та в обов'язкові святкові дні має бути проповідь на всіх Службах Божих, що їх відправляється при участі народу, на монастирських Службах Божих, на співаних, а то й на архирейських, без ніякого виїнятку.

А в несвяткові дні доручається проповідь, головню в деякі дні Пилипівки й Чотиродесятниці, як теж при інших нагодах, коли народ громадніше сходиться до церкви.

54. Під назвою гомілії, складеної на основі священного тексту, розуміється пояснення або якогось одного аспекту читань Святого Письма, або й іншого якогось тексту, змінного чи незмінного, рядової Служби Божої, мавши на увазі чи то таїнство даного свята, а чи й особливішу якусь потребу слухачів.

55. Якщо призначається нариси проповідей, які треба виголошувати під час Служби Божої в певних часах, тоді слід гармонійно зберігати тісний зв'язок чи то з головнішими часами та празниками літургійного року (пор. Конст. арт. 102-104), чи з таїнством Відкуплення; бо проповідь є частиною літургії.

IV. Молитва спільна або вірних (до Конст. арт. 53)

56. В тих місцевостях, де перед Предложенням, після виголошення « Молімся », вже існує звичай проказувати « Молитву спільну » або « вірних », нехай вона буде тим часом згідна з тими формулами, що існують в поодиноких областях; нехай її проводить священнослужитель чи то біля сидження, чи то від престолу, чи з амвону, а то й при перегородці.

Намірення або моління може співати дякон або співець, або й якийсь інший відповідний служитель з тим, що буде збережено вступні слова для священнослужителя та й заключна молитва, якою звичайно буде молитва: « Господь наш захист і сила » (див. Римський Службеник »,

Різдвяні молитви, ч. 20), чи якась інша, що більш відповідає особливій потребі.

Однак у місцевостях, де немає в ужитку «молитви спільної» або «вірних», компетентна місцева влада може постановити, щоб її відправляти вище згаданим способом, за тимчасово нею затвердженими зразками.

V. Частини, які на Службі Божій можна приділити народній мові (до Конст. арт. 54).

57. На читаній або співаній Службах Божих, які відправляється з народом, може компетентна місцева церковна влада прийняти рідну мову, після того, як Апостольський Престол схвалить або потвердить акти:

а) перш усього в проказуванні Читань, Апостола і Євангелії, як теж у молитві спільній або вірних;

б) з огляду ж на місцеві обставини, - у піснях незмінної Служби Божої, а саме: «Кіріє», «Слава», «Вірую», «Свят» «Благословен» і «Агнецъ Божий», і в антифонах на вході, на приносі й на причастю, як теж у піснях, які припадають між читаннями;

в) крім цього в возгласах, вітаннях і формулках діалогу, в формулках: «Це Агнецъ Божий», «Господи, я негідний», «Тіло Христове» на причастю вірних, і в Господній молитві з її напоумленням і возгласом.

Треба, однак, щоб ті Службеники, які є для літургійного вжитку, крім перекладу рідною мовою, мали також і латинський текст.

58. Тільки Апостольський Престол може дозволити на допущення живої мови до інших частин Служби Божої, які співає або проказує лиш сам священнослужитель.

59. Нехай душпастирі дбайливо про те стараються, щоб вірні, зокрема члени світських релігійних товариств, вміли одночасно також і латинською мовою проказувати або співати ті незмінні частини Служби Божої, які до них належать, вживаючи переважно простіших мелодій.

VI. Дозвіл повторяти св. Причастя в тому самому дні (до
Конст. арт. 55)

60. Вірні, які б причащалися на Службі Божій у навечір'я Пасхи і на Службі Божій в ніч Різдва Господнього, знову можуть приступати до св. Причастя на другій, пасхальній, Службі Божій і на одній з Служб Божих, що відправляються в день Різдва Господнього.

Розділ III ІНШІ СВ. ТАЙНИ І БЛАГОСЛОВЕННЯ

I. Роля, яку можна приділити народній мові (до Конст. арт. 63)

61. Компетентна місцева церковна влада може допустити живу мову, після того, як Апостольський Престіл схвалить або потвердить акти:

а) в обрядах Хрищення, Миропомазання, Покаяння, Помазання недужих і Подружжя, не виключаючи навіть істотної формули; також і при роздаванні святого Причастя;

б) в надаванні чинів: у промовах на початку будь-якої хіротесії чи хіротонії, також на іспиті нареченого під час єпископських свячень, як теж в напоумленнях;

в) в Благословеннях;

г) в похоронах.

Але всюди там, де потрібним виглядатиме вживання народної мови, слід дотримуватися припису арт. 40 Конституції.

II. Про те, що слід пропустити в « Чині доповнення облишеного » щодо хрищеника (до Конст. арт. 69)

62. В « Чині доповнення облишеного » при хрищенні дитини, що його читається в Римському Требнику, тит. II, гл. 5, треба опустити ті ексорцизми, які знаходяться під чч. 6 (« Вийди з нього »), 10 (Заклинаю тебе, душе нечистий » - « Отож, проклятий дияволе ») та під 15 (« Заклинаю тебе, всякий душе »).

63. В « Чині доповнення облишеного » щодо хрищення дорослого, який читається в Римському Требнику, тит. II, гл. 6, треба пропустити ексорцизми, що знаходяться під чч. 5 (« Вийди з нього »), 15 (« Отож, проклятий дия-

воле »), 17 (« Слухай, проклятий сатано »), 19 (« Виклинаю тебе » - « Отож, проклятий дияволе »), 21 (« Отож, проклятий дияволе »), 23 (« Отож, проклятий дияволе »), 25 (« Виклинаю тебе » - « Отож, проклятий дияволе »), 31 (« І не скриєшся ») і 35 (« Вийди, нечистий душе »).

ІІІ. Миропомазання (до Конст. арт. 71)

64. Якщо Миропомазання дається під час Служби Божої, тоді годиться, щоб Службу Божу відправляв той таки Єпископ, який згодом дає Миропомазання; зодягнений в ті ризи, що на Службі Божій.

А ту Службу Божу, під час якої дається Миропомазання, можна правити, як вотивну ІІ кляси, до Святого Духа.

65. Похвально є, щоб після Євангелії та проповіді й перед прийняттям Миропомазання, миропомазанники відновили обітниці Хрищення, згідно з тим обрядом, який існує в окремих областях, хіба що це зроблено вже перед Службою Божою.

66. Якщо хтось інший править Службу Божу, годиться, щоб на відправі був присутній Єпископ, зодягнений у ризи, приписані для виконання Миропомазання; вони можуть бути або барви риз Служби Божої, або білої. Проповідь нехай скаже сам Єпископ, а священнослужитель хай продовжує Службу Божу щойно по виконанні Миропомазання.

67. Миропомазання виконується за обрядом, описаним у Римському Архидіаконі; але при словах « В Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа », що наступають після формули « Назнаменаю тебе », слід робити лиш один знак хреста.

ІV. Суцільність обряду Помазання і Причастя недужих (до Конст. арт. 74)

68. Тому, що Помазання і Причастя недужих вико-

нується одночасно, хіба що в поособному Требнику вже існує суцільний обряд, справу цю наладнується ось як: священник, - насамперед покропивши та проказавши ті молитви вшестя, які є в Чині Помазання, - слухає сповіді хворого, якщо є потреба, а тоді виконує Помазання і подає Причастя, вилишивши покроплення з його формулами та сповідь з розрішенням.

Якщо тоді дасться ще й Апостольське благословення з повним відпустом на час смерти, то слід його дати безпосередньо перед Помазанням, вилишивши покроплення з його формулами та сповідь і розрішення.

У. Рукополагання під час єпископських свячень (до Конст. арт. 76)

69. На єпископських свяченнях усі присутні Єпископи, зодягнуті в хорову одіж, можуть довершити обряду покладення рук. Але слова « Прийми Духа Святого » проказує тільки Архидреї-святитель і два Єпископи-співслужителі.

УІ. Обряд шлюбу (до Конст. арт. 78)

70. Шлюб відбувається під час Служби Божої, - хіба що якась слушна причина виправдує від служіння св. Літургії, - після Євангелії та проповіді, яку ніколи не треба залишати.

71. Скільки разів шлюб відбувається під час Служби Божої, слід відправляти Службу Божу вотивну за подруг, абож поминається її, згідно з приписами.

72. Службу Божу, поскільки можливо, нехай відправляє сам парох або той його делегат, що є присутній при шлюбі; якщо до шлюбу асистує інший священник, то той, хто відправляє Службу Божу, нехай продовжує її щойно по закінченні шлюбного обряду.

А той священник, що тільки є присутній при шлюбі, сам же не править Служби Божої, нехай зодягне підрясник і

білий епітрахиль, і, за місцевим звичаєм, також плювіаль, та нехай скаже проповідь. Але благословення по «Отче наш» і перед «подобається» хай завжди дає той священник, що править Службу Божу.

73. Шлюбне благословення треба давати завжди під час Служби Божої, навіть у застереженому часі, а то й тоді, коли б один чи обидвоє подруг брали черговий шлюб.

74. При даванні шлюбу без Служби Божої:

а) на початку обряду, - згідно з Апост. Листом «Святу Літургію», ч. У, - слід виголосити коротке напоумлення, що однак не є проповіддю, але звичайним введенням до відправи шлюбу (пор. Конст. арт. 35, 3); а слово чи проповідь має бути з священного тексту (пор. Конст. арт. 52), по відчитанні Апостола й Євангелії із Служби за подруг так, щоб порядок усього обряду був ось який: коротке напоумлення, читання Апостола й Євангелії народною мовою, проповідь, відправлення шлюбу, подружнє благословення.

б) Для читання Апостола й Євангелії та Служби за подруг, з-за браку тексту в народній мові, апробованого компетентною місцевою церковною владою, можна, тимчасово, вживати тексту, potwierдженого місцевим Єпархом.

в) Немає ніякої перешкоди в тому, щоб співати між Апостолом і Євангелією. Також на закінчення шлюбу, перед шлюбним благословенням, дуже поручається «молитву вірних» за формулою, potwierдженою місцевим Єпархом, в якій виголошується прохання також і за подруг.

г) Під кінець обряду слід завжди давати подругам благословення, навіть у застереженому часі, а також тоді, коли один чи обидвоє подруги беруть черговий шлюб, за тією формулою, що її читається в Римському Требнику, тит. УІІІ, гл. ІІ., хіба що в окремих Требниках було б інше благословення.

75. Якщо шлюб відбувається у застереженому часі, тоді парох попереджає подруг, щоб вони звернули увагу, на особливу істотність цього літургійного часу.

VII. Благословення (до Конст. арт. 79)

76. На благословенні свічок 2 лютого і - « попелу » на початку посту Чотиродесятниці, можна проказувати лиш одну з тих молитов, які для цих благословень находяться в Римському Служебнику.

77. Застережені досі благословення, що їх має Римський Требник, тит. IX, гл. 9, 10 і 11, може давати кожний священник, за виїмком благословень давону для вжитку поблагословленої церкви або молитовні (гл. 9, ч. 11), наріжного каменя під будову церкви (гл. 9, ч. 16), нової церкви чи прилюдної молитовні (гл. 9, ч. 17), антими́нса (гл. 9, ч. 21), нового кладовища (гл. 9, ч. 22) та за виїнятком папських благословень (гл. 10, чч. 1-3), як теж благословення й оснування стацій Хресної дороги (гл. 11, ч. 1), поскільки вони є застережені Єпископові.

Розділ IV

ЦЕРКОВНЕ ПРАВИЛО

I. Проказування церковного Правила тими, що є зобов'язані до хору (до Конст. арт. 95).

78. Поки буде довершено обнову церковного Правила:

а) Спільноти каноніків, монахів і монахинь та й інших ченців і черниць, що їх право або конституції зобов'язують до хору, крім монастирської Служби Божої, мають щодня в хорі відправляти ціле церковне Правило.

Поосібні ж члени тих спільнот, які мають вищі священня або ж обіти великого образу, з виїмком братів-помічників, хоч і правно вони звільнені від хору, мають щодня самі проказувати ті канонічні часи, що їх вони в хорі не відправили.

б) Катедральні й колегіальні капітули, крім спільної Служби Божої, мають у хорі відправити ті частини Правила, що їм накладає загальне або партикулярне право.

Поосібні ж члени тих капітул, крім тих канонічних часів, що їх мають відправляти всі клирики з вищими священнями (пор. Конст. арт. 96 і 89), повинні самі проказати ті часи, які відправляє капітула.

в) А в місійних областях, за виїмком чернечого або капітульного правно встановленого хорального порядку, ті члени чернецтва або капітули, які правно є відсутні на хорі з приводу душпастирського служіння, за дозволом місцевого Єпарха, однак не генерального Вікарія чи Делегата, можуть користуватися тим дозволом, що його дає Апостольський Лист « Святу Літургію », ч. VI.

II. Влада звільняти від церковного Правила або його замінити (до Конст. арт. 97)

79. Влада, дана всім Єрархам, в окремих випадках та зі слушної причини, цілковито або частково звільняти підвладних від обов'язку церковного правила, а чи його замінювати, розширяється також на вищих Настоятелів клирицьких чернечих не-вийнятих спільнот, чи й клирицьких товариств, які живуть спільно без обітів.

III. Менше Правило (до Конст. арт. 98)

80. Не вважається жадне мале Правило за складене на зразок церковного Правила, якщо воно не складається з псалмів, читань, молитов і не має якогось відношення до пори дня і до відповідного літургійного часу.

81. Щоб відправляти прилюдні церковні моління, можна тимчасово вживати ті малі Правила, що досі були правно затверджені, аби лиш були складені за вимогами, вирахуваними під попереднім числом.

Але щоб нові Правила можна було вживати в прилюдних моліннях Церкви, повинен їх затвердити Апостольський Престол.

82. Переклад текстів малого Правила на народну мову, для виконання прилюдного моління Церкви, має бути затверджений компетентною місцевою владою, після того, як Апостольський Престол схвалить або потвердить акти.

83. Компетентною владою для того, щоб дозволити на народну мову в проказуванні малого Правила тим, які до цього зобов'язані Конституціями, або для того, щоб звільнити від обов'язку проказування чи його змінити, є Єрарх або вищий Настоятель відповідного підвладного.

IV. Служіння церковного Правила або малого Правила членами Станів досконалости в спільності (до Конст. арт. 99)

84. Обов'язок спільно відправляти церковне Правило

або якесь мале Правило, а чи їхню частину, що його накладають членам Станів досконалости їхні Конституції, не допускає права вилишити Час перший, а з інших менших часів вибирати той, що більше відповідає порі дня (пор. Апост. Лист « Святу Літургію », ч. VI).

V. Вживання мови в проказуванні церковного Правила (до Конст. арт. 101)

85. Клирики, проказуючи церковне Правило в спільному хорі, обов'язані зберігати латинську мову.

86. Власть, дана Єрархам, щоб дозволяти на вживання живої мови в окремих випадках тим клирикам, для яких вживання латинської мови є так важкою перешкодою, що не можуть як слід відправити Правило, розширюється також на вищих Настоятелів клирицького невийнятого чернецтва і клирицьких товариств, які живуть спільно без обітів.

87. Про важку перешкоду, необхідну для того, щоб дати вище згаданий дозвіл, треба розсуджувати, мавши на увазі фізичний, моральний, інтелектуальний і душевний стан петента. Але тим дозволом, який дається єдино на те, щоб полегшити та вчинити побожнішим проказування церковного Правила, цілком не наміряється обмежити обов'язок, який священників латинського обряду зобов'язує завчати латинську мову.

88. Переклад церковного Правила на народну мову за іншим, як римський, обрядом, мають зготувати й апробувати відносні Єрархи тієї ж мови, вживаючи, однак, для спільних обидвом обрядам елементів перекладу, затвердженого місцевою владою, та щойно тоді слід його пред'явити Апостольському Престолові до затвердження.

89. Часослови, що їх мають уживати ті клирики, яким дозволяється вживати народну мову в відправі церковного правила, за нормою арт. 101 § 1 Конституції, крім перекладу народною мовою, повинні мати також латинський текст.

Розділ V

ПРАВИЛЬНЕ БУДУВАННЯ ЦЕРКОВ І ПРЕСТОЛІВ, ЩОБ ЛЕГШЕ ДОСЯГНУТИ АКТИВНУ УЧАСТЬ ВІРНИХ

I. Обладнання храмів

90. При будові нових храмів, при їх перебудові чи віднові треба старанно дбати, щоб вони як слід підходили для служіння священнодій, згідно з їхньою справжньою природою та й для того, щоб цим осягнути діяльну участь вірних (пор. Конст. арт. 24).

II. Головний престол

91. Головний престол треба будувати віддільно від стіни, щоб легко можна було його обійти та при ньому виконувати відправи обличчям до народу; у святім храмі нехай він знаймає таке місце, щоб і справді був тим осередком, до якого самочинно повертається увага всього збору вірних.

При доборі матеріялу для будування та прикрашення самого престолу треба зберігати приписи права.

Крім цього, пресвітерка довкола престолу має бути така простора, щоб вигідно можна було виконувати священні обряди.

III. Сидіння священнослужителя і прислугуючих

92. Сидіння для священнослужителя і прислугуючих так треба примістити, відповідно до будови окремих церков, щоб вірні могли їх добре доглянути; а священнослужитель справді повинен являтися председником усієї громади вірних.

Все ж таки, якщо сидіння приміщується поза престо-

лом, то слід уникати форми трону; він бо належить єдино Єпископові.

IV. Менші престоли

93. Хай небагато буде менших престолів, ба навіть, поскільки на це дозволяє структура будівлі, дуже воно підхоже, щоб їх примістити у капличках, деякою мірою відокремлених від головної частини церкви.

V. Оздаба престолів

94. Хрест і свічки, необхідні на престолах для окремих літургійних чинностей, за думкою місцевого Єрарха, можна покласти також і побіч нього.

VI. Переховування Пресвятої Євхаристії

95. Пресвяту Євхаристію нехай переховується в міцному й непорушному кивоті посередині великого престолу, або й меншого, але покладеного на справді видатному місці, або ще в іншій, дійсно дуже гарній та як слід оздобленій частині церкви, згідно з законними звичаями, і то в окремих випадках, що їх потвердить місцевий Єрарх.

Можна відправляти Службу Божу обличчям до народу навіть тоді, коли на престолах стоїть малий, але підхожий кивот.

VII. Амвон

96. Годиться, щоб для виголошування святих читань був амвон, а то й амвони, так розташовані, щоб вірні могли добре доглянути й почути служителя.

VIII. Місце хору і органу

97. Так слід поукладати місця хору й органу, щоб

ясно було видно, що співаки й органіст являють собою частину збору громади вірних та щоб вони вигідніше могли виконувати своє літургійне служіння.

ІХ. Місця вірних

98. Місця вірних треба розташувати з особливою дбайливістю, щоб могли вони як слід, зором і духом, брати участь у священних відправах. Треба, за звичаєм, покласти для їхнього вжитку стільці або сидіння. Проте, за нормою арт. 32 Конституції, осуджується звичай резервування сидінь деяким приватним особам.

Слід і про те подбати, щоб вірні не лиш були спроможні бачити головного священнослужителя й інших служителів, але також, при застосуванні сучасних технічних апаратів, щоб могли з легкістю їх чути.

Х. Христильниця

99. При будівництві й оздобленні христильниці треба пильно на те зважати, щоб ясно виходила на яв гідність св. Тайни Хрищення та щоб було підхоже місце для виконання спільної відправи (пор. арт. 27 Конст.).

* * *

Оцю Інструкцію, що її, з доручення Свят. Владики нашого Папи Павла УІ, зготувала Рада для виконання Конституції, передав Його Святості Яків С.Р.Ц. Кардинал Леркаро, презес тієї ж Ради.

Святіший Отець, розваживши з належною застановою цю Інструкцію, при чому допомогу давали йому в цій справі чи то вже згадана Рада, чи ця Священна Конгрегація Обрядів, на авдієнції, дня 26 вересня 1964, даній Аркадієві Марії С.Р.Ц. Кард. Ляраоні, префектові Священної Конгрегації Обрядів, в усьому та в подробицях особливим способом її схвалив і своєю властю потвердив, і

наказав, щоб була вона публічно проголошена та щоб усі, до кого відноситься, дбайливо її зберігали від дня 7 березня 1965 року, тобто, першої неділі Чотиродесятниці.

Рим, дня 26 вересня 1964.

Яків Кард. ЛЕРКАРО Аркадій М. Кард. ЛЯРРАОНА
Архиєпископ Бононієнський, Префект С.К.О.
Предсідник Ради для вико-
нання Конституції про святу
Літургію

ГЕНРИХ ДАНТЕ
Архиєп. тит. Карпазіі.
Секретар С.К.О.

ДЕКРЕТ
« ПРО ЗАСОБИ СУСПІЛЬНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ »

ВИГОТОВЛЕННЯ - ДИСКУСІЯ - СХВАЛЕННЯ

В історії Соборів Декрет «*про засоби суспільного повідомлення*» являється тематичною новістю. Будучи першим продискутованим і схваленим, він отвирас ряд нових соборових тем, як напр. «*про апостолят мирян*», «*про Церкву в сучасному світі*» та інші.

Текст декрету виготовив окремий «Секретаріят для преси і видовищ», встановлений папою Іваном XXIII у 1960 році, під керівництвом Архiep. Мартина О'Коннор. Праця тривала в рр. 1960-1961, і на неї зужито 22 пленарних засідань Секретаріату. В 1962 році проєкт був продискутований Центральною Підготовчою Комісією, схвалений та рекомендований на першу сесію Собору, осінню 1962 року

Предложений на першій сесії Собору, текст начисляв 43 сторінки друку, та був поділений на 4 частини, розложені на 114 артикулів. В першій частині, зложеної в трьох розділів, була мова про вчення Церкви в цій справі; у другій частині, в двох розділах, розглядалась дія тобто апостолят Церкви; третя частина, душпастирська, розглядала вжиток цих засобів, та засоби і способи Церкви в нагляді за правильним їх ужитком; в четвертій частині подавались практичні норми і приписи про пресу, кінематографію, радіофонію і телевізію та інші засоби суспільного повідомлення.

Такий спадок перебрала нова Соборова Комісія, встановлена в вересні 1962 року під керівництвом Кард. Фернанда Ченто, яка називалася: «Соборова Комісія для апостоляту мирян; для преси і для видовищ», і ввела його на соборову дискусію в днях 23-27 листопада. В загальному проєкт одержав позитивну оцінку; зауваження були висловлені радше щодо юридичного оформлення,

ніж щодо самого змісту. Тому в дні 27.11.1962 р. піддано проєкт загальному голосуванню, яке дало позитивний вислід; на 2.160 Отців, було прихильних голосів 2.138; проти схеми висказалося 15 Отців, а 7 голосів виявилось неважними. Рівночасно було виявлено побажання, щоб проєкт скоротити, а практичні зарядження та пояснення відділити в окремий Правильник.

На основі цих доручень, у між-сесійному періоді 1963 року, Комісія перевела драстичне скорочення тексту, обмежуючи його до 9 сторін друку та 24 артикулів, обнятих у двох розділах. В новому тексті було більше наголошено участь мирян в церковних організамах, що займаються цими справами; звернено увагу на проблеми молоді; вірні закликалися піддержувати католицьку пресу та інші засоби повідомлення, та введено текст про театральне мистецтво.

На другій сесії Собору в 1963 році так виготовлену схему-проєкт піддано голосуванням Отців, які дали такі висліди:

а) *Голосування над вступом і I розділом (14.11.63):* прихвних Отців 2.168, домагана більшість - 1.445; за - 1.832; проти - 92; з застереженням - 243; 1 голос неважний.

б) *Голосування над другим розділом (14.11)* мало ось які висліди: всіх Отців 2.126, домагана більшість - 1.417; за - 1.893; проти - 103; з застереженням - 125; 5 голосів неважних.

Хоча проєкт одержав потрібну більшість голосів, то однак Модератори Собору вирішили передати текст до нового розгляду та предложити до поновного голосування, згідно з приписами Правильника Собору, арт. 61 § 7. І так Комісія протягом 10 днів розглянула внесені застереження та виправила текст і вже дня 25.11. піддала його поновному голосуванню: « за » чи « проти ». Тому, за попереднім введенням релятора, в якому було вияснено засади перевірки поправок та пригадано, що текст вже

одержав приписану більшість голосів, Отці Собору проголосували спершу запропоновані Комісією поправки, а згодом цілий текст, з таким вислідом:

а) *Нові поправки тексту*, прийняті Комісією (25. 11): усіх Отців 2.132, вимагана більшість - 1.422; за - 1.788; проти - 331; 13 голосів неважних.

б) *Цілий текст проєкту* був прийнятий домаганою більшістю голосів, тобто: усіх Отців 2.112, вимагана більшість - 1.409; за - 1.598; проти 503; голосів неважних 11.

Велика скількість противних голосів пояснюється новістю теми та проблематичністю порушуваних справ; крім того деякі Отці Собору не бажали закінчити опрацювання цієї схеми на цій другій сесії, але відсунути її на дальші сесії, щоб краще перевірити текст, та дати проєктові декрету докладніші богословські основи. В цім намірі була поведена окрема поза-соборова акція, яка виявилась в замітній скількості противних голосів.

Одержавши приписану статутову більшість, проєкт передано новому Папі Павлові VI, щоб вирішив про його дальшу долю, і Папа Павло VI вирішив піддати його під торжественне голосування на публічній сесії, дня 4 грудня 1963 року, разом з проєктом конституції « про Святу Літургію ».

В поновному голосуванні, що попереджує (після Правильника Собору) проголошення соборових документів, Отці поновно схвалили проєкт такою більшістю голосів: за - 1.960; проти - 164. І хоча і ця скількість противних голосів, у порівнанні з 4 голосами противними конституції « про Святу Літургію », являлась релятивно великою, то однак Павло VI вирішив прийняти проєкт та проголосив його соборовим декретом. Новість теми та проблематичність проблем порушених у тексті, перерішила можливі вагання та оправдувала більшу кількість незгідних з проєктом Отців Собору. Практичне примінення декрету покаже, в чому треба буде поліпшувати

майбутні зарядження, які, в міру потреби, видасть Вселенських Архієрей.

Текст декрету було передано окремим виданням Отцям Собору, а згодом опубліковано в «*Ль Osservatore Romano*», за 7 грудня 1963 (в мові латинській), а дня 9 грудня в мові італійській. Офіційний текст поміщений у «*Акти Апостольської Столиці*», т. 56 (1964), стор. 145-157.

Українською мовою текст соборового декрету «*про засоби суспільного повідомлення*» друкується тут вперше.

ПАВЛО ЄПИСКОП
СЛУГА СЛУГ БОЖИХ
СПІЛЬНО З ОТЦЯМИ СВЯЩЕННОГО СОБОРУ
НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ СПРАВИ

ДЕКРЕТ
ПРО ЗАСОБИ СУСПІЛЬНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ

ВСТУП

1. З-поміж подивугідних технічних винаходів, - які, головню під сучасну пору, за ласкою Божою, добув людський геній з сотворених речей, - Мати Церква зокрема дбайливо вибирає ті, що найбільше стосуються людського духу, та й ті, що відкрили нові шляхи для щонайлегшого передавання всякого роду вісток, задумів чи доручень. А з-поміж отих винаходів на перше місце висуваються ті засоби, що, за своєю природою, не тільки спроможні досягти й порушити поодиноких людей, але й маси народу та й усю людську суспільність; такі як: преса, кінематографія, радіофонія, телевізія та й інше цього роду, що їх з-за цього слушно можна назвати засобами суспільного повідомлення.

2. Відомо ж Матері Церкві, що коли ці засоби правильно вживати, тоді вони постачають людському родові успішну допомогу; чимало бо вони спричиняються до відпочинку й ушляхетнення духа, та щоб поширювати й закріплювати царство Боже; їй теж відомо, що люди можуть їх уживати проти плянів божественного Творця і повертати їх самим собі на шкоду; більше того, придавляє їй почуття материнського болю з приводу тих шкід, які щораз частіше виникають для людської суспільности з їх невластивого вжитку.

Тим то Священний Собор, далі продовжуючи дбайливе старання Найвищих Архисреїв і Єпископів у так важливій справі, вважає своїм обов'язком розглянути головніші питання, що пов'язуються з засобами суспільного повідомлення. Крім цього він сподівається, що так ото викладене ним вчення і правопорядок буде корисним не лише для спасіння вірних, але й для прогресу всієї людської спільноти.

Розділ І.

ПРАВА, ОBOB'ЯЗКИ Й КОМПЕТЕНЦІЇ ЦЕРКВИ

3. Католицька Церква встановлена на те Ісусом Христом, щоб приносити спасіння всім людям, і тому, принаглювана потребою голосити благовість, вважає завданням свого уряду проповідати благовість спасіння теж за допомогою засобів суспільного повідомляння, і повчати людей про їх властивий вжиток.

Отже Церкві належиться природне право вживати й посідати будь-який рід отих засобів, поскільки вони є потрібні або корисні для християнського виховання і для всякої дії, що стосується спасіння душ; обов'язком же священних Пастирів є так повчати й правити вірними, щоб вони, за допомогою також і тих засобів, старалися про спасіння і досконалість свою й усієї людської сім'ї.

А далі, головно завданням мирян є оживляти людським та християнським духом оті засоби, щоб вони повнотою відповідали великому дождиданню людського спілкування і Божого замислу.

(Норми моралі)

4. Щоб ті засоби правильно вживати, треба усім, хто ними користується, знати норми морального порядку та й у цій галузі вірно їх застосовувати. Тож нехай вони мають на увазі той зміст речей, що його передається, згідно з особливою природою кожного засобу; і хай вони одночасно мають перед очима всі обставини чи умовини, тобто: мету, особи, місце, час і все інше, чим здійснюється оте повідомляння, і які можуть змінити чи просто перетворювати його чесність; і поміж них зараховується властивий кожному поосібному засобові спосіб діяння, значить, їхній вплив, який може бути так великий, що

люди, зосібна ті неприготовані, з трудом можуть його спостерігати, встояти проти його вимог чи, в разі потреби, відкинути.

(Право на інформацію)

5. Головно ж необхідно, щоб усі, хто в цьому зацікавлений, створили собі правильний погляд на користування цими засобами, особливо щодо тих питань, які в нашу епоху палкіше продискутуються.

Перше питання має на увазі те, що називають інформацією, чи пак - добування і поширення вісток. Ясно тоді, що стала вона незвичайно корисною і, в загальному, необхідною з-за сучасного прогресу людської суспільності і заради тісніших зв'язків поміж її членами; бо всенародне й своєчасне повідомлення щодо подій та справ, дає про них окремим людям повніше й безперервне знання про них, щоб таким чином вони могли успішніше дати свій внесок для спільного добра та щоб усі легше спричинилися до щонайкращого досягнення успіхів усієї цивілізованої громади. Так тоді людська суспільність має право на інформації про те, що відповідає чи то поодиноким, а чи з суспільністю пов'язаним людям, - згідно з обставинами кожного зокрема. Все ж правильне вживання цього права вимагає, щоб оте повідомлення, щодо свого предмета, було завжди правдиве та, зберігаючи справедливість і любов, було цілісне; крім цього, щодо способу, хай буде воно чесне та пристойне, тобто таке, що свято зберігає моральні закони й законні права людини так у добуванні, як і в поширюванні вісток; не всяке бо знання допомагає, а « любов будує » (1Кор. 8, 1).

(Мистецтво і мораль)

6. Друге питання має на увазі ті відношення, що заіснують поміж правами, як то кажуть, мистецтва й нормами морального закону. Зваживши, що все більше зро-

стаючі суперечки в цій справі часто беруть свій початок від фальшивого вчення про етику й естетику, Собор вирікає, що всі безумовно мають обстоювати першість об'єктивного морального ладу; один бо він перевищає й однозгідно укладає всякі інші лади людських справ, не виключаючи й мистецтва, хоч вони й визначні своєю гідністю. Бо тільки моральний лад заторкає людину, - розумне Боже створіння і покликане до висот, - у всій її природі; і він то, якщо ним суцільно й вірно користуватися, доводить її до повного осягнення досконалости й щастя.

(Представлення морального зла)

7. Врешті: оповідання, опис, представлення морального зла, також за допомогою засобів суспільного повідомляння, служать власне для глибшого спізнання і дослідження людини, для виявлення і піднесення величності правди і добра, добутих, зрештою, придатнішими драматичними наслідками; та щоб вони не наносили душам радше шкоду як користь, треба щоб суцільно руководилися вони моральними законами, головню, коли йдеться про ті речі, які домагаються належної пошани або які зранену первородним гріхом людину легко побуджують до лихих пожадлиостей.

(Публічна опінія)

8. Зваживши, що сьогодні публічна опінія має дуже великий вплив, і повагу, на життя усіх прошарків громадян, чи то приватне чи прилюдне, необхідно, щоб усі члени суспільства виконували, також і в цій галузі, свої обов'язки справедливости й любови; тим то хай вони, теж за допомогою отих засобів, змагаються за формування і поширення властивої публічної опінії.

(Обов'язки сприймачів)

9. Особливі зобов'язання мають усі сприймачі, значить: читачі, глядачі та слухачі, що особисто й за вільним вибором сприймають розповсюджені тими засобами повідомлення. Бож властивий вибір домагається, щоб саме вони повнотою пособляли всьому тому, що відзначається чеснотою, знанням і мистецтвом; і, навпаки, щоб уникали того, що могло б стати або причиною, або нагодою для власної душевної шкоди, а то й інших лихим прикладом могло б довести до небезпеки чи навіть стало б перешкодою для добрих повідомлень і пособляло б лихим; це звичайно діється фінансуванням тих підприємців, які живлять цих засобів просто з економічних рацій.

Тому то, щоб оті сприймачі могли виповнити моральний закон, нехай не занедбують своєчасно впевнитися щодо тих оцінок, які в цих справах виносить компетентна влада, і нехай підкоряться їм, згідно з нормами правого сумління; хай проте вони стараються керувати й оформлювати своє сумління відповідними підмогами, щоб легше зуміли спротивлятися неправим підмовам, і повнотою пособляти правим.

(Обов'язки батьків і дітей)

10. Сприймачі, головно молодші, нехай вважають, щоб у користуванні тими засобами при звичаюватися до поміркованості й дисципліни; крім цього, нехай вони намагаються глибше зрозуміти речі бачені, почуті, перечитані; нехай обговорюють їх з виховниками й досвідченими людьми та привчаються виробити собі правильний осуд. Батьки ж нехай пам'ятають, що їхнім обов'язком є дбайливо пильнувати, щоб до домашнього гуртожитку не входили видовища, письма та й інше цього роду, що було б вороже вірі чи обичаям, ані щоб діти деінде з такими речами не зустрічалися.

(Обов'язки авторів)

11. Окремий моральний обов'язок щодо правильного вжитку засобів суспільного повідомлення відноситься до журналістів, письменників, акторів, режисерів, продуцентів, укладачів програм, розподілювачів, виконавців, продавців, критиків та інших, що будь-як беруть участь у зготовленні й пересиланні повідомлень; це ж бо наглядне, які то і як великого значення їм усім доручено обов'язки в сьогоднішніх людських обставинах; бож вони, інформуючи й побуджуючи, можуть вести людський рід правильно або й до занепаду.

Також їхнім завданням буде так налаштувати свої справи економічні, політичні чи мистецькі, щоб вони ніколи не противилися загальному благові; а щоб вони тим легше це осягли, похвально буде, коли, відповідно до свого звання, належатимуть до товариств, які своїм членам у справах й обов'язках їхнього мистецтва накладатимуть пошану для моральних законів, а в разі потреби, навіть, укладаючи договір щодо правильно зберігання морального кодексу. І завжди хай пам'ятають, що велика частина читачів і глядачів складається з молоді, що їй треба преси й видовищ, які дають пристойні розваги та й заохочують духа до вищих речей. Хай вони, крім цього, пильнують, щоб звідомлення, які стосуються справ релігії, довір'яти гідним і досвідченим особам та щоб їх зготовляти з належною пошаною.

(Обов'язки цивільної влади)

12. Цивільна влада в цих справах зобов'язана особливими обов'язками з огляду на спільне добро, до якого ці засоби спрямовуються. Обов'язком тієї влади, згідно з своїм завданням, є захищати й забезпечити справжню та справедливую свободу інформаціям, яких власне потребує для свого поступу сучасна суспільність, головню, коли йдеться про пресу; пособляти релігії, культурі, щонай-

кращому мистецтву; охороняти сприймачів, щоб вони могли свobodно користуватися своїми законними правами. Крім цього обов'язком цивільної влади є допомагати тим починам, які інакше неспроможні вдержатися, хоч вони, передовсім молоді, є дуже потрібні.

Врешті, та сама публічна влада, яка правно допомагає здоров'ю громадян, має обов'язок проголошенням і дбайливим виконанням законів справедливо й пильно старатися про те, щоб із-за лихого користування тими засобами не виникла велика шкода для публічних обичаїв і суспільного прогресу. Така чуйність цілком не стісняє свободи одиниць чи спільнот, зокрема, коли з боку тих, які з професії вживають цих засобів, не мається в цьому успішних гарантій.

Але в особливій опіці треба мати молодь, щоб охороняти її перед тією пресою і видовищами, які в їхньому віці могли б бути шкідливими.

Розділ II.

ОБОВ'ЯЗКИ ДУШПАСТИРІВ І ВІРНИХ

13. Всі діти Церкви нехай однодушно та за спільною ініціативою намагаються, щоб, безпроводочно й застосовуючи якнайбільшу дбайливість, успішно користуватися засобами суспільного повідомлення в різnorodних працях апостоляту, поскільки цього домагаються обставини часу, запобігаючи шкідливим починам, головно в тих околицях, де моральність і релігійний прогрес вимагає наполегливої пильності.

Тому священні Пастирі хай постараються, щоб і в цій ділянці виконати свій обов'язок, що так тісно пов'язується з їхнім звичайним обов'язком проповідування; а й ті миряни, які беруть участь у застосовуванні цих засобів, хай стараються дати свідчення про Христа, головно тим, щоб кожний досвідчено й в апостольському дусі виконував свої обов'язки, ба навіть, кожний з свого боку, щоб давав технічними, економічними, культурними й мистецькими засобами безпосередню допомогу душпастирській діяльності Церкви.

(Дія католиків)

14. Найперше треба пособляти пристойній пресі. А щоб читачі повнотою переймалися християнським духом, треба видавати й поширяти справді католицьку пресу, тобто таку, що її - чи то під безпосереднім керівництвом й залежністю від самої церковної влади, чи від католиків - явно з тим наміром було б видавано, щоб вона згідно з природним правом, католицьким вченням і законами оформлювала, закріплювала та поширяла публічну опінію, і щоб розповсюджувала та й правильно пояснювала ті події, які стосуються життя Церкви. Проте слід попередити вір-

них про необхідність читання і поширювання католицької преси, щоб вони виробили собі християнський осуд щодо всіх подій.

Усякими успішними засобами слід поширювати виробництво й висвітлювання кінематографічних плівок, корисних для пристойної розваги, для людської культури й мистецтва, перш усього ж тих, які призначені для молоді; а це здійснюється головно тим чином, коли підпомагати й, одночасно, об'єднувати засоби й почини чесних виробників та розподілювачів; коли похвали гідні фільми поручати осудові критиків та преміям; коли давати першість кінотеатрам католиків та чесних підприємців, і їх об'єднувати між собою.

Успішну допомогу подається також пристойними радієвими й телевізійними пересиланнями, перш усього ж тими, які є відповідні для родин. А ті католицькі передачі треба пильно піддержувати, які слухачів і глядачів побуджують до участі в житті Церкви та до виховання в релігійних правдах. Слід також, де цього треба, наполегливо засновувати католицькі станції, дбаючи однак, щоб їхні пересилання було виконано з належною докладністю й успішністю.

Крім цього дораджується, щоб шляхетне й давнє театральне мистецтво, яке зараз широко пропагується за допомогою засобів суспільного повідомлення, мало на увазі людську гідність і формування обичаїв.

(Вишкіл авторів)

15. Щоб подбати про тількищо викладені потреби, слід своєчасно виховати таких священиків, ченців, як теж мирян, які мали б потрібний досвід, щоб орудувати тими засобами для цілей апостоляту.

Перш усього миряни повинні завчати мистецтво, науку й обичаї, у збільшеному числі шкіл, факультетів й інститутів, де журналісти, актори кінових, радієвих і телевізійних передач та й інші, в цьому зацікавлені, могли б

здобути повний вишкіл, який проникав би християнський дух, головню щодо суспільного вчення Церкви. Треба також виховати й давати підтримку театральним акторам, щоб вони, як годиться, були корисні для людської суспільности. Врешті дбайливо треба підготовляти літературних, кінових, радієвих, телевізійних та інших критиків, які знаменито знали б кожний свою науку та навчилися і намагалися давати такі осуди, в яких завжди було б навітлено моральний аспект.

(Виховання сприймачів)

16. Зваживши, що властиве користування засобами суспільного повідомляння, яке наготові мають сприймачі різного віку й освіти, домагається стосовного й відповідного виховання й вишколу тих же сприймачів, треба пособляти помножуванню та, згідно з засадами християнських обичаїв, керуванню придатними для осягнення цієї мети починами; перш усього, коли їх призначається для молоді, у школах будь-якого ступня, в семінаріях, як теж в гуртках апостольства мирян. А щоб це зручніше здійснити, треба на катехизації давати виклади і пояснення про католицьке вчення і науку щодо цієї справи.

(Засоби і підтримка)

17. Мавши на увазі, що просто не випадає, щоб діти Церкви бездільно зазнавали шкоди в слові спасіння, щоб їх в'язали та їм перешкоджували технічні неолоадки чи витрати, хоч вони й дуже великі, властиві отим засобам, цей священний Собор пригадує, що й вони мають той самий обов'язок підтримувати й допомагати католицьким щоденникам, періодичним виданням, кінематографічним починам, станціям радієвого й телевізійного пересилання, яких головною метою є поширяти і захищати істину та дбати про християнське виховання людської спільности. Одночасно ж він настійливо запрошує товариства й ок-

ремих людей, які мають великий авторитет в економічних і технічних справах, щоб вони своєю працею та своїм досвідом оті засоби, - поскільки вони служать справжній культурі й апостолятові, - доброхить і щедро підтримували.

(Єпархіальний день)

18. Щоб многогранний апостолят Церкви щодо засобів суспільного повідомлення ще успішніше закріпився, в усіх єпархіях цілого світу, за думкою єпископів, щороку буде відсвятковано день, в якому повчатиметься вірних про їхні обов'язки в цих речах; закликатиметься їх до молитов за ці справи та до грошених збірок на ту ціль, які будуть точно витрачатися на вдержування і підтримку заведень і починів, що їх Церква в цій ділянці піднялась, відповідно до потреб католицького світу.

(Папська Комісія)

19. Для виконання найвищого душпастирського старання про засоби суспільного повідомлення, Найвищий Архисрей має до розпорядження окремих Уряд Апостольського Престолу.

А соборові Отці, радо підтримуючи побажання « Секретаріату для справ преси і видовищ », з пошаною просять Найвищого Архисрея, щоб обов'язки й повинності того Уряду поширити на всі засоби суспільного повідомлення, не виключаючи й преси, зібравши з різних націй досвідчених у цій справі людей, навіть і мирян.

(Компетенція єпископів)

20. А завданням єпископів буде мати у своїх єпархіях нагляд за цього роду ділами й починами й їх підтримувати й, поскільки вони відносяться до прилюдного апос-

толяту, ними управляти, не виключаючи тих, які підпадають керівництву незалежного від них чернецтва.

(Національні Уряди)

21. Тому однак, що успішний для всієї нації апостолят потребує єдності плянування і сил, цей Священний Собор постановляє і доручає, щоб усюди засновувати й на всякий лад підтримувати національні Уряди для справ преси, кінематографії, радіофонії і телевізії. Обов'язком же тих Урядів буде перш усього подбати про правильне формування сумління вірних щодо властивого застосування тих засобів, як теж пособляти й налагоджувати все те, що католики в цій галузі діють.

В кожній нації їхнє керівництво треба довірити окремій єпископській комісії або якомусь єпископові-делегатові; але в тих же Урядах нехай беруть участь теж і ті миряни, які були б досвідчені в католицькому вченні та в цьому мистецтві.

(Міжнародні асоціації)

22. А що успішність тих же засобів переходить межі націй та одиниці робить начебто громадянами всієї людської спільноти, то нехай національні почини в цій галузі співпрацюють між собою також у міжнародних розмірах. Тож Уряди, про які в ч. 21, нехай зусильно співпрацюють кожний із своїм католицьким міжнародним товариством. А ті Міжнародні Католицькі Товариства тільки Апостольський Престол правно затверджує і від нього вони залежать.

ЗАКІНЧЕННЯ

23. Щоб здійснити засади й норми цього Священного Собору про засоби суспільного повідомлення, з виразного доручення Собору, слід за старанням Уряду Апостольського Престолу, про який в ч. 19, видати душпастирську Інструкцію, за допомогою знавців цієї справи, з різних націй.

24. А втім, цей Священний Собор надіється, що видання оцих його постанов і норм радо приймуть усі діти Церкви й вірно зберігатимуть; а користуючися теж цією допомогою, вони не зазнають будь-якої шкоди, але, на зразок солі й світла, приправлятимуть землю та просвічуватимуть світ; крім цього він запрошує всіх людей доброї волі, перш усього ж тих, які керують тими засобами, щоб вони намагалися повертати їх єдино на добро людської спільноти, якої доля з дня на день все більше залежить від правильності їхнього вжитку. Так тоді - як колись то пам'ятниками мистецтва, так і тепер цими новими винаходами - хай звеличується Ім'я Господнє, за оцим словом Апостола: « Ісус Христос учора й сьогодні - той самий навіки » (Євр. 13, 8).

* * *

В Ім'я Найсвятішої і Нероздільної Тройці: Отця і Сина і Святого Духа. Декрети, які тількищо прочитано на цьому Священному і Вселенському Соборі, правно зібраному, подобалися Отцям.

І Ми, владою, яку Нам передав Христос, спільно з Отцями Собору, їх потверджуємо, вирішуємо й постановляємо, і те, що так соборно постановлено, на Божу славу наказуємо проголосити.

В Римі, при св. Петрі, дня 4 грудня, року 1963.

Я ПАВЛО, КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЄПИСКОП

Слідують підписи Отців.

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ,
ДАНИЙ « З ВЛАСНОГО ПОЧИНУ »

Про встановлення Ради Вселенського Архидієка
для засобів суспільного повідомлення.

ПАВЛО ПАПА VI

До числених овочів, які - не без підтримки й допомоги вселаскавого Бога - в Вселенського Собору Ватиканського II вібрала Церква, справедливо буде, думасмо, зарахувати Декрет про засоби, як кажуть, суспільного повідомлення, що його, на прилюднім засіданні дня 4-го місяця грудня минулого року, Вселенський Собор правно затвердив, і ми проголосили.

Бо ті допоміжні засоби - між якими на правду треба дуже цінувати друковані твори, телевізію, радіофонію та кінематографію - з-за тих глибоких причин, які їх взаємно пов'язують, в наші часи ставляють питання такої ваги, що не тільки культуру й цивілізацію людей, але, здасться, заторкають саму релігію; з цієї власне причини сьогодні вони, крім клопітливого дбання священних Пастирів і наполегливого старання поодиноких вірних, домагаються охотної співпраці також від загалу розсудливих людей.

Що ж стосується значення тих засобів, яке вони мають для католицької справи, то ми самі висловили думку, як це легко можна вивести з тих слів, що їх ми сказали при цій врочистій нагоді: « Інший овоч нашого Собору, а він не малого значення, - це Декрет про засоби, як кажуть, суспільного повідомлення; він явно засвідчить, що Церква є в силі пов'язувати життя внутрішнє з зовнішнім, контемпляцію з активністю, молитви з апостолятом. Цим

наш Собор здійснить те, що правильно буде покермовано й розвинуто різні методи й форми, які вже служать або як засоби, абож як документи чи то для виконування душпастирських обов'язків, чи то для поживлення загальної діяльності католиків по цілому світі » (1).

З цього приводу ми дуже бажаємо, щоб, так само як інші норми, які затвердив Вселенський Собор Ватиканський II, надхнений Святим Духом, так теж і цей Декрет було дбайливо й вірно виконано. Вважаємо, що до цього чимало спричиниться, якщо негайно заснуємо окрему Раду, якій буде доручено всю цю справу. Вже наш Попередник, б. п. Іван XXIII, майже на початку свого Вселенського Архиєрейства, Апостольським листом, виданим з власного почину, що розпочинається словами « *Доброго Пастиря* » (2), новим зарядженням установив у новім виді тривку й стали Понтифікальну Раду, якій було доручено, « щоб вона перевірила різні питання у справі кінематографії, радіофонії і телевізії, їм пособляла своєю допомогою та керувала, згідно з дорученнями й нормами, даними в Енцикліці, початком якої є слова « *Подивувідні просто* », та згідно з іншими приписами, що їх Апостольський Престол видасть в майбутньому (3).

Та ото Рада, злучена відтоді з Урядом для справ публічних Церкви (4), так наполегливо й так дбайливо виконувала свої обов'язки, що здобула собі загальне признание.

Далі, Отці Вселенського Собору Ватиканського II вважали потрібним, щоб та Рада, підібравши собі знавців з різних націй, а також з-поміж мирян, поширила межі сво-

(1) З промови до Отців Собору, виголошеної дня 4 місяця грудня 1963 року; А.А.С., 56 (1964), ст. 35.

(2) А.А.С., 51 (1959), ст. 183-187.

(3) Пор. там же, ст. 185.

(4) Пор. там же, ст. 187.

єї діяльності на всі засоби суспільного повідомлення, тобто, включно з друкованими творами (5).

Тому, отже, що з так важливою думкою Достойних Отців Собору згідне й наше рішення, ми, після того як змінено ім'я згаданої Ради й поширено область її обов'язків, з власного почину, з певним знанням та зрілою нашою застановою, силою цього листа на повсякчас встановлюємо «*Понтифікальну Раду для засобів суспільного повідомлення*»; їй доглядові, відносно справ католицької релігії, поручаємо справи кінематографії, радіофонії і телевізії, як теж періодичні і неперіодичні друки. А що стосується цього роду писань, Рада подбає, щоби ввести в життя ті почини, що їх цей Апостольський Престол вважатиме за потрібні.

Крім тих завдань, що їх згаданим Апостольським листом «*Доброго Пастиря*» приділено цій Раді, до неї належатиме виконання засад і норм Декрету, виданого Вселенським Собором Ватиканським II, про засоби суспільного повідомлення, і теж, згідно з арт. 23 того ж Декрету, виготовити писану, так зв. «*Душпастирську Інструкцію*», і пред'явити для нашого одобрення.

Як з цього виходить, головне завдання Ради буде звернено на те, щоб, згідно з постановою Соборового Декрету, стала вона допомогою місцевим Єрархам в виконванні їхніх душпастирських обов'язків, які належать до цієї ділянки справ (6).

Відносини ж цієї Ради до священних Конгрегацій Римської Курії, - яких власть і повновасті ніяк не має на меті змінити цей Апостольський лист - будуть нормуватися розпорядженнями, даними Апостольським листом «*Доброго Пастиря*» (7).

(5) Пор. Декрет про засоби суспільного повідомлення, арт. 19: А.А.С., 56 (1964), ст. 132.

(6) Пор. там же, арт. 20 і 21.

(7) Пор. А.А.С., 51 (1959), ст. 185-186.

А щоб Рада могла як слід виконувати свої нові й важкі обов'язки, треба, щоб її вивінувати відповідними до праці засобами та щоб вона користувалася допомогою людей досвідчених в уживанні засобів суспільного повідомлення, яких відповідне число Апостольський Престол інкорпорує до самої Ради.

Так воно станеться, що ця Понтифікальна Рада, згідно з своїм завданням, дотримуючись вимог згідних з вченням Церкви та з потребами нашого часу, буде з великим хісном поширювати правду, а з тим і добиватися згоди народів; бож, як попереджає наш Попередник б. п. Іван XXIII, « якщо працюється для правди, то це заразом виходить на хосен братньої любови людей » (8).

Все те, що ми вирішили й постановили цим Листом з власного почину, наказуємо, щоб воно було непорушне й правосильне, й ніщо противне не стояло йому на перешкоді.

Дано в Римі, при святому Петрі, дня 2 місяця квітня, 1964 року, першого нашого Понтифікату.

ПАВЛО Пп. VI.

(8) Пор. *Промова до членів « Товариства Чужинецької преси в Італії »*, виголошена дня 4 місяця жовтня 1961 року; А.А.С., 53 (1961), ст. 723.

СЛОВО ПАПИ ПАВЛА VI НА ЗАКІНЧЕННЯ II-ОЇ СЕСІЇ ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ

Дорогі Брати!

Вже надійшов час, щоб закінчити цю другу сесію Вселенського Собору Ватиканського Другого.

Вже довго ви, дуже дбайливі Пастирі, кожний з вас, є неприязний у своїй столиці, де виконування священного обов'язку домагається вашої присутності, поради, пильності; вже важкою, наполегливою, довгою стала праця, за яку ви взялися, чи то з-за релігійних обрядів, чи заради студій, чи задля зібрань цього Собору; ми вже ввійшли в святі дні Пилипівки, продовж яких приготуємо нашого духа, щоб гідно спогадувати пам'ять Різдва Господа нашого Ісуса Христа, яка щорічно повторюється: завжди врочиста, завжди чудова, завжди дуже побожна; та й ніхто з нас в тому так бажаному часі року не може віддатися іншим думкам, хоча б і які вони були піднеслі та святі, як лише святкуванню цього невимовного таїнства, яким Слово Боже сталося тілом; та й ніхто з нас не може виконати цих священних обрядів в іншому якомусь осідку, хоча б як він був визначний і шановний, крім того, в якому Провидець Бог кожному з нас поручив або якусь Церкву, або якусь громаду, або якусь службу чи то священничу, чи душпастирську.

Треба нам, отже, знову перервати ці так дуже важливі соборові сходи; треба, щоб взаємно ми собі дали та склали братні й мирні побажання; треба, щоб знову ми досвідчили на собі приплив і відплив тих справ, що їх породжує та проглинає час; треба нам розійтися після того як ми, немов брати, гуторили про піднеслі речі, втішаючись радісними днями й подіями.

(Подяка людям)

Та не хочемо, щоб це сталося раніше ніж складемо подяку Богові за ті добродійства, що їх нам вчинив у тому часі та при отій нагоді. І не можемо збути мовчанкою нашої вдячності та й не згадати тих, що брали участь у цій сесії Ватиканського Собору, і будь-як причинилися до його щасливих досягнень. Однак бажаємо, щоб той найбільший вияв вдячності нашого серця належав Отцям Вселенського Собору; Раді Президії; Комісії «узгодження праць Собору»; Модераторам; зокрема ж, генеральному Секретаріатові, як його називають; різним Комісіям, за їхніми назвами; Знавцям і тим, які спричинилися до того, щоб пособляти оцій нашій справі, чи то поширюючи писані вістки чи розповсюднуючи їх телевізійними образами; тим, які влаштували та приоздобили Ватиканську базиліку в тому, що стосувалося потреб Собору; також і тим, які подбали про гостинне прийняття Соборових Отців та про допомогу в інших послугах. Врешті окрему подяку приємно нам скласти тим Отцям, які або своїми коштами допомогли як слід зорганізувати цю подію, або виручили більше потребуючих Братів в єпископстві, або прийшли з поміччю величезним потребам Церкви, або ж пособляли тим людям, яких нещодавно навістили лихоліття.

Поки доведемо до кінця оці наші праці, не буде від речі подати їх короткий огляд і відмітити, як вони розгорталися і які були досягнення. Та воно було б і задовго, і не дало б змоги, щоб усе повнотою викласти; чимало бо справ цього Собору належать до тієї царини ласки, до того найглибшого царства душ, до якого не завжди є легкий доступ. Крім цього, багато овочів праць ще не осягнули зрілості, але, як насіння кинуте в борозду, так від прийдешнього часу, як і від Божої помочі, дожидають справжнього і спасенного прозябання.

(Слава Господеві)

Але, щоб не виглядало, що виходимо з цієї священної залі Вселенського Собору, забувши про Божі благодаті, які вийшли з цієї події, мило нам найперше явно ствердити, що Собор бодай частково щасливо осягнув ті цілі, які намітив. Зваживши ж, що Церква постановила здобути повнішу себесвідомість і знання, то дійсно сьогодні між пастирями й учителями Церкви розпочато великі дослідження того таїнства, від якого Церква бере свій початок і свій вигляд. Те дослідження, щоправда, ще не дало остаточних вислідів; але сама трудність закінчити дослідження вже досить показує високість і розлогість того вчення, та й воно нас побуджує, щоб до його зрозуміння та властивого вираження ми спільно поєднали намагання і сили. А ті намагання мають дійсно ту догоду, що вони наші й наших вірних уми, які уважно слідкують за нашими зборами, неодмінно звертають до Христа, від якого все для нас походить і до якого прагнемо все віднести, згідно в цією думкою святого Павла: « через нього примирити з собою все » (1); та й те вони спричинюють, що не тільки примножується наша радість заради нашої участі в таїнственим Тілі Христовім, але також, щоб зростала наша взаємна любов, яка охоплює й управляє все життя Церкви. Тож радіймо, Достойні Брати! Чи будь-коли Церква, як вона сьогодні є, осягнула так нову себесвідомість; любила Христа так палкою любов'ю; так радісно, так однодушно, так бадьорим прагненням намагалася наслідувати Христа; і, врешті, так дбайливо виконала доручене собі завдання? Радіймо, Достойні Брати! Ми ж бо навчилися взаємно себе пізнавати та й між собою розмовляти. Тут нещодавно ми зійшлися начебто собі чужі, тепер в'яжуть нас вузли приятні. Хіба не

(1) Кол. 1, 20.

з досвіду знаємо, як правдиві є оті знаменні слова святого Павла, якими описано Церкву саму в собі: « Отже ж ви більше не чужинці і не приходні, а співгромадяни святих і домашні Божі, побудовані на підвалині апостолів і пророків, де наріжним каменем - сам Ісус Христос. » (2). Чи ж сьогодні вже не можна доглянути поступу майбутніх канонічних законів, якими Церква управляється? А думаємо, щоб цей поступ не має нічого іншого на увазі, як те, щоб перш усього поосібним членам Церкви й окремим урядам признати більшу гідність та щоб дати ширші повноважності діяння; вкінці, щоб священна влада, якою вся сукупність католицької суспільности почерез різні ступені єрархії міцно стоїть, щораз то більше скріплялася, і то якоюсь із нутра добутою силою, це значить: із зросту любови, однозгідности та взаємної пошани. Тим то цей Собор треба вважати за велику подію і за найзнаменитший дар, який Бог дав своїй Церкві, коли то наші уми так дуже розпалюються тими думками й тими задумами.

(Праця Собору)

А якщо ми наші думки повертаємо до самих праць Собору, то звідтіль виникає нова причина радости, тому що в їхньому виконанні ви мали так часту, так настійливу, так діяльну участь. Знову таке чудове видовище поставила оця Ватиканська базиліка, до якої зійшлося величезне й шановне число нас усіх; це видовище цілковито охопило нашого духа подивом, побожністю і вищою радістю. Ми знову дуже зраділи, що тут присутніми побачили шановних Спостерігачів, що, так щиросердо послушавши нашого запрошення, були приявними на працях Собору. Також приводом нашої батьківської потіхи були Авдитори, які щоправда мовчки, проте дуже уважно слідкували за вашими

(2) Ефес. 2, 19-20.

зборами; бо ці найдорожчі нам сини заступають маси католиків-мирян, які помагають єрархійній владі Церкви поширювати Царство Боже. Так ото в цій авлі та в цій урочистій годині все має якесь таємниче значення; все начебто промовляє; врешті, все спрямовує думки присутніх, щоб розмішляти небесне та щоб розбуджувати націю з висот.

І неменша охоплює нас утіха, коли споглядаємо на той спосіб і шлях, яким цей наш Собор поступав до сьогоднішнього дня.

Вважаємо, що треба тут звернути увагу на подвійний спосіб поступування, зваживши, що праця Собору була і дуже трудна, і цілковито свободна в висловлюванні своїх думок. Насправді ж нам здається, що подвійну цю заслугу треба власне якнайвище оцінити, бо це була особлива прикмета цього Вселенського Собору, і нащадкам вона буде тривким пам'ятником для наслідування. Таким то шляхом у наші дні діє Церква, коли то її діяльність доходить до найбільшої наснаги і напруги; маємо на думці діяльність - незвичайно рушійну й самочинну.

Хоч на Соборі було чути численні, різnorodні, ба навіть було чути й протилежні думки, то воно ані трохи не уйняло нашої утіхи: більше того, воно прекрасно показало, що теми засідань були високі й незвичайно важливі та їх дискутовано з незвичайною пильністю, але й з належною свободою, як ми вже вище сказали.

(Перші торжественні плоди)

А втім, важка й складна ота дискусія ніяк не була позбавлена деяких багатих плодів: бо тема, яку над усе продискутовувано і яка деякою мірою є з усіх найвизначніша, чи то з своєї природи чи то гідністю, яку вона має в Церкві - маємо на думці святу Літургію - саме вона мала щасливий вислід і сьогодні ми її врочисто проголо-

шуємо. З цього приводу наш дух радіє широю радістю. Ми ж бо спостерігаємо, що в цій справі збережено слушний лад речей і завдань; це ж бо ми визнали, що Богові слід віддати найвище місце; що першим нашим обов'язком є заносити до Бога молитви; що свята Літургія є першим джерелом тих божих стосунків, якими нам уділяється життя самого Бога; що вона є першою школою нашого духа; що вона є тим першим даром, який ми даруємо християнському народові, з'єднаному з нами вірою й настійливістю в молитві; це, врешті, перший заклик до людського роду, щоб відкрив свої уста в блаженних і справжніх моліннях та щоб почув він оту невимовну силу, що немов відсвіжує духа, яка криється в віддаванні Богові хвали та в надії людей, через Ісуса Христа, і в Святому Дусі.

Тут не хочемо поминути мовчанкою, в якій пошані є у християн східніх Церков богопочитання та з якою докладною дбайливістю зберігається священні обряди; для тих християн свята Літургія завжди була школою правди і полум'ям християнської любови.

Тим то оплатиться зберегти отой овоч нашого Собору; бо він повинен побуджувати і деякою мірою відзначати життя святої Церкви; бо Церква є перш усього релігійною громадою, є молитовною спільнотою, є народом, який процвітає чистотою сумління і релігійною ревністю, що кормляться вірою і ласкою з висот. Якщо ми деякі форми богопочитання зводимо сьогодні до простішого способу, щоб ліпше їх вірні розуміли, та щоб щораз то краще узгоджувалися з мовою нашого часу, то наше рішення напевно не має на меті злегковажити важливість молитви, ані ставити її позаду деяких священних обов'язків та ревности душпастирської діяльності, ані послаблювати де в чому її визначну силу вислову й старинну елегантність мистецтва; але бажасмо, щоб свята Літургія стала чистішою, щоб краще відповідала притаманним своїй природі властивостям, щоб ближчою вона була до своїх дже-

рел істини і благодаті, щоб, урешті, легше перетворилася в духовний скарб народу.

А щоб це так щасливо сталося, не хочемо, щоб будь у чому порушувалося правило прилюдних молінь Церкви, вводячи приватні зміни чи окремішні обряди; не бажаємо, щоб будь-хто брав собі власть власновільно тлумачити Конституцію про святу Літургію, яку ми сьогодні проголошуємо, поки не будуть видані певні й відповідні норми та поки не будуть potwierdжені законні зміни, що їх зготують Ради, які будуть для цього встановлені після Собору. Нехай, отже, прегарне моління Церкви загомонить по всьому світі гармонійним ритмом; хай ніхто в нього не вносить заколоту; хай ніхто насильно його не порушує.

Інший овоч, і він не малої ваги, - це Декрет нашого Собору про засоби, як кажуть, суспільного повідомлення; він явно засвідчує, що Церква має власть пов'язувати із внутрішнім життям зовнішнє, з контемплациєю - акцією, з молитвами - апостолят. Теж і цим наш Собор причиниться, що буде правильно покеровано й поширено численні способи і форми діяння, які, чи то як засоби чи як документи, вже служать і виконуванню душпастирського служіння і загальній ревності католиків у цілому світі.

Вкінці, між овочі Собору слід покласти також чимало повновластей, що їх, ідучи за душпастирською ціллю цього Собору, ми хотіли, щоб вони належали до уряду Єпископів, перш усього тих, які виконують звичайне правосуддя.

Та й це ще не все. Бо Собор трудолюбно віддається праці й, як добре знаєте, почав обговорювати багато питань, яких розв'язки, треба сказати, повнотою знаходяться вже визначені в тих авторитетних поглядах, що їх, після розглянення тих тем, до яких стосуються, буде остаточно пред'явлено й законно проголошено.

(Інші важливі теми Собору)

Та ще інші залишаються, що їх треба розглянути й знову піддати дискусії, яку на найближчій третій сесії, тобто на тій, що має відбутися восени прийдешнього року, можна буде, сподіємося, довести до щасливого висліду. Проте нам не прикро, що інколи наші думки спочивають на роздумуванні так важливих справ. Бо сподіємося, що в тому проміжку часу Комісії, до яких належать ті справи й на яких завжди готову допомогу ми покладаємо велику надію, взявши на приміт погляди, що їх Отці Собору накреслили, головно на загальних зборах, зможуть приготувати на майбутнє засідання Собору дуже проглядні формули, виражені стислішими словами, відповідно скорочені до небагатьох слів так, щоб дискусії, - а бажаємо, щоб вони були завжди вільні, - стали легшими та успішнішими.

Цього роду є, як подаємо для прикладу, питання про Боже об'явлення, яке Собор так розв'яже, щоб, з одного боку, священний схов правд, які Бог передав, зберігати від помилок, надужить, сумнівів, що ними підривається їхню суб'єктивну силу, а з другого, щоб він правильно скерував студії священної Біблії, твори Отців та богословське вчення, що їх католицькі мужі науки, вірно дотримуючись учительського уряду Церкви й користуючись деякими підходящими засобами цього віку, второпно, розсудливо й довірливо весь час розгортають.

Також цього роду є велике і многогранне питання про Єпископат, яке, чи то з-за відповідного розкладу розглядаєних справ чи то з-за важливости самої справи, займає перше місце на цьому Вселенському Соборі Ватиканському Другому, що - не бажаємо, щоб хтось це забув - є деякою мірою природним продовженням і доповненням Вселенського Собору Ватиканського Першого. Тож оцей наш Собор, не протиставляючись, але підтверджуючи привілеї, що походять від Христа і є признані Найвищому

Архисреєві та що є наділений всякою властю, необхідною для керування вселенської Церкви, подбає про те, щоб покласти в своєму світлі, згідно з вченням Господа нашого Ісуса Христа і прямим церковним переданням, природу й уряд Єпископату, як Богом установлені та й вирішити, яка є його влада й який її вжиток, що стосується Владик чи то поодинокі, а чи спільно так, щоб гідно з'ясувати високий єпископський уряд у Божій Церкві; не начебто йшлося про якусь своєрідну інституцію, відокремлену від найвищого Петрового Архисреєвства, і тим менше йому супротивну, але таку, що з ним та під ним однозгідно належить для спільного добра і для найвищої мети Церкви. Так то станеться, що єрархійний склад Церкви скріпиться зростом сил, а не поменшиться; внутрішня однозгідна діяльність зросте, а не послабне; апостольські досягнення побільшаться, а не занидіють; взаємна любов запалає, а не пригасне. Тож надіємося, що Собор - чого й бажаємо - справу так великого значення проглядно з'ясує і розв'яже.

Накінець ми сподіємося, що Собор дасть найкращу, яку зможе, розв'язку на проєкт про Пречисту Діву Марію: тобто так, щоб однозгідно та з найбільшою побожністю признати щонайвизначніше місце, яке є властиве Матері Божій, в святій Церкві; розуміється, місце після Христа найвище і нам щонайближче так, щоб могли ми звеличити її ім'ям « Матері Церкви »; а це хай буде на Її пошану й на нашу потіху.

Крім тих питань, що їх Собор коротко заторкнув, є чимало інших, які Собор має ще розглянути, про які вже пороблено обширні дослідження. Ми ж подбаємо, щоб їх знову глибше перевірити, щоб найближчій сесії Собору можна було пред'явити коротші проєкти, як ми вище сказали, та й так їх представити, щоб Собор без труду зумів висловити свою думку про головні питання та їх згодом відіслати до встановлених після Собору комісій, для пояснення та випрацювання у вигляді норм;

з тих комісій, без сумніву, тій припаде найбільша розмірно праця, до якої належатиме написання нових правних кодексів так для Латинської Церкви, як для Східної Церкви. Власне тоді, значить, з започаткуванням тих праць Собору, єпископи дадуть нам незвичайно цінну допоміжну працю, і то в нових формах, що їх будуть вимагати чи то потреба, чи то властивості церковної організації. Слушно, отже, і дуже мило нам буде вибрати з поміж єпископів усього світу та з чернечих чинів найкращих і то досвідчених Братів, як це зроблено для підготовчих комісій Собору; щоб вони, разом з відповідними Отцями Священної Колегії, радою і ділом допомогли нам звести загальні декрети Собору до підхожих і окремих норм. Так то, залишаючи завжди в силі владу Римського Архисреєра, окреслену Вселенським Собором Ватиканським Першим, розсудливість і досвід підкажуть нам, за поміччю Провидця Бога, яким чином можна буде зробити найуспішнішими побожні й невтомні діла єпископів, щоб побільшити благоденство всієї Церкви.

(Всім серцем з місією Церкви)

Тому, закінчуючи цю сесію Вселенського Собору, мало нам зауважити, що вона, все розміркувавши, мала помітні осяги. Вона довершила велике діло; першу і другу з пред'явлених глав вона закінчила; добре розпочала дослідження інших питань; показала, що можна свobodно висловлювати різні погляди; доказала, що бажаною і можливою є однозгідність думок щодо питань величезної ваги, що їх продискутовується; виявила, що загалом усі твердо й відкрито держаться догматичних істин, які належать до скарбу католицького вчення; в усіх нас відживляла ту любов, що її в нас ніколи не слід відокремляти від досліджування і визнавання правди; завжди мала на увазі ті постанови Собору, які стосуються обов'язків священних пастирів; завжди вибирала шляхи

й слова, щоб ними з'єднати собі думки роз'єднаних братів; врешті: в усіх своїх ділах зверталася з мольбами до Бога, як джерела й початку будь-якої доброї надії.

Але, виклавши досягнення цієї сесії, ще ясніше ми бачимо те, що ще треба зробити, ще глибше відчуваємо в наших душах, що мусимо вчинити, щоб Церкву зробити більше спосібною принести людям цієї нашої епохи послання істини й спасіння.

Бо наша дбайливість не є відірвана від сучасних обставин, ані не потахло полум'я нашої любови, якою ми обіймаємо людський рід. А те палке бажання успішнішої любови кожний побожно нехай плекає у своєму серці, коли повернеться до свого осідку й до звичайних обов'язків.

Поки ще ці достойні збори візьмуться за питання апостоляту, нам усім уже відомо, як слід їх розв'язувати; бож, чи то багате й ясне вчення Церкви чи то приклади визначних Братів, вже показали нам шлях, яким треба нам крокувати. Хіба, отже, повернувшись до своєї батьківщини, ви вже й сьогодні не спроможні дати зразки душпастирської чесноти, несучи слова заохоти і потіхи вашим вірним і всім тим, кого лиш може досягнути ваша священна служба? Щоб гідно приготувати найближчу сесію Собору, хіба ж уже сьогодні ми не можемо наполегливим намаганням плекати наше духовне життя та з більшою готовістю наставляти наші вуха на голос Божий? Хіба ви неспроможні принести вашому доховенству послання палкої любови? Подати мирянам привітання і заохоту повну довір'я? Запалити молодь до вищих речей? Подати мужам науки деяке світло істини? Виявити робітникам і ремісникам свідчення надії і любови? Повчити вбогих і потребуючих, що перш усього до них стосується перше євангельське блаженство?

Ми пересвідчені в тому, що таке пильніше виконання священного служіння спроможне вчинити нас здібними зробити те, щоб, як Бог схоче, цей великий Собор закінчився спасеними плодами християнського життя.

А сьогодні нам приємно дещо додати та сповістити вас про рішення, яке ми передше мали на думці й нині поставили його виявити, на цім так дуже добірнім та знаменитім зборі.

Ми так глибоко пресвідчені в тому, що для осягнення щасливого висліду Собору необхідно взятися до побожних молінь, помножувати діла, що, після зрілого обміркування справи і багатьох, звернених до Бога молитов, ми вирішили таки самі, на зразок паломника, вдатися до тієї країни, що є батьківщиною Господа нашого Ісуса Христа.

Отже, ми маємо в пляні, за Божою поміччю, найближчого місяця січня, вибратися до Палестини в тим наміром, щоб на святих місцях, де Христос народився, жив, помер і, воскресши з мертвих, вознісся на небо, особисто розважити головніші таїнства нашого спасіння, а саме: Воплочення і Відкуплення. Відвідаємо оту шанигідну землю, звідки святий Петро вийшов, і куди вже більше ніхто з його Наступників не повернувся. Ми ж повернемось туди, смиренно й на дуже короткий час, з наміром побожної молитви, покаяння, духовного оновлення, щоб Христові офірувати його Церкву; щоб до неї, одної і святої, звідтіль прикликати відокремлених Братів; щоб виблагати Божого милосердя і підтримки для миру, який сьогодні все ще виглядає такий слабенький і хиткий; щоб просити Христа Господа про спасіння всього людського роду. Молимо, щоб Препоблагословенна Діва Марія стала нам провідником подорожі; Апостоли ж Петро і Павло, й усі Святі, хай нас з небес ласкаво охороняють.

Як ми в цій нашій побожній прощі згадуватимемо вас, так і вас, Достойні Брати, просимо, щоб ви спомагали нас своїми молитвами, щоб цей Собор досягнув щасливого висліду, прославу Христа і благоденство його Церкви.

(Привіт переслідуваним)

Накінець усім дякуємо й усіх поздоровляємо; теж і Спостерігачам на відхідне висловлюємо нашу вдячність і

пошану; також дорогих аудиторів вітаємо, й усіх, що молили Бога за Собор і йому допомагали.

Наша - також сердечна, хоч і сумна - думка лине перш усього до наших Братів в Єпископаті тут відсутніх, які знаходяться у стражданнях, яких з найбільшою радістю ми бажали обняти й яких молитви, що терпіннями стали ще цінніші, так дуже успішно - ми цього певні - спричинилися до щасливого ходу праць цієї другої сесії. Їх ми, - безнастанно супроводячи нашою батьківською згадкою і додаючи їм відваги, щоб непохитно видержали в вірності супроти Христа і його Церкви, - з особливою любов'ю благословимо. Дуже радо даємо наше Апостольське Благословення, завдаток небесних благ, усім вірним католицької сім'ї, а й тим, що опромінені світлом Христа Відкупителя; а для всіх людей доброї волі благаємо щастя та всякого блага.

— Перекладане за текстом, поміщеним у « *Ль Оссерваторе Романо* », ч. 281, 5.12.1963, стор. 1-2; перевірено за текстом, поміщеним у « *Акти Апостольської Столиці* », 56 (1964), стор. 31-40.

